

Onsdagen den 17 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 10 och protokollsutdrag för den 13 och 16 Mars.

§ 2.

Företogos val af dels tjugufyra valmän för utseende af Riksdagens Fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret jemte deras suppleanter äfvensom styrelseledamöter och suppleanter vid Bankens lånekontor; dels och sex suppleanter för dessa valmän.

Sedan röstsedlarna blifvit aflemnade, fick Herr vice Talmannen, enligt Kammarens beslut och i öfverensstämmelse med arbetsordningen, sig tillräknadt ett visst antal af dessa sedlar, hvarefter röstanteckningen försigick; och befunnos vid valförrättningens slut hafva blifvit utsedde till

Valmän:

Herr O. G. Hedengren	med 130 röster,
C. G. Indebetou	130 "
August Danielsson	129 "
C. T. Svanberg	71 "
A. Adlersparre	70 "
Jan Andersson	70 "
Per Engman	70 "
Per Eriksson	70 "
E. Key	70 "
Friherre J. Koskull	70 "
A. Rydberg	70 "
O. P. Rylander	70 "
Friherre D. von Schulzenheim	70 "
L. O. Stendahl	70 "
G. C. Witt	70 "
J. Wener	70 "
Ake Andersson	69 "
C. I. Bengtsson	69 "
J. F. Fredriksson	69 "
G. Hæggström	69 "
Ola Lasson	69 "
Olof Olsson från Wermlands län	69 "

Herr A. W. Wigardt	med 69 röster och
„ P. A. Åkerlund	„ 69 „ samt till

Suppleanter:

Herr Norrby	med 95 röster,
„ Per Jonsson	„ 62 „
„ Öhlin	„ 62 „
„ Liss Olof Larsson	„ 62 „
„ Fahlander	„ 61 „ och
„ Anders Persson från Hallands län	„ 61 „

Ordningen mellan de suppleanter, som erhållit lika röstetal, blef genom särskilda lottningar sålunda bestämd som här ofvan finnes angifvet.

§ 3.

Föredrogs Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 7, angående anmäld anledning till anmärkning mot Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet.

I anledning af detta Memorial yttrade:

Herr Sven Nilsson: Utskottet har anmärkt, att frågan om dessa tjänstbarheters uppgörande med Baron Åkerhjelm sönderfaller i tvänne delar; och så till vida delar jag äfven Utskottets uppfattning. Rikets Ständer anhöllo ock, — såsom Utskottet riktigt framställer, — uti en under 1828—1830 års riksdag till Kongl. Maj:t afgifven skrifvelse, icke endast om förordnande af en undersökning rörande dessa förhållanden, utan äfven att Kongl. Maj:t på grund af denna undersökning måtte till grundlagsenlig behandling af derpå följande Riksdag öfverlemnna ett förslag, så väl till skälig ersättning åt Dylta svafvelbruks innehafvare för hvad de genom indragning af frisocknarnes tjänstbarheter etc., kunde komma att förlora, som ock till dessa socknars roterande eller beläggande med rotevakansafgift. Sedan Kongl. Maj:t genom Bref den 29 April 1830 förklarar, att frågan om roteringen skulle hvila till dess den om tjänstbarheternas indragning blifvit afgjord, har denna sednare äfven i behörig ordning behandlats och uppgörelse med bruksinnehafvaren omsider år 1867 träffats; men roteringsåtgärden har aldrig underställts Riksdagens pröfning.

Kongl. Maj:ts Proposition till Riksdagen den 22 Januari 1867 innehåller ingenting om roteringen utan endast angående uppgörelsen följande, hvilket jag ber att få för Kammarerna uppläsa:

“Kongl. Maj:t vill för den skull härmed i nåder föreslå Riksdagen att medgifva, det Kongl. Maj:t, emot det egaren af Dylta bruk för sig och sina rättsinnehafvare afstår från Axbergs, Hofsta och Kihls socknars tjänstbarheter till bruket samt till Kronans förfogande afträder kronoallmänningen Hålahult, må, jemte utbetalning till bruksegaren af den på Riksgäldskontoret för ändamålet anvisade ersättningssumma, låta med tillämpning af Kongl. Kungörelsen den 4 Februari 1811, skattlägga och till bruks-egaren under skattemannarätt försälja den östra kronoallmänningen.”

Sådan var Kongl. Maj:ts framställning härom till Riksdagen, och Riksdagen biföll den med några mindre jemkningar. Baron Åkerhjelm har sedan ingått på detta förslag, och uppgörelsen har af Kongl. Maj:t den 31 Januari 1868 blifvit fastställd.

Men det är sålunda blott den ena sidan af saken, hvarom Riksdagen blifvit hörd; hvad den andra beträffar, fäste Kongl. Maj:t visserligen samma år 1867 uti sin berättelse om Dylta-frågans ställning och motiveringen af sin Proposition Riksdagens uppmärksamhet på de icke obetydliga fördelar, som skulle tillskyndas Kronan genom de förra frisocknarnes ingående i rotering, men verkställandet af roteringen har sedermera försiggått utan att Riksdagen deröfver blifvit hörd; ty det nyss upplästa förslaget af Kongl. Maj:t innehåller ej ett ord derom, och Riksdagen har följaktligen ej heller kunnat yttra sig om roteringen.

Såsom vi alla hafva oss bekant skola rikets grundlagar i hvarje särskildt fall tolkas efter ordalydelsen; men nu innehåller 80 § Regeringsformen tydligen, att ingen ny eller tillökad rotering kan utan genom Konungs och Riksdags sammanstämmande beslut tillkomma. Således tror jag det hade varit i sin ordning och för helgden af våra grundlagar angeläget, att en framställning till Riksdagen skett innan roteringen blifvit verkställd. Man må icke säga, att den nu vidtagna roteringen endast varit en förberedande åtgärd, ty den har redan trädt i verket från och med den 14 i denna månad.

Konstitutions-Utskottet har, för att vindicera Kongl. Maj:ts rätt att utan Riksdagens hörande verkställa rotering nästan hvar som helst, åberopat Krigs- och Kammarkollegii cirkulär och kungörelser etc.; men icke kan jag tro att något cirkulär eller någon kungörelse från dessa eller liknande myndigheter skola kunna upphäfva våra grundlagar, ty om sådana underlydande myndigheter skulle ega en sådan magt, vore våra grundlagar i sanning icke mycket värda. Visserligen har Utskottet äfven längre ned hänvisat till Rikets Ständers skrifvelse vid 1828—1830 års riksdag angående ordinarie roteringen; men Utskottet har ganska ofullständigt citerat denna skrifvelse, hvaraf jag emellertid försett mig med en afskrift, som jag skall an hålla att få till en del uppläsa. Derförinnan må det tillåtas mig att i korthet redogöra för de förhållanden, som närmast föranledt denna skrifvelse. Sedan nemligen Rikets Ständer år 1809 beslutat extra rotering å all förut oroterad jord, och sedan 1823 års Ständer beslutat åtskilliga jemkningar deruti, afseende att alla hemman och lägenheter af krono-, skatte- och frälsenatur, hvilka enligt författningarne voro underkastade ständig rotering, borde från upptagande i Extra roteringen uteslutas; så utfärdade Kongl. Maj:t den 20 December 1825 en Instruktion för extra rotejemkningskommittéerna, hvilka derjemte i särskildt Cirkulär af samma dag anbefalldes att föreslå de roteringsskyldigheter, som borde vederbörande hemman åläggas. Sedermera hade inträffat att komiterades förslag blifvit befordrade till verkställighet innan Rikets Ständer deröfver beslutat, och härom hade 1828—1830 års riksdag fått kännedom, hvilket föranledde Ständerna att uti ofvannämnda skrifvelse hos Kongl. Maj:t an hålla:

“att den af Extra Rotejemkningskommissionerna, efter 1823 års riksdag och med föranledande af för dem utfärdade Instruktioner, hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet föreslagna tillökning i ordinarie knektehållet

genom en del krono-, skatte- samt frälsehemmans och lägenheters åläggande af ett ordinarie roteringsbesvär, derifrån desamma hittills varit befriade, såsom blott innefattande den förberedande åtgärd, som af Rikets år 1823 församlade Ständer, genom deras förberörda underdåniga skrifvelse, varit åsyftad, icke må till någon slags verkställighet befordras, innan Rikets Ständer, efter emottagande af Eders Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, fått tillfälle att sig derom utlåta med den beslutande rätt, som genom ofvan åberopade 73 och 80 §§ Regeringsformen är Rikets Ständer förbehållen och försäkrad;

att, i den händelse någon verkställighet af berörda förslag till ny ordinarie rotering, i en eller annan del af Riket, skulle, såsom följd af missförstånd å lokalauktoriteternas sida, redan hafva blifvit vidtagen, densamma måtte, genom Eders Kongl. Maj:ts nådiga försorg, varda återkallad;

att de hemmanssegare, hvilka tilläfventyrs icke inom dem förelagd fatalitetid, anført underdåniga besvär öfver rotejemkningskommissionernas åtgärder, att ny ordinarie rotering ålägga, ej må anses derigenom hafva en sådan tillökad tunga sig åtagit, eller förlorat sin rätt att derifrån vara befriade, intilldess Rikets Ständer sig i hufvudfrågan yttrat; samt

att, derest, emot förmodan, någon kostnad eller förlust af en eller annan beskaffenhet, såsom följd af jordens upptagande till ordinarie ny rotering, blifvit egaren tillskyndad, tillfälle må honom beredas, att sin rätt till ersättning därför i laga ordning utföra och gällande göra.“

Så uppfattade 1828—1830 års Riksdag Kongl. Maj:ts rätt till att rotera jorden utan Riksdagens hörande. Kongl. Maj:t svarade härpå, att de vidtagna åtgärderna voro icke annat än förberedande, och då ingen utbetalning blifvit gjord, så kunde icke heller någon återbetalning komma i fråga. Kongl. Maj:t åberopade för öfrigt 1683 års riksdagsbeslut till stöd för de förberedande åtgärder, som blifvit vidtagna, hvilka dock endast afsåge ärendets ordentliga beredning, innan detsamma till Rikets Ständer öfverlemnades och hvarförinnan roteringen icke kunde träda i verkställighet.

Nämnda 1683 års riksdagsbeslut tillkom då indelningen af de ordinarie knekte- och båtsmanshållen först gjordes, och kan icke gälla för andra än dem som då underkastade sig roteringen. Skaraborgs län, Småland och en del af Finland voro då ännu icke underkastade rotering och kunde således icke heller på grund af detta riksdagsbeslut åläggas denna skyldighet, så vida de icke sedermera godvilligt hade åtagit sig densamma. Om ock 1683 års beslut genom åtskilliga sednare blifvit förändradt eller tillökadt, så finnes dock efter 1809 intet riksdagsbeslut, som tillerkänner Kongl. Maj:t rätt att utan Riksdagens hörande verkställa någon ny eller förhöjd rotering; och 1809 års grundlag borde således i detta afseende få hållas okränkta.

Jag har betraktat frågan endast ur statsrättslig synpunkt. Jag har icke resonnerat öfver huruvida de ifrågavarande hemmanen äro skyldiga att underkasta sig rotering eller icke. Hvad jag velat och vill, är endast att Riksdagen skall få bibehålla sin rätt att öfver roteringen besluta. Hvarje annat sätt att härvid gå till väga är och förblifver oriktigt. Det är mig visserligen icke obekant, att äfven förut praktiserats på ungefär enahanda sätt som nu, så att Kongl. Maj:t, utan att derom underrätta Riksdagen, roterat än här och än der. Händelsevis fann jag häromdagen i

Kammar-kollegium, att Kongl. Maj:t sålunda roterat 7 à 8 hemmansdelar på samma trakt der jag bor eller mitt komittentskap, utan att någon framställning derom blifvit gjord till Riksdagen. Dessa roteringar fastställdes 1861 och gälla hemman som aldrig förut varit roterade. Är väl detta rätt, att den ena Statsmagten i strid mot ett mellan båda gällande aftal åstadkommer rubbningar i så viktiga förhållanden som dessa, saken må nu gälla ett större eller ett mindre penningebelopp? Jag tror det vara högst viktigt att Riksdagen häfdar sin rätt i detta afseende, äfven om det endast gäller de fattigare medborgarnes pligter och rättigheter. Denna åsigt, men icke något annat skäl, har föranlett den af mig framställda anmärkningen emot en ledamot af Regeringen, och jag tror äfven, att, om Konstitutions-Utskottet något litet mer bemödat sig att underkasta saken en grundlig granskning, så skulle Utskottet både kunnat och bort komma till ett annat resultat.

Då jag alltså fortfarande hyser den öfvertygelsen, att ett fel här blifvit begånget, hvilket bör beifras, så yrkar jag återremiss till Konstitutions-Utskottet.

Herr Statsrådet Bredberg: Det har ganska ofta både här och annorstädes blifvit erinradt, att grundlagarne böra efter ordalydelsen tillämpas, och den föregående talaren har äfven yrkat detsamma. Jag skall då bedja att också få fasthålla samma grundsats. Om den är tillämplig der flera tolkningar kunna göras, måste den äfven och med ännu starkare skäl få gälla i afseende på en paragraf, af hvilken endast *en* tydning är möjlig, nemligen 106 § Regeringsformen, hvilken äfven öfverlemnar åt Konstitutions-Utskottet att, när skäl dertill förefinnas, ställa en Konungens Rådgifvare under tilltal, — ingen annan än Konstitutions-Utskottet tillkommer denna rätt. Vid sådant förhållande hade jag ansett, att föreliggande fråga icke skulle föranleda till någon behandling inom Kammarken; men då en sådan behandling ändock uppstått, så ber jag att få besvara några af den förre talarens påståenden, och jag upptager denna fråga egentligen derföre, att jag deltagit i behandlingen af det ärende, som deri beröres, åtskilliga år före Statsrådet Abelin, och således har att derom åberopa en något längre erfarenhet.

Här säges nu, att Riksdagen icke beslutat någon rotering för ifrågavarande hemman.

Konstitutions-Utskottet har dock, så fullständigt man kan önska, framlagt sakens historiska sida, och hvar och en, som fullständigt genomgått Utskottets Memorial, torde kunna och böra erkänna, att frågan om nämnda hemmans rotering är inom Representationen lika gammal, som den om deras friköpande från tjenstbarheterna till Dylta bruk. Båda dessa frågor förekommo jemte hvarandra första gången vid 1828—1830 års riksdag, då Rikets Ständer antogo roteringen såsom en oskiljaktig påföljd af hemmanens befrielse från deras skyldigheter till bruket; detta var också temligen själfklart, emedan hemmanen förut åtnjöto befrielse från roteringsskyldigheten just på grund af sina åligganden mot bruket. Någon verkställighet af roteringen kunde derföre icke heller komma i fråga förr, än man var på det klara med brukets egare. Efter år 1830 förekom frågan icke vid riksdagarne, åtminstone icke till någon grundligare behand-

ling, förr än vid 1859—1860 års riksdag, då Kongl. Maj:t framlade fullständig utredning af förhållandena emellan de trenne parterna: Kronan, Dylta bruk och Socknarne. Det ingick i de beräkningar, som af vederbörande voro uppgjorda, att socknarne eller kommunen skulle befrias från skyldigheterna till bruket, detta skulle därför erhålla ersättning af Kronan, hvaremot Kronans vinst blefve den, att hemmanen i stället skulle underkastas roteringsskyldigheten. Alla dessa leder hänga så tillhopa, att det vore svårt tänka sig en fullständig utredning af hithörande förhållanden, i hvilken de icke alla inginge; också upptogos de alla uti Kongl. Maj:ts skrifvelse den 17 Oktober 1859, hvaruti Ständerna underrättades om hvad i ärendet blifvit gjordt. Till och med i rubriken, icke blott till nämnda skrifvelse, utan äfven till Rikets Ständers derå afgifna svar af den 26 Oktober 1860, angafs ärendet gälla så väl uppgörelsen med egarne af Dylta bruk etc., som ock de förra frisocknarnes roterande.

Hvad som sedermera har uppehållit eller fördröjt sakens afgörande är, såsom man vet, åtskilliga förhandlingar med bruksegaren, ända till dess Kongl. Maj:t i Proposition till Riksdagen den 22 Januari 1867, såsom Utskottet på 4:de sidan nämner, meddelade ett förslag till slutlig uppgörelse emellan Kronan och svafvelbrukets innehafvare, hvarvid Kongl. Maj:t äfven fäste Riksdagens uppmärksamhet på de icke obetydliga fördelar, som skulle tillskyndas Kronan genom att tre socknar med mera än 100 mantal inginge i rotering; och detta förekom icke endast i slutet af Propositionen, vid den sammanfattade motiveringen, utan till yttermera visso ingick äfven i hela historiken, att uppgörelsen skulle basera sig på denna grund.

Sedan man nu ändtligen kommit på det klara med bruksegaren, så att Staten framställt sina anspråk och bruksegaren sina, samt dessa å ömse sidor blifvit antagna, återstod endast att bringa saken till verkställighet, ty att man en gång skulle komma derhän har ju redan från första början varit afsedt. Och när det gamla förhållandet mellan bruket och frisocknarnes inneväpnare upphörde, måste dessas roteringspligt naturligtvis på samma gång inträda.

Herr Sven Nilsson har emellertid i sitt till Konstitutions-Utskottet ingifna Memorial anmärkt såsom särdeles besynnerligt, att det Kongl. beslutet om socknarnes rotering tillkommit efter det Riksdagen, uti sin till Kongl. Maj:t den 13 Maj 1867 aflåtna skrifvelse, bland annat såsom önskligt framhållit, att roteringsskyldigheten i allmänhet måtte kunna lindras eller aflösas. Jag vill med anledning deraf fästa uppmärksamheten på, att samma Riksdag, som inkom med denna skrifvelse, äfven emottog Kongl. Maj:ts framställning om uppgörelse med Dylta bruksegare, och Riksdagen gjorde ingen den ringaste invändning emot att uppgörelsen finge på de angifna grunderna ske. Det hade likväl då varit godt tillfälle att göra en dylik anmärkning, om man dertill funnit skäl, men nu är en anmärkning i detta afseende icke vidare på sin plats. Chefen för Landtförsvarsdepartementet har nu endast förberedt verkställigheten af hvad Kongl. Maj:t och Riksdagen förut beslutat, och detta synes mig icke böra läggas honom till last, snarare skulle ett motsatt förfarande å hans sida varit förtjent af klander. Och när den nu tillsatta roteringskomitéens arbete blifvit färdigt, lider det intet tvifvel, att det slutliga bestämmandet af roteringen äfven kommer att i full öfverensstämmelse med grundlagen pröfvas.

Här har blifvit anfördt, att Kongl. Maj:t vid åtskilliga tillfällen fattat beslut om rotering utan Riksdagens hörande. Denna anmärkning gäller utan tvifvel posthemmanen. Det är nemligen om dessa stadgadt, att, så länge de utgöra sin postskjuts, skola de vara befriade från roteringen; när de frikallas från det förra åliggandet, blir således den naturliga följden, att de återgå till roteringsskyldigheten, och detta kan icke vara obekant, vare sig för riksdagsombuden från de landsorter, der postdiligenser kommit i gång och derigenom en mängd hemman blifvit befriade från postskjuts, eller för dem, som i Konstitutions-Utskottet, vid granskning af Stats-Rådets verksamhet, varit i tillfälle att se, huru ofta beslut om f. d. posthemmans rotering blifvit anmälda till Konglig fastställelse.

Jag har velat erinra om dessa förhållanden och slutligen om ännu en sak. Då det nemligen såges, att de ifrågavarande socknarnes rotering blifvit beslutad utan framställning till Riksdagen, bör väl icke förgätas, att Kongl. Maj:t i sin nådiga Proposition (N:o 11) till innevarande Riksdag angående landtförsvarets organisation föreslagit under Litt. F. "att de i Axbergs, Hofsta, Kihls, Glanshammars och Ringkarleby socknar af Örebro län belägna 101 $\frac{1}{8}$ mantal, hvilka blifvit från dem hittills åliggande tjänstbarheter till Dylta svafvelbruk befriade, mot upphörande af åtnjuten frihet från ordinarie rotering, må, till komplettering af den för Nerikes regemente erforderliga nummerstyrka, få sig ålagdt att utgöra effektiv rotering under nyssnämnda regemente för det antal rotar, som i följd af roteringsförrättningar varder bestämdt." Denna Kongl. Proposition är kontrasignerad af samme Statsrådsledamot, mot hvilken Herr Sven Nilssons anmärkning blifvit gjord.

Herr Sven Nilsson: Jag får tillkännagifva, att jag haft ögonen så mycket öppna att jag sett Kongl. Maj:ts Proposition om den roteringsåtgärd, som här är berörd, men denna Proposition innehåller icke annat än framställning derom, att den skedda roteringen måtte förändras till effektiv i stället för vakansafgifts erläggande. Både i Kongl. Maj:ts Proposition och i Herr Statsrådet Abelins anförande till Statsråds-protokollet synes att roteringen redan är verkställd, och således har Kongl. Maj:t icke begärt något Riksdagens tillstånd derom. Detta är hvad jag velat hafva på det klara, ty jag anser det vara högst angeläget för oss att veta, huruvida Kongl. Maj:t skall hafva rätt eller icke, att ensam besluta i sådana fall som detta. Om Kongl. Maj:t verkligen skulle förklaras hafva rätt att rotera när och hvar helst han ville, utan Riksdagens hörande, så skall jag ej underlåta väcka förslag till Riksdagen om borttagande ur Regeringsformen af den del uti 80 §, som nu handlar om roteringsens beslutande af båda statsmagterna gemensamt, ty en lag som icke tillämpas bör icke heller bibehållas.

De hemman i min hemort, hvilka jag i mitt förra yttrande omnämnde, hafva hvarken i förra eller sednare tider varit posthemman, och således har det icke från min sida varit någon fråga om dessa sednares rotering.

Jag har äfven gjort anmärkning om sammansättningen af den roteringskommission, som för ifrågavarande frisocknars rotering blifvit tillsatt, bestående af Landshöfdingen i Örebro län, eller den han i sitt ställe för-

ordnade, Chefen för Nerikes regemente, eller den regementsofficer eller kapiten han dertill beordrade, Landskamereraren i Örebro län, Förste landtmätaren i samma län, eller annan ordinarie landtmätare, samt två andra af landshöfdingen utsedde sakkunnige män. Enligt Instruktionen den 20 December 1825 skulle en sådan kommission bestå af 8 skattdragande ledamöter, 2 af hvarje stånd, emot 4 af Kronans tjenstemän, motsvarande de nu utsedde. Såsom kommissionen nu är sammansatt, nemligen väl af 4 Kronans tjenstemän, såsom i Instruktionen säges, men deremot icke af 8 skattdragande ledamöter jemte dessa, utan i stället af "två sakkunnige män", oafsedt huruvida dessa äro skattdragande eller icke, är det temligen tydligt att den skall verkställa sitt arbete i samma anda, som om den bestode af endast Kronans embets- eller tjenstemän. Det är uppenbart att en roteringskommission, som består af dubbla antalet skattdragande emot Kronans tjenstemän, kan och måste verkställa sitt arbete på helt annat sätt, än om de skattdragande dervid hafva liten eller ingen talan. Jag har äfven varit i tillfälle att höra, det bönderna beklagat sig öfver att hafva blifvit mycket mer betungade nu genom roteringen, än hvad de förut varit under bruket.

Herr Sjöberg: Efter den utredning af ifrågavarande ämne, som Utskottet lemnat, och särskildt efter de upplysningar, som en af Stats-Rådets herrar ledamöter nu funnit sig befogad att afgifva, kunde det visserligen vara öfverflödigt för mig att yttra några ord i frågan. Konstitutions-Utskottets utredning i förevarande fall är, åtminstone enligt mitt förmenande, ganska fullständig; den värde anmärkaren har icke funnit den så, utan till och med, och i särskildt uppgifvet afseende, velat påstå att den lede af ofullständighet. Med anledning häraf må jag erinra om den praxis, som inom Konstitutions-Utskottet vid behandling af dylika frågor i allmänhet gjort sig gällande, nemligen att Utskottet plägar inskränka sig till att tillkännagifva, att det funnit den eller den anmärkningen icke till någon Utskottets åtgärd föranleda, utan att Utskottet ansett sig för ett sådant tillkännagifvande behöfva anföra några särskilda skäl. Utskottet hade ock helt enkelt kunnat åberopa sitt afgifna Memorial angående fullbordad granskning af Statsråd-protokollen i deras helhet, enär den anmärkning, som Herr Sven Nilsson afgifvit, just afsåg en fråga, som låg inom området för denna Konstitutions-Utskottets granskning. Utskottet underkastade sig likväl besväret af en utförlig redogörelse i ämnet, dock icke för Herr Sven Nilssons, utan för Riksdagens skull, och kanske i ännu högre grad för dens skull, som anmärkningen gällde, alldenstund Utskottet ansåg sig genom en fullständig utredning af frågan kunna befria Chefen för Landtförsvars-departementet från blotta skenet af att denna anmärkning kunde ega laglig grund. Hvad sjelfva saken beträffar, så ber jag få fästa uppmärksamheten derå, att Herr Sven Nilsson enligt mitt förmenande oriktigt uppfattat den 80:de §:en i Regeringsformen. Otvifvelaktigt är, att icke någon ny rotering kan utan Konungs och Riksdags sammanstämmande beslut tillkomma. Men nu är icke fråga om någon ny rotering, ty, enligt de åsikter, som både hos jurister och kameralister i detta afseende icke äro delade, skall jord, som, till följd af en eller annan orsak befriats från rotering, undergå denna beskatt-

ningsåtgärd, när en sådan särskild anledning till befrielse derifrån upphört att vidare förefinnas. Denna åsigt har, såsom jag redan antydtt, gjort sig gällande sedan en lång tidrymd före det nuvarande statsskicket införande och speciellt i afseende på de frisocknehemman, som hittills utgjort vissa tjänstbarheter till Dylta svafvelbruk. Så har förhållandet varit med posthemmanen, och så bör det blifva med de bergslagshemman, som nu icke hafva rotering sig ålagd, så snart dessa befrias från utgörande af tackjernstionden eller annan dermed jemnförlig afgift. I öfverensstämmelse härmed hafva ock Kammar- och Kommers-kollegierna hos Kongl. Maj:t hemställt om upphörande så väl af tackjernstionden och andra deremot svarande tackjernsafgifter, som af de friheter i fråga om ränta eller rotering, hvilka vissa orter i egenskap af bergslag nu åtnjuta; och, derest denna framställning varder af båda Statsmagterna godkänd, måste deraf följa, att äfven sådana orter underkastas ordinarie rotering. I nu förevarande fall har icke heller någon annan åtgärd blifvit vidtagen, än hvad som varit en gifven och klar följd af Kongl. Maj:ts och Riksdagens sammanstående beslut i fråga om upphörande af frisocknarnes tjänstbarheter, hvilket ock de emellan regeringen och representationen vid olika tillfällen vexlade skrivelser i ämnet utvisa. Jag kan således ej finna, att Kongl. Maj:ts åtgärd i detta afseende bort föranleda någon anmärkning.

Hvad särskildt beträffar Herr Sven Nilssons anmärkning derom, att roteringskommissionen blifvit tillsatt i strid mot 1825 års roteringsinstruktion, så anser jag äfven denna anmärkning obefogad, då de särskilda Riksstånden numera upphört och således grunden för en slik kommissions sammansättning i öfverensstämmelse med nyssnämnda instruktion icke mera förefinnes; och det lärer väl icke heller kunna påstås, att icke äfven den nu tillsatta kommissionen skall samvetsgrannt kunna behandla ämnet. I alla fall är Kongl. Maj:t, såsom ensam utöfvande den ekonomiska lagstiftningen, alldeles obetaget att i detta afseende förordna så, som han för godt finner.

Beträffande slutligen Herr Sven Nilssons begäran om återremiss, så kan det visserligen icke förmenas honom att göra en sådan framställning, likasom ock Kammaren kan fatta ett sådant beslut. Men lika säkert är, att Konstitutions-Utskottet har rätt att för andra och tredje gången, och huru många gånger som helst, svara att det icke funnit den anmälda anmärkningen föranleda till någon Utskottets åtgärd, ty Utskottets rätt och befogenhet i detta afseende är alldeles tydlig och klar enligt grundlagen. Herr Sven Nilsson har yttrat något om frågans behandling enligt 106 § Regeringsformen, men, enligt denna §, är Utskottets rätt att ensam besluta alldeles obestridlig; och hvad tillämpningen af 107 § i samma grundlag angår, så synes äfven innehållet af denna tydligen gifva vid handen, att, när Utskottet icke funnit skäl till anmärkning, Riksdagen icke torde kunna annat besluta.

Jag tror mig sålunda med skäl kunna hemställa, att Utskottets förevarande Memorial måtte utan anmärkning läggas till handlingarne.

I Herr Sjöbergs yttrande förenade sig många ledamöter; och blef, efter denna öfverläggning, memorialet lagdt till handlingarne.

§ 4.

Jemlikt Kammarrens derom förut fattade beslut, skedde dernäst fördragning af Konstitutions-Utskottets memorial N:o 4, angående fullbordad granskning af de i Stats-Rådet fördä protokoll.

Detta memorial lades till handlingarne.

§ 5.

Föredrogs Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 8, angående allmänna bevillningen.

Utskottets hemställanden, å sidorna 3, 7 och 9, i anledning af de motioner som under N:ris 3 och 48 i Första Kammaren samt N:ris 3 och 92 i Andra Kammaren afgifvits af Herrar Charles Dickson och A. O. Wallenberg, Friherre C. J. O. Alströmer och Herr G. Bjerkander,

Biföllos.

Utskottets hemställan å sid. 10, rörande Herrar Åke Andersson och Jöns Olssons motioner (N:ris 34 och 288.)

Herr Åke Andersson: Redan vid sistlidne riksdag väckte jag en motion i samma syfte som den nu föreliggande, och dåvarande Bevillnings-Utskott tillstyrkte bifall till densamma, ehuru jag då hade förbisett den omständigheten att prest på åtskilliga ställen hafva inkomster äfven *utom* pastoratet. På grund af denna dess vidsträckt het blef förslaget vid förra riksdagen förkastadt. Då jag likväl nu inskränkt min motion derhän, att prest bör taxeras för inkomst i flera kommuner inom *samma* pastorat, förefaller det mig besynnerligt att Bevillnings-Utskottet afstyrkt detta förslag, såsom det synes endast af det skäl att Utskottet icke kunnat finna något passande ställe i Bevillningsförordningen, hvarest den i motionen föreslagna föreskrift kunde införas. Gillas nemligen förslaget såsom billigt och rättvist, så torde det icke blifva svårt att hitta rätt på lämpligt ställe för detsammas införande i Bevillningsstadgan; ingenting hindrar ju att t. ex. införa detta stadgande näst efter de öfriga bestämmelserna angående kommunalutskylders utgörande. Emellertid torde mitt förslag icke vid denna riksdag kunna leda till något resultat, all denstund, efter hvad jag hört, Första Kammaren redan afslagit motionen, men jag anhåller dock, att Andra Kammaren, såsom ett erkännande af det rättvisa och billiga i motionens syfte, måtte, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla min motion.

Herr Friherre Alströmer: Ehuru jag såsom ledamot i sistlidne Riksdags Bevillnings-Utskott tillstyrkte en motion i samma syfte som den nu förevarande, så må jag dock erkänna att detta skedde, såsom ock den ene af motionärerna anmärkt, genom ett förbiseende deraf, att ändamålet med motionen icke kan vinnas, utan att dessförinnan 57 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet förändras. Under sådant för-

hållande anser jag att Utskottets afstyrkande hemställan varit väl befo-
gad, hvarföre jag ock yrkar bifall till Betänkandet i denna punkt.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställanden, så väl i fråga om
Herr *Jöns Olssons* motion, som angående Herr *Åke Anderssons* motion,
blefvo af Kammaren bifallna.

*Utskottets förslag å sid. 11, rörande förändrad lydelse af 42 § i
gällande Bevillningsförrättning:*

Herr *Jöns Olsson* i Nordanå: Jag kan icke se något skäl hvar-
före traktamentsersättningen för ordförande i bevillningsberedning bör utgå
med 5 R:dr om dagen, då Utskottet för pröfningskomitéens ledamöter för-
reslagit denna ersättning till endast 3 R:dr. Snarare anser jag förhål-
landet böra vara tvärtom, enär pröfningskomitéens sammanträden räcka i
flera dagar och således ersättning för nattlogis bör komma med i beräk-
ningen, hvaraf följer att kostnaden blir större, än om sammanträdet kunde
afslutas på en dag, såsom förhållandet är med bevillningsberedningarnes
sammanträden. Jag vill dock ej yrka förhöjning i arfvodet för pröfnings-
komitéens ledamöter, men deremot yrkar jag att traktamentsersättningen
för ordförande i bevillningsberedning må nedsättas till 3 R:dr om dagen.

Herr *O. B. Olsson*: Som jag fullkomligt delar de åsikter i denna
fråga som af den föregående talaren blifvit framställda, så inskränker jag
mig till att göra samma yrkande som han.

Herr *Rosenberg*: Äfven jag är af samma åsigt som de tvänne
föregående talarne, och jag förundrar mig så mycket mer deröfver att
man velat bestämma 5 R:dr i traktamentsersättning för ordförande i
bevillningsberedning och deremot endast 3 R:dr för pröfningskomitéens
ledamöter, då man vet att bevillningsberedningen vanligen sker der man
bor och således är för dess ledamöter mindre kostsam, under det att
deremot pröfningskomitéens ledamöter ofta hafva att för sin förrättning
resa en lång väg, hyra rum på förrättningsstället m. m. samt sålunda un-
derkasta sig större omkostnader än ordföranden i bevillningsberedning.
Då jag sålunda icke kan gilla den skilnad i afseende på traktaments-
ersättning, som förefinnes mellan den 42:dra och 70:de paragrafen i Bevillnings-
stadgan, yrkar jag att nämnda ersättning för ordförande i bevillnings-
beredning måtte nedsättas från 5 till 3 R:dr om dagen.

Herr *Anders August Andersson*: I likhet med de föregående
talarne anser äfven jag att någon skilnad i afseende på traktamentsersätt-
ningens belopp ej bör finnas mellan §§ 42 och 70 af nu gällande Bevill-
ningsförrättning. Samma åsigt uttalas äfven uti Herr *Dicksons* reservation,
uti hvilken jag ber att få instämma.

Friherre *Alströmer*: Jag anser mig skyldig att upplysa, att skälet,
hvarföre den ifrågavarande traktamentsersättningen i det föreliggande för-
slaget blifvit bibehållen vid 5 R:dr, var helt enkelt det att man icke i

detta afseende velat rubba hvad nu gällande Bevillningsstadga derom bestämmer. Inom Utskottet var jag dock af den åsigt som här uttalats, hvarföre jag instämmer med dem, som yrka denna traktamentsersättnings utgående till ett belopp af 3 R:dr om dagen.

Herr Orre: Om det blott vore fråga om att gifva samma ersättning för enahanda besvär, så kunde jemförelse ega rum mellan de ifrågavarande båda befattningarne. Men nu är ordförande i bevillningsberedning långt mera öfverhopad af göromål, hvarföre den så kallade bevillningsprocenten utgör en alltför ringa ersättning, under det att deremot pröfningskomitéens ledamöter knappt hafva annat att göra, än att med ja eller nej besvara de frågor som ställas till dem. Om man alltså vill hafva en duglig man till ordförande i bevillningsberedning, så anser jag lämpligt att hans arvode fortfarande som hittills bör utgå med 5 R:dr om dagen.

Herr Rosenberg: Just på de grunder som af den föregående talaren blifvit anförda anser jag att den ifrågavarande ersättningen icke bör beräknas efter det högre beloppet af 5 R:dr om dagen, ty derigenom komme arvodet för ordförande i bevillningsberedning att innefatta en ersättning icke allenast för hans närvaro vid pröfningskomitéen, utan äfven för de öfriga besvär som med hans befattning äro förenade; och att sålunda låta ett besvär betäckas genom den ersättning man uppbär för ett annat anser jag till sin princip oriktigt, hvarföre jag ock upprepar mitt förra yrkande i denna punkt, nemligen att arvodet för ordförande i bevillningsberedning måtte nedsättas till 3 R:dr om dagen.

Herr Sven Nilsson: Jag anser det icke mycket löna mödan att vidlyftigt orda om denna punkt, ty en hvar inser lätt att ordförandeplatsen i bevillningsberedning kräfver en man med större kunskaper och duglighet, än hvad som kan erfordras af en ledamot i pröfningskomitéen. Följaktligen bör ock den förres ersättning vara större än den sednares, hvarnär jag instämmer med dem, som yrka bifall till Utskottets hemställan i förevarande fråga.

Herr Friherre Gripenstedt: Den nu föreliggande frågan synes mig erbjuda ett godt tillfälle att utan skada åstadkomma en besparing genom att nedsätta traktamentsersättningen för ordförande i bevillningsberedning från 5 till 3 R:dr om dagen, eller till samma belopp hvarmed denna ersättning utgår till ledamot i pröfningskomité, och detta så mycket heldre som jag påminner mig, att ledamot af bevillningsberedning har särskild ersättning för sitt besvär, då han inom denna beredning innehar ordförandeplatsen.

Herr Friherre Alströmer: Jag instämmer hufvudsakligen i Friherre Gripenstedts uppfattning af denna fråga. Den traktamentsersättning som utgår till ordförande i bevillningsberedning är nemligen ganska obetydlig i jemförelse med det företräde han framför ledamot i pröfningskomité eger deruti, att han får särskild ersättning vid fördelningen af den så kallade

bevillningsprocenten, hvarföre jag ock upprepar mitt yrkande, att traktamentsersättningen för ordförande i bevillningsberedning måtte bestämmas till enahanda belopp, hvarmed samma ersättning till ledamot i pröfningskomité utgår.

Herr Häggström: Ehuru jag ej inom Utskottet reserverat mig mot den föreslagna traktamentsersättningen till ordförande i bevillningsberedning, anser jag dock, i likhet med flera föregående talare, att beloppet af denna ersättning lämpligast bör bestämmas till samma siffra, hvarmed arvodet till ledamot i pröfningskomité utgår. Jag har sjelf under fem år varit ordförande i bevillningsberedning och känner således temligen noga, huru mycket eller litet en ordförande har att uträtta. Emedan fastighetsvärdet står oförändradt under 3 år, har bevillningsberedningen under den tiden endast att syssla med inkomstbevillningen af kapital och arbete och detta bör, om ordföranden och ledamöterna äro något förtrogna med förhållandena inom taxeringsdistriktet, icke upptaga längre tid, än att ordföranden i bevillningsberedningen bör kunna beredas skäligen ersättning af de medel, pröfningskomitéen för sagda ändamål har att disponera, och anser jag derföre att man icke skäligen bör tillerkänna honom större traktamentsersättning än som tillkommer ledamot i pröfningskomité. På grund häraf kan jag ej annat än förena mig med dem som yrka, att denna ersättning för ordförande i bevillningsberedning måtte nedsättas från 5 till 3 R:dr om dagen.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets förslag bifölls, med den förändring, att den föreslagna traktamentsersättningen nedsattes från 5 R:dr till 3 R:dr, hvadan slutorden i den till antagande anmälda nya paragrafen ändrades till: "traktamentsersättning med 3 R:dr om dagen".

Hemställandet å sid. 12, rörande förändrad lydelse af bevillningsförordningens 70 §.

Herr Hollander: Då Utskottet här föreslår resekostnadsersättningen till förhöjdt belopp af 3 R:dr för milen för resa med skjuts, likasom för resa på jernväg med ett belopp, motsvarande afgiften för plats i första klassens vagn, har detta tvifvelsutan skett för att sålunda bereda någon ersättning för uteblifvet dagtraktamente. Det hade dock varit önskligt, om dessa saker skiljts från hvarandra, ty härigenom gifves en ytterligare näring åt den resefåfånga, hvarför vårt folk är känt; men jag vill likväl icke derom framställa något yrkande.

Deremot anser jag, att Statens intresse kommer att blifva ganska illa tillgodosedt, så länge det står den resande fritt att sjelf välja fortskaffningssätt. Jag skall lemna ett exempel, som ådagalägger, huru en dylik valfrihet kan utfalla i enskilda fall.

Från Borås till Wenersborg är 12 mil. Enligt hvad nu är föreslaget för jernväg, utgår ersättningen från Staten med 9 R:dr för resan fram och 9 R:dr åter, eller tillsammans 18 R:dr. Väljer deremot den resande att färdas på axel mot den här föreslagna godtgörelse af 3 R:dr

per mil, kommer Staten att få utbetala 72 R:dr. Således skulle blott för en enda person och för ett så inskränkt område genom antagande af detta förslag kunna uppkomma en förlust för statskassan utan någon tvingande anledning af 54 R:dr; och säkerligen skulle Staten komma att göra dylika till betydliga belopp under olika former. Jag tror, att, då vi bygga dyra jernvägar, och nedsätta afgifterna så lågt, som till 50 öre för resa med andra klassens vagn, hvilken i allmänhet torde vara den för flertalet resande mest passande, men man å andra sidan höjer skjutserättningen så mycket, som här blifvit föreslaget, borde man se till, huru effekten af dessa alldeles stridiga förfaranden må utfalla för Staten. Vill man nu detta, bör man väl, sedan jernvägssystemet blifvit så utbildadt, som det nu är, åtminstone fästa så mycken vikt vid resesättet, att man ålägger den resande att välja de *minst kostsamma* då intet derifrån hindrar honom. Ty då resan på jernväg nu kostar efter andra klassens vagn 50 öre, men efter skjuts tillskyndar Staten en ökad kostnad af 2 R:dr 50 öre, gör ju Staten för hvarje mil en förlust af 2 R:dr. Den resandes vinst är väl icke så stor, då han åtminstone måste bekosta en häst, men han uppmuntras likväl med ett premium af 1 R:dr 25 öre att ådraga Staten en förlust af 2 R:dr per mil.

Jag tager mig därför friheten hemställa till Kammaren, att Betänkandet i denna del må återremitteras under anhållan, att Utskottet måtte taga i öfvervägande lämpligheten af följande tillägg: "och bör, der så ske kan, det minst kostsamma af nämnda fortskaffningssätt begagnas, samt, om så icke skett, förklaring rörande anledningen dertill reseräkningen bifogas." Derigenom tror jag ock att alla konsiderationer vore iakttagna, hvadan jag anhåller om proposition i sådan syftning.

Herr Friherre Alströmer: Efter beräkningar, som blifvit uppgjorda hos Utskottet, skulle detta förslag i regeln komma att leda till besparingar i statsutgifterna, om än i enskilda fall derigenom skulle någon gång kunna uppstå en högre kostnad.

Men i allmänhet är det väl en riktig grundsats att icke alltför mycket specialisera stadgandena i en lag; och då föreliggande förslag är uppgjort i öfverensstämmelse med hvad, som för närvarande i afseende å resekostnadsersättning är bestämdt för riksdagsmän, med hvilka ledamöter i pröfningskomitéen torde vara närmast jemförlige, synes det mig riktigt att antaga detta förslag.

Jag har så mycket större skäl till ett sådant yrkande, som, om det skulle synas lämpligt att göra ett så beskaffadt tillägg, som Herr Hollander önskat, detsamma torde böra gälla äfven för riksdagsmän, och då Riksdagen ensam har i sina händer att göra en sådan bestämmelse, kan man vid nästa riksdag i sammanhang med uppgörande och antagande af ny Bevillningsförordning, rätta båda delarne.

Jag anhåller om bifall.

Öfverläggningen förklarades slutad. Propositioner framställdes så väl på bifall, som på återremiss, och förklarade Herr Talmannen den förra af dessa propositioner besvarad med öfvervägande ja. I anledning af den

omröstning som då begärdes, blef följande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som godkänner det förslag till förändrad lydelse för 70 § af Bevillningsförordningen, som Bevillnings-Utskottet framställt å 12:te och 13:de sidorna af dess Betänkande N:o 8,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej; är det ifrågavarande förslaget till Utskottet återförvisadt.

Voteringen utföll med 76 ja mot 59 nej, hvadan Utskottets förslag bifallits.

Utskottets hemställan å sid. 14, med förslag till förändrad lydelse af Bevillningsförordningens 88 §.

Herr Grafström: Den här föreslagna förändringen kan jag för min del ej på några villkor godkänna. Jag kan det desto mindre, som jag i allmänhet ej anser det vara lämpligt och fördelaktigt att företaga några förändringar i nu gällande Bevillningsförordning, då de gå i motsatt riktning mot den, hvori denna förändring hittills blifvit utvecklad.

Orsaken till förslagets uppkomst synes af uttrycken i motionen, hvilken finnes tryckt i 2:dra Afdelningen af Bihang till Riksdagens Protokoll under N:o 37.

Sålunda heter det der nederst på sidan 27: "Flere större arbetsgifvare här i staden hafva sagt mig, att de, under den långvariga föregående tid, då de ansvarat för sina arbetares utskylder, aldrig häraf haft den ringaste förlust". Af dessa ord finner man, att det är några speciella fall från hufvudstaden, som närmast gifvit motionären anledning till sin framställning.

Motiverna dertill i öfrigt inhemtar man högre upp på samma sida, der motionären yttrar, att "det är en af sednare tiders många lagstiftande åtgärder, der man synes endast haft för ögonen att bereda frihet, utan att taga i betraktande om denna frihet varit möjlig eller nyttig, och om icke tvärtom det sjelfsväld, den bereder, varit skadligt både för samhället och den enskilde. Den vunna erfarenheten har också här visat, att förhoppningarne öfver allt blifvit gäckade. Sedan man afskaffat den förut befintliga kontrollen å arbetarebefolkningens skatter, hafva dessa till största delen uteblifvit"; och vidare öfverst på sidan 28: "denna hvarje år upprepade osanning", — den nemligen, hvarigenom den undandrager sig beskattning — "från en hel samhällsklass kan icke annat än återverka fördelbart; och, i stället för att söka uppfostra arbetaren till en god medborgare, motverkar Staten genom slappa lagar detta mål". Om nu motionären hade *bevisat*, att "arbetarebefolkningens hela samhällsklass" eller medlemmar deraf, hade i *större grad* än andra fattiga samhällsmedlemmar årligen upprepat den "offentliga osanningen" som han uppgifvit, så hade han haft skäl för sin motion. Men hvilka bevis har väl motionären anført

anfört för sitt påstående? Jo, han uppräknar på sidan 27, beloppen för 1867 af de kronoutskylder för hufvudstaden, som voro *dels levererade, dels afkortade* och dels slutligen *beroende på* indrifning — med hvilka särskilda posters uppräknande jag icke vill besvära Kammaren —; och han yttrar derefter: "Häraf framgår, att af omkring 80,000 skattskyldige ett antal af ej mindre än omkring 33,500 personer i Stockholm alls icke betala sina utskylder till Kronan". När man läser detta yttrande, är det helt naturligt, att, om man ej närmare tänker på saken, man måste fatta det så, att de 33,500 personer i Stockholm, hvilka icke erlagt sina kronoutskylder under nämnda år, till större delen äro arbetare och tjenare skrifne hos sine husbönder; — men detta återstår likväl att ådagalägga. Hvar och en Stockholmsbo, som har något reda på stadens beskattningsförhållanden, lär dock veta, att det ej är *blott* den egentligen arbetande delen af befolkningen, som låter en dylik försummelse komma sig till last, och i ännu mindre grad de arbetare som äro skrifne hos sina arbetsgivare; för min del tror jag, att de sistnämndes antal bland de 33,500 är ganska ringa. Men enär motionären grundat sitt förslag, som uteslutande är riktadt mot arbetsklassen, på en dylik beskyllning, borde han väl i allt fall hafva utredt och visat, *i hvilken grad* arbetare och tjenare ingå i denna summa.

Utskottet har, märkvärdigt nog, på sidan 4 i Betänkandet uppgifvit helt andra och enligt min åsigt alldeles riktiga orsaker dertill, att skattebidragen icke inflyta. Utskottet yttrar nemligen der följande: "Det kan svårigen 'nekas', att då minimum för beskattningsbar inkomst af åtskilliga anledningar år 1861", då den nya förordningen utfärdades, "sattes så lågt som till 400 R:dr R:mt, så hade man dermed, äfven för ett land, sådant som vårt, allt för mycket nedtryckt anspråken på lifvets oundgängligaste behof. Mest påtagligt är detta förhållande, om man fäster sig vid lefnadsbehofven i de större städerna, der en familj med endast 400 R:dr årlig inkomst utan tvifvel bör hänföras till den obemedlade klass, som knappast kan gifva en inkomstkälla för Staten. Och när man härtill lägger, att från den skattskyldiga inkomsten af 4 eller 500 R:dr skall utgå icke allenast den obetydliga afgiften af 1—2 R:dr till statskassan, utan dessutom äfven de tre- fyra eller femdubbelt drygare kommunalutskylderna, hvarigenom de i hög grad knappa tillgångarne komma att lida en minskning af 10—20 R:dr, så är det temligen i ögonen fallande, att samhällets kraf härigenom alltför hårdt träffa den klass, som kan sägas stå vid fattigdomens gräns." Just i detta yttrande ligger uttalad en stor sanning, och här ser man den verkliga orsaken, hvarföre skatterna icke kunna utgöras.

Utskottet säger vidare: "*Det* kan knappast nekas, att genom nuvarande beskattningsgrunder träffas de mindre bemedlade af en proportionelt vida drygare skatt än samhällets lyckligare lottade medlemmar"; — och på nästa sida: "slutligen gäller det ock att tillgodose klokhetens kraf, som bjuder att icke fordra så mycket, att man derigenom går miste om allt". Ja, detta är verkligen en sanning och med anledning deraf skall jag, som sedan det nya beskattningssättet infördes, varit taxeringsman och således något känner till den saken, med Herrarnes tillåtelse upplysa,

huru det plägar gå till med taxeringarne här i hufvudstaden, efter som motionären vidrört förhållandena der.

Efter 1861, då, i och med den nya författningens tillkomst, äfven inkomst af kapital blef beskattad, har man mer och mer börjat att beskatta ej blott arbetaren, utan äfven tjenstehjon, efter andra artikeln. Det behöfves blott, att en person är skriven på mantalsförteckningen som kokerska eller hushållerska, för att hon skall blifva skattlagd efter andra artikeln. Ja, man har till och med gått så långt att man upptagit till dylik bevillning skoputsare och städerskor. Det har t. ex. händt, att man taxerat en så kallad hushållerska eller kokerska blott för denna titels skull, men att man sedan upptäckt, att husbonden eller matmodren var i så små omständigheter att endast en inkomst af 5—600 Rdr kunnat beräknas, hvadan tjenstehjonet måst befrias från beskattning efter andra artikeln. Jag lemnar derhän om detta taxeringssätt är rätt; men emellertid är i detta förhållande att söka en orsak, hvarföre skatterna, som påläggas allt längre ned hos det fattigare folket, allt svårare kunna indrifvas och slutligen måste afskrifvas. Männe detta beskattningssätt tillgodoser *kloketens kraf, som bjuder att icke fordra så mycket, att man derigenom går miste om allt?* Bestämdt påstår jag likväl fortfarande, att bland antalet af dessa uppgifna 33,500 individer den ojemförligt minsta delen utgöres af arbetare och tjenstehjon skrifne hos sina husbönder.

Motionären börjar sin motion på följande sätt: "Ända till år 1864 fanns i Bevillningsförordningarne stadgande derom, att handlande, fabriks- eller annan näringsidkare skulle ansvara för utskylder, som blifvit påförda de hos honom sysselsatte handels- eller fabriksbetjenter samt gesäller och andra arbetare jemte deras hustrur och barn, med rättighet för honom att göra sig godtgjord genom afdrag å den skattskyldiges aflöning eller arbetsförtjenst. Men vid 1863 års riksdag inskränktes denna skyldighet och rättighet till de tjenstehjon och arbetare, som endast skulle erlägga personela utskylder etc." Detta är ej sannt.

I 1861 års förordning, som jag håller i min hand, står nemligen tydligt i 89 §, som motsvarar den nuvarande 88:de. "Dock omfattar denna ansvarighet icke den bevillning, som för fast egendom eller inkomst af kapital eller utöfvad särskild rörelse eller befattning bör af sådan skattskyldig utgöras." Motionen hvilat således helt enkelt på ett misstag. Nu begär motionären i sin klämm "återinförande af ett lämpligt stadgande i Bevillningsförordningen derom, att husbonde eller arbetsgifvare, åtminstone i städerna, ansvarar för de hos honom sysselsatte tjenstehjons eller arbetares ej blott personela utan äfven öfriga utskylder, med rättighet att godtgöra sig genom afdrag å den skattskyldiges aflöning eller arbetsförtjenst". Han vill således helt och hållet skjuta tillbaka den reform beskattningsväsendet under sednare tider undergått. Han vill, att man nu skall taga ett långt steg bakåt, sedan man sökt att konsequent föra Bevillningsförordningen oupphörligen framåt i den riktningen, att hvar och en, som hade någon särskild, för Staten beskattningsbar inkomst, skulle hafva egen debetsedel. Den som följt med utvecklingen inom industrien i vårt land och känner näringsfrihetens följder, vet ock nogsam, att förhållandena äro helt andra nu än tillföre. Förut var det vanligt,

att arbetarne — ofta till stort antal — bodde hos arbetsgifvaren och ej sällan åto vid hans bord. Det förra är numera ganska sällsynt och det sednare i ännu högre grad; vanligen hafva arbetarne egna hushåll. Det är således ganska naturligt, att de särskildt beskattas, och detta har ock, som sagdt är, skett sedan 1861 års Bevillningsförfordning utkom. Skulle man enligt motionärens önskan gå tillbaka till den gamla förordningen, så intrasslar man sig i de många småaktiga bestämmelserna med bevis o. s. v. som deri finnas. Jag ber att af 1861 års författning få uppläsa 89 § 3 mom. "Flyttar," heter det der, "efter mantalsskrifningen tjenstehjon eller arbetare, vare husbonde eller arbetsgifvare, sådant oaktadt, skyldig gälda den flyttade personens utskylder, dock med rättighet att derför bereda sig ersättning genom afdrag å innestående lön och arbetsförtjenst; börande, i sådant fall, bevis den flyttande meddelas, att hans kronoutskylder för det löpande året blifvit innehållna; och skall det jemväl åligga den husbonde eller arbetsgifvare, hos hvilken samme skattskyldige sedermera anställes eller erhåller arbete, att under ofvan berörda vilkor ansvara ej allenast för hans nämnde utskylder, så framt bevis ej om redan skedd innehållning företes, utan ock dessutom för de utskylder, som i följd af hans sednare anställning må böra särskildt utgöras." Herrarne behagade häraf finna, till hvilka krångliga lagstiftningsåtgärder man kommer, då man vill på detta sätt reglementera.

Utskottet har också icke gått in på motionärens åsikter med afseende å beskattningen efter andra artikeln. Deremot har Utskottet föreslagit, att "Husbonde eller arbetsgifvare skall vara ansvarig för betalning af de vid mantalsskrifningstiden hos honom enligt behörig uppgift sysselsatte tjenstehjons eller arbetares personela utskylder." Jag vet icke, huru Utskottet tänkt sig att detta skall låta sig göra. Jag ber att härvid få fästa uppmärksamheten å 83 § i Bevillningsstadgan. Denna paragraf innehåller i midten följande rader: "Men vid ansvar såsom för tjenstefel får icke mer än en debetsedel utfärdas för de skattskyldig inom samma taxeringsdistrikt åliggande bevillningsafgifter."

Huru vill nu Utskottet, att husbonden skall kunna åläggas att ansvara för de personela utskylderna, på samma gång arbetaren är förbunden att betala sin egen debetsedel? Huru skall man kunna skilja detta åt? Författningen lägger för en sådan åtgärd som den af Utskottet här föreslagna hinder i vägen och anser den såsom tjenstefel. Utskottet har icke heller lemnat någon ledning med afseende å sättet, huru det vill, att vederbörande skola här vid lag tillvägagå. Skall arbetare eller tjenare, som erhållit särskild debetsedel, betala endast en del af densamma och husbonden den andra? Om husbonden innehåller af hos honom mantalskrifne arbetare eller tjenare för personela utskylder, men denne sednare straxt derefter flyttar från riket eller dör, huru skipas då rättvisa? Husbonden har gjort afdrag för något som aldrig skulle betalas; och å andra sidan, om tjenaren fortfarande skulle få egen debetsedel, huru skall husbonden *oaktadt* den upplästa meningen i 83 § kunna åläggas betala skatt på en annans debetsedel? Och i hvilken annan ställning kommer icke arbetsgifvare med sina mantalskrifne arbetare gent emot Bevillningsförfordningen än andra samhällsmedlemmar; ja än *arbetare* som skriva sig sjelfva?

Men äfven om man kan hitta på någon så beskaffad utredning af frågan, som är praktiskt verkställbar, hvad är dermed vunnet? Det är ju ändå blott de personela utskylderna man skulle komma åt, och detta dertill endast för en ringa qvot af hela antalet på rest komna personer. Hela vinsten af åtgärden blir sannerligen en sådan bagatell, att den efter mitt förmenande icke på något sätt förmår uppväga allt det myckna bråk, ja den orättvisa, som af densamma skulle föranledas emot en liten del af samhällets mindre lyckligt lottade medlemmar, under det den vida större delen deraf lemnas oberörda af åtgärden. På dessa grunder får jag hos Herr Talmannen anhålla om proposition å afslag.

Herr *Hierta* förenade sig i detta anförande.

Herr *Orre*: Afgifvet i ändamål att bevara god ordning äfvensom för att i någon mån betrygga Statens rätt till inkomster af hvarje medborgare, finner jag Utskottets förslag vara väl grundadt. Jag yrkar derföre bifall till detsamma, så mycket heldre som jag af egen erfarenhet kan vitsorda, att den frihet, som, enligt nu gällande bevillningsstadga, är medgifven derutinnan, att husbonde ej är pliktig att ansvara för sina tjenares personela utskylder, då de blifvit uppförde till bevillning efter Andra artikeln, föranleder till många olägenheter och mycket krångel samt till handräckningar som eljest kunde undvikas.

Herr *Per Nilsson* från Malmöhus län: Då Utskottets ifrågavarande förslag blott gäller de personela utskylderna; då det derjemte enligt min öfvertygelse är så enkelt och tydligt, att det bör kunna fattas af hvar man, samt då detsamma slutligen äfven synes vara grundadt på rättvisa och billighet, får jag för min del påyrka dess godkännande.

Herr *Friherre Alströmer*: Då jag på de skäl Utskottet anført nu yrkar bifall till detta förslag, ber jag att dertill få lägga ännu ett skäl, hvilket enligt min öfvertygelse skall befinnas vara i arbetsgifvarnes intresse.

Enligt gällande bevillningsstadga är, som vi veta, arbetsgifvare pliktig att ansvara för sina arbetares personela utskylder endast i den händelse, att dessa arbetare icke påföras bevillning efter Andra artikeln; och detta får arbetsgifvaren ofta icke veta förrän långt efteråt. Under närvarande förhållanden kan arbetsgifvaren följaktligen icke på förhand förskaffa sig visshet om, huru långt hans ansvarsskyldighet i afseende å hans arbetare kommer att sträcka sig, och i de flesta fall får han således betala deras personela utskylder, utan att han haft någon möjlighet att af dem bereda sig godtgörelse för denna utgift.

Om deremot detta förslag antages, enligt hvilket arbetsgifvaren *alltid* skall vara förbunden att för de personela utskylderna ansvara, utan afseende derå om arbetarne må påföras särskild bevillning efter Andra artikeln för inkomst af arbete eller icke, blir arbetsgifvaren satt i tillfälle att förskaffa sig vederlag genom att innehålla af deras arbetsförtjenst så stor del, som motsvarar beloppet af dessa utskylder; — och han kan sålunda skydda sig för hvarje förlust. Jag föreställer mig, att endast detta

skäl är tillräckligt för att grundlägga ett bifall till Utskottets förslag; — och jag tror äfven, att Kammarens flesta ledamöter hysa samma åsigt.

Jag anhåller således om proposition å bifall.

Herr Sääf: På samma gång som man måste medgifva befogenheten af de klagomål man hör öfver svårigheterna med kronouppbörderna, så tror jag likväl icke, att rättelse i det öfverklagade förhållandet kan vinnas på det sätt, som här är föreslaget. Jag tror tvärtom, att detta sätt skulle leda till både oreda och kostnader. Motionärens välvilliga afsigt kan visserligen icke misskännas. Han vill återgå till de stadganden, som i detta hänseende funnos före den nuvarande mantals- och bevilningsförordningen, då man var skyldig att ansvara för sina tjenares och arbetares kronoutskylder. Utskottet söker att gå en medelväg mellan det nuvarande stadgandet och Herr Hazelii yrkande och föreslår, att "Husbonde eller arbetsgifvare skall vara ansvarig för betalning af de vid mantalsskrifningstiden hos honom enligt behörig uppgift sysselsatta tjenstehjons eller arbetares personela utskylder, mot rättighet för husbonden eller arbetsgifvaren att å den skattskyldiges aflöning eller arbetsförtjänst innehålla ett mot de personela utskylderna svarande belopp".

Om nu en "arbetsgifvare" under mantalsskrifningstiden sysselsätter en mängd tillfällige arbetare som böra uppgifvas, så tror jag, att antagandet af det föreslagna stadgandet endast skulle leda derhän, att den så kallade "behöriga uppgiften" blefve ganska ofullständig. Att man *icke* uppgåfve alla sådane lösa arbetare, blefve således den första olägenheten, med den påföljd att den kontroll öfver en mängd personer, som nu finnes i denna uppgift, komme att upphöra. Vidare skall man vid liqviden afdraga ett belopp motsvarande arbetarens personela utskylder, men huru kunna veta och blifva ense om rätta beloppet.

Äfven kan arbetaren, om också i strid med det föreslagna stadgandet, säga, att han vill själf betala sina utskylder och derföre icke medgifver något afdrag på den betalning honom tillkommer. Arbetsgifvaren kommer på detta sätt på ett förargligt sätt i tvist med dessa menniskor. Förre, då hvarje arbetare ansågs böra hafva stadig tjenst, var det en annan sak, men nu skulle ett stadgande sådant som det Utskottet föreslagit, endast leda till förlust och krångel. Följden skulle ock sannolikt blifva den, att man under mantalsskrifningstiden afskedade en stor del af sådane arbetare. Jag yrkar derföre afslag så väl å motionen som Betänkandet.

Herr Stråle: I motsats till den förre talaren anser jag det af Utskottet framställda förslaget skola, om det antages, leda till god ordning. Om jag ock icke har erfarenhet som taxeringsman, så har jag deremot erfarenhet som arbetsgifvare, och kan i sådan egenskap vitsorda, att ett sådant förfaringssätt, som det hvarom nu är fråga, verkligen leder till ändamålet. Jag har för mina arbetare i förskott erlagt de personela utskylderna, och det har icke ledt till något ondt, om ock möjligtvis någon gång till en ganska obetydlig kostnad. Det enda, som behöfves, är att man tillser, att man icke mantalsskrifver andra än dem, af hvilkas arbete man kan få ut de för dem erlagda penningarne. Riksdagen har efter min tanke

att i första runnet tillse, att Staten får sitt, och skall förlust ske, så må den heldre träffa arbetsgifvaren, som bör gifva akt på hvilken han mantalsskrifver. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Kinmanson: Af en representant från Norrköping har yttrats att det skulle leda till kostnader och oreda, om det af Utskottet framställda förslaget blefve antaget. Jag förmodar, att detta hans yttrande berott på en missuppfattning, enär han tyckes förmoda, att frågan vore att göra arbetsgifvaren ansvarig för arbetarens alla utskylder, äfven för dem efter andra artikeln, ehuru Utskottets förslag endast afser de personela utskylderna. Det nu gällande stadgandet innehåller, att "husbonde eller arbetsgifvare skall ansvara för de vid mantalsskrifningen såsom hos honom sysselsatte uppgifne tjenstehjons eller arbetares personela utskylder, så vida sådana tjenstehjon eller arbetare icke efter andra artikeln skola erlägga bevilning". Detta är likväl något, som husbonden eller arbetsgifvaren omöjligen kan redan vid mantalsskrifningen veta, då det är långt efter mantalsskrifningen som ortens taxeringskomité bestämmer hvilka böra utgöra bevilning för inkomst efter andra artikeln. Denna olägenhet skulle, såsom jag tror redan blifvit af en annan talare anfördt, genom Utskottets förslag alldeles undanröjd. Vidare syftar detsamma att afskaffa ett nu rådande missförhållande. Det är nemligen för närvarande så, att husbonde i allmänhet ansvarar för sina tjenares personela utskylder, hvilka följaktligen blifva ordentligt erlagde, under det att det deremot särdeles ofta inträffar, att arbetare, som äro taxerade efter andra artikeln, uraktlåta att betala sina utskylder, således äfven de personela. Då, såsom bekant är, det sällan blifver tillfälle att af dessa sistnämnda personer exekutivt uttaga beloppen, så inträffar ofta det ojemna förhållande, att för tjenaaren, som icke är taxerad till inkomstbevilning, betalas ordentligt de personela utskylderna, men att deremot en arbetare, som har större inkomst och derföre ansetts böra erlägga afgift efter andra artikeln, hvarken betalar denna bevilning eller de personela utskylderna. Genom arbetsgifvarens ansvarighet äfven i sist omnämnda fall för sådana afgifter, som för personen utgå, skulle denna ojemnhet upphöra.

Man har talat om svårigheter vid verkställandet af hvad Utskottet föreslår. Men det behöfves ju blott att vederbörande uppbördsman vänder sig för de personela utskylderna till arbetsgifvaren och för dem efter andra artikeln till arbetaren sjelf.

Gerna antager jag, att man ej skall strängt förfara vid utkräfandet af inkomstbevilningen, efter det de personela afgifterna blifvit erlagda. Men Staten och äfven kommunen hafva sålunda erhållit åtminstone något skattebidrag, och den skattskyldige har i någon mån uppfyllt sin medborgerliga skyldighet. Jag är öfvertygad att införandet i bevilningsförordningen af det af Utskottet föreslagna stadgandet skall bidraga till väckande af pligtkänsla i detta hänseende, om man, såsom jag förutsätter, får påräkna arbetsgifvarnes biträde för ändamålet. Jag hemställer således om bifall till Utskottets förslag.

Herr Peter Andersson: Kommer detta af Utskottet framställda förslag att antagas och tillämpas efter dess ordalydelse, så blir deraf såsom en

oundviklig följd trakasserier mellan arbetsgifvare och arbetare. Någon har t. ex. ett byggnadsföretag, vid hvilket han sysselsätter timmernän, murare, och snickare, med flera. Han skall då, i fall detta inträffar vid mantals-skrifningstiden, för sin egen säkerhet för dessa arbetare innehålla de personela utskylderna. Deraf måste ju lätt uppstå oenighet mellan arbetsgifvaren och arbetarne, då desse sannolikt påstå sig vilja sjelfve betala ifrågavarande utskylder, och icke vilja medgifva att något innehålles på deras arbetslön. Jag tror derföre, att, om det föreslagna stadgandet i öfrigt skall antagas, ordet arbetare icke kommer i fråga, och yrkar alltså att detta ord måtte utgå, samt begär Herr Talmans proposition på detta förslag.

Herr Grafström: Då jag nu å nyo begärt ordet, har det skett för att förklara, att jag betraktar frågan mera allmänligt. Skatternas mindre ordentliga ingående är väl den egentliga orsaken till hela förslaget. Det är dock helt säkert den närvarande ekonomiskt betryckta tidpunkten som är väsendtligen medverkande till det öfverklagade förhållandet. Det är otvifvelaktigt, att arbetare och tjenare icke utgöra den större delen af dem som uraktlåta att betala sina utskylder.

Man har uttalat ordet "*intressen*". Något eget intresse i denna fråga har jag alldeles icke. Den arbetspersonal jag sysselsätter är icke betydlig, och i hvilket fall som helst skola aldrig egna intressen förmå inverka på mitt uppträdande såsom offentlig man. Utskottet säger i sitt Betänkande, sidan 13: "Utskottet erkänner villigt det trängande behovet af bättre skydd för Statens och kommunernas rätt, af ett säkrare uppbörds-sätt, af en kraftigare kontroll öfver de medborgerliga pligternas uppfyllande". I detta yttrande vill jag till alla delar instämma och beklagar, att just detta kardinalskäl till en *allmänt* ingripande förbättring af uppbördssätt och kraftigare kontroll icke föranlett Utskottet till förslag i denna riktning, hvilka jag då gerna velat biträda. En sådan utredning har Utskottet emellertid icke åstadkommit, och derföre har ock det förslag Utskottet framställt blifvit af en så ringa praktisk betydelse, att enligt min åsigt den icke kan försvara en ändring i bevillningsförordningen. Jag yrkar afslag å detsamma.

Herr Rosenberg: Jag är väsendtligen förekommen af Herr Kinmanson, som bättre än jag kunnat har besvarat de yttranden, för hvilkas skull jag begärde ordet. Det synes mig, att Utskottet blott velat tillförsäkra Staten en garanti för bekommande af de personela utskylderna af arbetare och derföre ansett sig böra lemna arbetsgifvare rättighet innehålla så stort belopp af arbetslönen, som motsvarar dessa utskylder, för hvilkas erläggande han är skyldig att ansvara. En talare har funnit det olämpligt, att arbetsgifvaren skulle ansvara för tillfälligtvis använda arbetares, såsom timmermäns, murares, snickares, personela utskylder, men det heter ju i det föreslagna stadgandet: "*vid mantalsskrifningstiden* hos hohonom enligt behörig uppgift sysselsatte". Således är all fara i det afseendet undanröjd. Jag anser mig emellertid icke behöfva yttra något vidare i saken utan instämmer med Herr Kinmanson och yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Vought: Jag instämmer till alla delar med Herr Kinmanson, men vill i afseende på ett yttrande af en talare på Stockholmsbänken, att man genom det föreslagna stadgandets antagande ingenting skulle vinna, förklara, att jag tror, att om husbönderna vakade öfver, att någon ordning eger rum i det öfverklagade förhållandet, skulle Staten deraf hafva en ganska väsendtlig nytta. Jag har någon erfarenhet af, att det verkligen går för sig, ty i en af de städer jag representerar voro för ett privat bolags räkning omkring 400 arbetare under min tillsyn sysselsatte, för hvilka det var vanligt att de personela utskylderna erlades. Någon strid uppkom aldrig derom, utan det gick mycket bra. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Sääf: Jag har begärt ordet ännu en gång endast för att genmäla den ärade talaren midt öfver, på hans uppfattning om att jag skulle föreställa mig, att en arbetsgifvares ansvarighet skulle sträcka sig till arbetarens hela bevilling, att så alldeles icke är förhållandet, utan att jag väl vet att förslaget endast gäller de personela utskylderna.

Då här mycket talas om, att det är tillbörligt att husbonde ansvarar därför, beder jag få erinra, att här är ock fråga om "arbetsgifvare", hvars förhållande till arbetaren är mera tillfälligt.

Då äfven jag gillar och finner det med god ordning öfverensstämmande, att husbonden är ansvarig för arbetarens ifrågavarande utskylder, anser jag dock förhållandet vara helt olika mellan en arbetsgifvare och dennes tillfällige arbetare, hvarföre jag på nyss anförda skäl fortfarande yrkar afslag på denna punkt.

Herr Johan Olsson: Äfven jag hyser betänklighet vid att bifalla Utskottets ifrågavarande förslag och anser bäst vara, att det af Riksdagen ogillas. Man säger visserligen, att husbonden eller arbetsgifvaren skulle ega rättighet att å den skattskyldiges aflöning eller arbetsförtjenst innehålla ett mot de personela utskylderna svarande belopp, men detta går ej så lätt, ty arbetaren tager nog ut sitt, derom kan man vara öfvertygad. Jag protesterar mot ett dylikt åläggande för husbonde och arbetsgifvare, som Utskottet här föreslagit, och yrkar afslag å dess hemställan i denna del.

Herr Kinmanson: Jag vill blott tillägga att, i fall arbetaren är endast tillfälligtvis för dagen sysselsatt hos en arbetsgifvare, det är tydligt att en sådan arbetare icke behöfver angifvas vid skattskrifningen. Hvad åter den siste talaren nämnde om svårighet för arbetsgifvaren att innehålla utskyldsbeloppet, torde väl denna erinran förfalla, då arbetsgifvaren ju har i sin hand de medel hvarmed arbetaren skall godtgöras, och således synnerlig svårighet icke kan uppstå att göra afdrag för hvad som skall i personela utskylder för arbetaren erläggas.

Efter denna öfverläggning bifölls Utskottets hemställan.

Utskottets slutliga yttrande, sid. 14, blef af Kammaren lagdt till handlingarne.

§ 6.

Företogs till afgörande Banko-Utskottets Utlåtande och förslag, N:o 5, i fråga om användande af bankovinsten.

Rörande *första punkten* yttrade:

Herr Rundbäck: Såsom Herrarne behaga finna, har reservation mot Utskottets i förevarande Utlåtande gjorda hemställanden blifvit anförd af mig tillika med några andra af Kammarens ledamöter inom Utskottet, och hafva vi uti denna reservation väl medgifvit, att ett lika stort belopp af bankovinsten, eller 2,500,000 R:dr, som Utskottet föreslagit, må till Riksgälds-kontoret öfverlemnas, men ändock under några förändrade villkor för öfverlemnandet. Vi hafva stödt denna vår reservation på de åsikter som uttalats af 1867 års Banko-Utskott, äfvensom vid sednaste riksdag, tillika med hvad Bankofullmäktige uti infordradt yttrande meddelat, att det nemligen vore önskvärdt, att Banken alltid af den årliga vinsten finge bibehålla någon del, för att derigenom komma i tillfälle att efter hand minska sedelutgifningen. Från denna synpunkt hafva vi betraktat frågan och kommit till det resultat, att en del af bankovinsten för Bankens eget ändamål borde reserveras. Detta är det hufvudsakligaste skälet. Härtill kommer ett annat, som äfven lagt sin tyngd i vågskålen. En hvar af Kammarens ledamöter känner till det bryderi, hvarmed Bankofullmäktige sistlidne år kämpade för att vid denna tid kunna hålla den metalliska kassan uppe vid de påtryckningar, som från ett visst håll mot densamma gjordes, och de svårigheter som härmed voro förenade, då Bankens tillgång i obligationer, hufvudsakligen genom försäljning af sådana på utrikes ort, nedgick med omkring 2,800,000 R:dr. Olägenheterna häraf äro visserligen nu för tillfället afhjelpa, men man har ingen säkerhet, att ju icke ett dylikt abnormalt förhållande åter kan förekomma. Hvad jag nu tagit mig friheten anföra torde vara nog för att visa de skäl reservanterna haft för sitt yrkande; men då man under den kommande diskussionen sannolikt kommer att hänvisa till Bankens närvarande tillstånd och de stora fonder der ligga oanvända, så får jag för min del säga, att detta förhållande ej är naturligt eller som det borde vara, och att dessa summor äro för Banken behöfliga. Bankens egentliga åliggande är att upprätthålla myntvärdet, och därför är det så mycket nödvändigare att den årligen reserverar något af sin vinst, som det icke är längre än sedan i går man här hörde uttalas sådana åsikter, som att Riksbanken oförmodadt nog kunde komma i den ställning, att den icke skulle kunna inlösa sina förbindelser. Denna fara kan dock helt och hållet undvikas, om blott Banken får tillfälle att årligen öka sitt förråd af obligationer, för hvilka den sedermera på utländska marknader kan förskaffa sig metallisk valuta. Detta kan dock endast åvägabringas genom besparingar, så att grundfonden till exempel till en början förökas till 30 millioner. På grund af hvad jag nu anfört yrkar jag afslag å Utskottets hemställan och bifall till den af mig afgifna reservationen.

Herr Statsrådet Friherre af Ugglas: På sätt som för de flesta torde vara bekant, har Kongl. Maj:t vid uppgörande af budgeten för år 1870 tagit i betraktande, att under samma år skola afbetalas 2 millioner af det tillfälliga lån på 6 millioner, som till följd af 1867 års Riksdags beslut blifvit upptaget. Att denna skuld skall betalas, derom lärers väl icke kunna uppstå något tvifvel, men väl kunna tankarne vara delade om det sätt hvarpå den härför erforderliga summan bör anskaffas. Mer än tre sätt att härvid gå till väga finnas icke, och dessa äro: antingen att för detta ändamål använda en redan besparad inkomst, hvilket väl ock torde få anses vara det sundaste och förståndigaste sättet; det andra är att pålägga en ny beskattning, men denna utväg lärers man väl i allmänhet icke vilja tillgripa, förr än man uttömt alla andra utvägar; och slutligen att genom ånyo upptaget lån söka erhålla det belopp, som behöfves för att betala denna skuld, men jag hemställer huruvida det kan vara rätt att tillita en sådan utväg, då den först omnämnda står öppen. Om nu de båda sista sätten jag omförmålde äro olämpliga, återstår ingen annan utväg, än att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, 1867 och 1868 årens bankovinst blifver för Statens behof använd, och för min del är jag angelägen om att få i Andra Kammarens protokoll uttryckt att, för den händelse Riksdagen icke vill medgifva användande af ofvannämnda års bankovinst, utan i dess ställe antingen ökad beskattning eller upptagande af nytt lån kommer i fråga, Regeringen icke eger någon del i ett dylikt beslut, och att sålunda ansvaret härför icke drabbar Regeringen. Enda skälet, hvarför icke bankovinsten borde användas, vore det, om Banken sjelf behöfde densamma, men sådant är icke förhållandet, och jag ber att, i likhet med den siste talaren, få återropa Bankofullmäktiges yttrande till stöd äfven för min åsigt, som dock är alldeles motsatt den af honom uttalade. Han uppläste några rader i slutet af detta yttrande, deruti det heter att, "ehuru, om förevarande angelägenhet betraktas ensamt från synpunkten af Bankens fördel såsom upprätthållare af myntvärdet i landet, det kunde vara önskvärdt, att Banken alltid af den årliga vinsten finge behålla någon del, för att derigenom komma i tillfälle att efter hand minska sedelutgifningen" m. m. Jag ber dock få erinra, att här står ordet "*ensamt*", att detta yttrande gäller denna angelägenhet betraktad *ensamt* från synpunkten af Bankens fördel. Ja! mine Herrar, det är visserligen möjligt att det vore en fördel för Bankens rörelse att sjelf få använda sina inkomster, detta är icke den enda synpunkt hvarifrån denna fråga bör betraktas. Och nyss uppläste rader af Fullmäktiges yttrande innefatta icke heller det hufvudsakligaste deraf, utan detta förekommer i en föregående punkt deruti Bankofullmäktige förklara "att vinstmedlens aflemnande från Banken icke bör menligt inverka på Bankens förmåga att fullgöra densamma anvisade åligganden." För ådagaläggande af detta förhållande tillkännagifva Fullmäktige, dels att Bankens tillgång i obligationer kommer att detta år vinna en tillökning af utöfver 2 millioner R:dr, hvilka, i händelse behof af metalliska kassans förstärkning skulle uppstå, kunna jemte öfriga befintliga obligationer för sådant ändamål realiseras; dels att, för bedrifvande af den Banken enligt gällande bankoreglemente åliggande utlåningsrörelse, tillgången fortfarande kan antagas vara tillräcklig; dels att under året oktrojerna löpa till ända för fyra filialban-

ker, hvilka hafva att återbetala ett ännu återstående sammanräknadt försträkningsbelopp af 1,195,000 R:dr; samt dels att skilnaden emellan beloppet af högsta tillåtna sedelutgifning och beloppet af beräknad sedelstock eller den så kallade reservfonden, nu uppgående till omkring 11,500,000 R:dr, och således högre än den någonsin varit, genom dit ingående vinstmedel och filialbanksförsträckeringar icke kommer att lida den förminskning till följd af det beslutade obligationsköpet, att reservfonden skulle sakna tillräcklig styrka att lemna ökad förslag för Bankens utlåningsrörelse, äfven om fonden finge vidkännas utbetalningar af större eller mindre del af de vinstmedel, hvarom nu är fråga; och afsluta Bankofullmäktige sin framställning dermed, att Fullmäktige anse, att Bankens vinst för åren 1867 och 1868, antagen i rundt tal till 3,500,000 R:dr, bör kunna från Banken aflemnas, under förutsättning att aflemmandet fördelas på detta och nästföljande år, på sätt som det torde få ankomma på Fullmäktige att bestämma. Jag hemställer till en och hvar, som med eftertanke läst detta Bankofullmäktiges yttrande, huruvida icke Bankofullmäktige sålunda verkligen tillstyrkt, att bankovinsten bör till Riksgäldskontoret öfverlemnas, och jag hemställer vidare, huruvida det också icke är ganska rätt, att Riksbanken, när dess principal Staten deraf finnes vara i behof, till denna aflemnar det öfverskott på dess rörelse, som för fullgörande af dess åligganden icke äro af behovet påkallade.

Herr Indebetou: Ehuru endast den första punkten af detta Utlåtande är till handläggning föredragen, måste jag ändock tillåta mig att, i likhet med hvad de tvänne föregående talarne gjort, yttra mig öfver båda de första punkterna, då de stå i ett så nära och oskiljaktigt sammanhang med hvarandra. Såsom Herrarne behaga se, har jag icke reserverat mig emot Utskottets pluralitet, men jag är derföre ej fullt nöjd med Utskottets hemställanden, då äfven jag är af den åsigt, att man bör årligen reservera något af bankovinsten, omkring 1 million eller så der bortåt, för Bankens räkning, för att göra den för hvarje år allt starkare. Då jag å ena sidan anser, att Staten, då den deraf är i behof, bör erhålla någon del af bankovinsten och deremot å andra sidan finner, att en del deraf bör för Bankens egen räkning besparas, har jag af denna anledning icke ansett mig böra reservera mig mot Utskottets förslag. Men jag tager mig dock friheten anmärka, att, antingen man nu antager Utskottets förslag eller man gillar reservanternas hemställan, så kommer, i hvilketdera fallet som helst, samma belopp af bankovinsten att användas för Statens allmänna behof, ty i beggdera fallen komme 2,500,000 R:dr af bankovinsten att till Riksgäldskontoret öfverlemnas. Jag anser dock, att hvad reservanterna från Andra Kammaren föreslagit är i princip riktigare och mer rationelt, än hvad Utskottet hemställt, ty man har derigenom just uttryckt den åsigten, att, på samma gång en del af bankovinsten hvarje år kan användas till fyllande af Statens behof, det ändock är nödvändigt, att återstoden bibehålles till förstärkande af Bankens grundfond. Således, och ehuru jag icke tecknat mitt namn bland reservanternas, förenar jag mig ändock uti deras åsigt och anhåller om bifall till den Utlåtandet bifogade sednare reservationen. Detta har jag ansett mig skyldig att tillkännagifva, innan denna punkt till afgörande förekommer.

Herr Carl Ifvarsson: Jag begärde ordet, då jag hörde den reservation Herr Finansministern anförde, då han behagade förklara, att Regeringen ingalunda kunde drabbas af något ansvar, i fall antingen någon förnyad beskattning skulle behöfva åvägabringas eller något nytt lån behöfva upptagas, för den händelse att icke hela bankovinsten för åren 1867 och 1868, på sätt Regeringen föreslagit, blifver för betäckandet af Statens allmänna behof till Riksgälds-kontoret öfverlemnad. För min del anser jag Andra Kammaren ganska väl kunna reservera en del af bankovinsten åt Banken, utan att skatteförhöjning i följd deraf bör förorsakas, enär Kammaren under handläggningen af statsregleringen gjort så stora indragningar och besparingar i statsutgifterna, att debet och kredit, utan att taga bankovinsten med i beräkning, bör kunna gå ihop. Jag har visst icke fullkomligt noga beräknat summorna, men nog tror jag, att de besparingar Kammaren för sin del beslutat tillsammanlagdt uppgå åtminstone i det närmaste till lika mycket som det belopp af bankovinsten, hvilket nu är i fråga att för Bankens räkning bibehållas. Vi hörde i går mycket ordas om nödvändigheten att förstärka Banken för att sätta den i stånd att under alla förhållanden fullgöra sina skyldigheter, och jag är af alldeles samma åsigt, ty lika angeläget jag anser det vara att undvika skatteförhöjning, lika angeläget finner jag det ock vara att förstärka Riksbanken, utan att onödigtvis upptaga nya lån, hvarföre jag alltså ingalunda kan dela Herr Finansministerns antydda nödvändigheter i sednare hänseendet. Med anledning af hvad jag sålunda haft äran andraga vill jag underskrifva och dela reservanternas åsigt, den jag alltså anhåller måtte af Kammaren godkännas och antagas.

Herr Key: Jag behöfver icke vara mångordig, då frågan vid de tvänne föregående riksdagarne redan blifvit tillräckligt ventilerad och jag då yttrat mig om densamma. Jag har också begärt ordet endast för att bemöta en åsigt, som Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet behagat anförä. Herr Statsrådet nämnde, att, för den händelse bankovinsten icke beviljades på det sätt Regeringen begärt till fyllande af Statens allmänna behof, endast tvänne utvägar återstodo, nemligen antingen påläggande af förökade skatter eller upptagande af nya lån. Jag vågar dock påstå, att det finnes ännu en tredje utväg, den bästa utaf alla, nemligen sparsamhet, och om denna icke väljes är det åtminstone ej mitt fel. Emellertid har nu Andra Kammaren beslutat indragning af halfva anslaget till indelta arméens vapenöfningar under nästkommande år, utgörande en summa af icke mindre än 442,000 R:dr, samt af fyr- och båkmedel ett belopp af ungefär 180,000 R:dr; vi hafva der genast öfver en half million riksdaler, utom många andra smärre besparingar, hvilka jag icke anser behöfligt att uppräknä, men hvilket allt, sammanlagdt med indragningar på de stora utgiftsstaterna som föreligga till granskning, ifall det blifver Riksdagens beslut, skall så förminska de beräknade utgifterna, att hvarken nya skatter eller lån, ej heller den ifrågavarande millionen af bankovinsten behöfver tillgripas.

Vidare har Herr Finansministern anført, att bland Riksgäldskontorets utgifter för år 1870 ingår afbetalning af en kapitalskuld, eller första tredjedelen af 1867 års lån med 2 millioner riksdaler, och för betäckande

här af ansett i främsta rummet böra anvisas bankovinsten såväl för 1867 som 1868, men då denna afbetalning förfaller först den 30 September 1870, så synes det ännu vara god tid att förbereda sig härpå, och att nästsammanträdande Riksdag allt för väl må kunna härom besluta. Men vill man nödvändigt redan nu anvisa medel till denna utgift, så bestrider jag dock alldeles, att för ifrågavarande ändamål hela bankovinsten för åren 1867 och 1868, i rundt tal beräknad till 3,500,000 riksdaler, är behöflig. Genom enkel subtraktion kan jag icke finna annat, än att de 2,500,000 R:dr, hvilka så väl Utskottet som reservanterne funnit lämpligt att af bankovinsten bevilja, äro mer än tillräckliga att betäcka de ifrågavarande 2 millionerna riksdaler. Då jag derjemte i likhet med flere föregående talare icke vill, att hela bankovinsten alltjemt skall anslås till bestridande af Statens årliga utgifter, och då det synes äfven mig vara önskvärdt, att åtminstone inom denna Kammare konsekvent tillämpades den grundsatsen att hvarje år en viss del af bankovinsten reserverades för Bankens egna ändamål, samt då slutligen detta icke nu kan komma till verklighet på annat sätt, än att reservanternas förslag af Kammaren antages, så får jag för min del påyrka proposition på bifall till detsamma.

Herr Friherre Gripenstedt: Herr Talman! Mine Herrar! Den väsendtligaste skiljaktigheten mellan de olika meningar, som här sökt göra sig gällande, är den huruvida, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, hela bankovinsten för åren 1867 och 1868, eller 3,500,000 R:dr, bör till Riksgäldskontoret aflemnas, eller huruvida man bör inskränka sig till ett belopp af $2\frac{1}{2}$ millioner, en åsigt som hyllas af så väl Utskottet som reservanterne, ehuru dessa sednare yrkat en annan fördelning af medlen vid deras utbetalande af Bankofullmäktige; sålunda är så väl Utskottet som de, hvilka biträda Kongl. Maj:ts förslag, öfverens om första punkten men skilja sig angående den andra. Vid sådant förhållande torde båda punkterna böra handläggas i ett sammanhang, och jag ber således om ursäkt, att, då jag nu inlåter mig i ett resonnement i denna fråga, jag då kommer att vidröra båda punkterna. Det skäl föregående talare anført för den åsigten, att hela bankovinsten icke skulle användas, på sätt Regeringen begärt, utan en million varda Banken besparad, ligger deruti, att det skulle vara principiellt riktigt att årligen reservera en del af bankovinsten, och har man till stöd härför åberopat Bankofullmäktiges yttrande. I sistnämnda afseende har ock Utskottet förklarat, att det fästat behörigt afseende å hvad Bankofullmäktige i sitt Utlåtande yttrat om det önskvärda deruti "*att Banken alltid af den årliga vinsten finge behålla någon del.*" Deruti ligger således Utskottets skäl för sina hemställanden. Men det förundrar mig, att så väl Utskottet som reservanter och talare, allesamman, stympat Bankofullmäktiges yttrande, för att få det passande till sitt ändamål. Låtom oss emellertid se till, hvad Bankofullmäktiges Utlåtande i sjelfva verket innehåller, om det oafkortadt citeras. Bankofullmäktige säga: "Således och ehuru, om förevarande angelägenhet betraktas ensamt från synpunkten af Bankens fördel, såsom upprätthållare af myntvärdet inom landet, det kunde vara önskvärdt, att Banken alltid af den årliga vinsten finge bibehålla någon del för att derigenom komma i tillfälle att efter hand minska sedelutgifningen."

Men hvad gör nu Utskottet, när detta Utlåtande åberopas såsom stöd för Utskottets tillstyrkande? Jo, då stannar man, såsom nyss nämndes, vid de anförda orden om det önskvärda deri, "att Banken alltid af den årliga vinsten finge behålla någon del", men man utesluter den omedelbart derpå följande viktiga meningen: "*för att derigenom komma i tillfälle att efter hand minska sedelutgifningen.*" Jag ber, att man måtte noga bemärka, det Fullmäktige yttrat, att om en del af vinsten bibehölles, skulle detta ske för att Banken derigenom skulle komma i tillfälle att efter hand minska sedelutgifningen — naturligtvis i afsigt att den metalliska kassan skulle blifva större i förhållande till den utelöpande sedelstocken. Detta eger ock sin riktighet, i fall man lägger bankovinsten på hyllan, det vill säga behåller seddarnas inne eller bränner upp dem, ty då förminskas visserligen sedelstocken, men om man åter utsläpper dessa sedlar i rörelsen, har man icke gjort nästan det aldram ringaste för Bankens säkerhet, utan blott åstadkommit det resultat, att utlåningssumman blifvit förökad. Jag förmodar emellertid, att det icke kan vara Herrarnes mening, att den besparade bankovinsten skulle läggas på hyllan, utan att den skulle användas på det sätt jag nyss nämnde, men då bidrager den också ej till förstärkande af Bankens säkerhet, efter hvad jag tror mig hafva visat. Frågan är för öfrigt, enligt mitt förmenande, af Utskottet alldeles riktigt uppställd, då Utskottet säger: Utskottet anser obehöfligt att upprepa de skäl, hvilka, hemtade dels från åsigtorna i allmänhet om rätta sättet att ordna landets bankväsende, dels från de fordringar man ställer på Riksbanken såsom låneanstalt, ofta anförts för och emot aflemnande från Riksbanken af dess vinstmedel, helst frågan vid detta tillfälle förnämligast lär bero å ena sidan på det behof Statsverket kan ega att komma i besittning af berörda medel och å den andra på möjligheten att från Banken aflemna desamma, utan att menlig inverkan deraf på fullgörande af Bankens åligganden uppstår." Hvad nu Statens behof af hela bankovinsten beträffar, så har detta behof blifvit konstateradt så väl genom hvad Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om Statsverkets tillstånd härom innehåller, som äfven hvad Herr Finansministern här nyss behagat meddela. Jag tillåter mig dessutom återkalla i Kammarens minne, dels att yttranden här ofta afgifvits, som klandrat inkomstberäkningarna, såsom varande alltför högt tilltagna, dels ock att Kammarerna kollektivt genom voteringar vid flera tillfällen förklarat, att behof funnos, hvartill nödiga tillgångar saknades, och derföre förundrar mig det högeligen att höra, det nu bankovinsten icke skulle vara behöflig för fyllande af dessa behof. Således måste väl Kammarerna vara ense om första delen af den uppställda satsen, eller att behof af de ifrågavarande medlen finnes, ty annars skulle Kammarerna i detta fall gifva sig sjelf den aldram besynnerligaste dementi. Hvad derefter beträffar den andra synpunkten, hvarunder Utskottet betraktat frågan, eller möjligheten att från Banken aflemna bankovinsten, utan att menlig inverkan deraf på fullgörande af Bankens åligganden uppstår, så hafva Bankofullmäktige, åt hvilkas omdöme i denna fråga vitsord väl i främsta rummet bör tillerkännas, bestämdt förklarat, att någon dylik menlig inverkan häraf icke är att befara, äfvensom att hvad Fullmäktige yttrat om önskvärdheten i allmänhet att någon del af bankovinsten reserverades, hvilat på en helt annan förutsättning och syftar på ett helt annat ändamål än det, som nu med en sådan åtgärd

åsyftas. Således kan jag för min del icke komma i någon tvekan om rätta sättet att gå till väga i denna fråga, ty när det är tydligen och klart visadt att behof förefinnes att använda hela bankovinsten, samt det tillika är fullkomligt ådagalagdt och erkänt, att Bankens intressen derigenom alldeles icke komma att blifva lidande, så hemställer jag huruvida icke alla skäl tala för hela bankovinstens öfverlemnande till Riksgäldskontoret, hellre än att tillgripa de medel Herr Finansministern i sitt föredrag omnämnde såsom i annat fall oundgängliga. Frågan ställer sig för mig så enkel, att jag faller i förundran deröfver, att man icke kan eller vill inse lämpligheten af att gå till väga på det af Kongl. Maj:t föreslagna sättet. Möjligen har man med sin vägran hertill någon annan afsigt än den som blifvit uttalad, men då jag för min del icke kan gilla dylika utvägar, yrkar jag, att hela bankovinsten för åren 1867 och 1868 måtte, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, varda till Riksgäldskontoret öfverlemnad, och tillstyrker alltså bifall till den nu föredragna första punkten af Betänkandet.

Herr Erik Olsson: Jag har begärt ordet endast för att i största korthet gifva till känna, det jag yrkar afslag å Utskottets hemställan i denna punkt, och anhåller om bifall till den af Herr Jöns Rundbäck med flera framställda reservationen.

Herr Jöns Pehrsson: Då jag väckt motion i frågan, i ändamål att hela bankovinsten måtte bibehållas för Bankens behof för att stärka dess solidité och lätta dess utlåningsvilkor, så har min mening dermed varit att göra Banken så stark, att den ensam kunde bestämma räntans belopp i landet, och förr än man kommer till detta resultat blir icke heller någon allmän välmåga inom vårt land, ty för den mindre jordbrukaren finnas inga andra lån möjliga att uthärda, än dem Riksbanken kan lemna. Då vi nu hafva sett att vi omöjligen kunna lyckas afpruta mer än som svarar mot reservanternas förslag, så finnes ingen annan utväg att taga än att bifalla detta, ehuru det är med smärta jag finner, att Regeringen icke tänker på att bankovinsten kan behöfvas för Bankens behof, ty så länge denna icke är starkare, än den för närvarande är, kan den aldrig tänka på att ersätta de sedelutgifvande privatbankerna, hvilka nu på sedelutgifningen tillskansat sig en vinst af minst 80 millioner, den Riksbanken bort, i fall den varit starkare, kunna förbehålla sig sjelf, till rikets gagn och nytta. För denna summa skulle vi bland annat kunnat bygga dubbelt så långa jernvägar, som dem vi nu hafva. Jag vill nu emellertid icke längre utsträcka diskussionen, utan åtnöjer mig med att yrka bifall till reservanternas förslag, ehuru jag lifligt beklagar, att vi icke gått en ändå bättre väg, då en sådan stått oss öppen.

Herr Johan Olsson: Äfven jag har väckt motion derom, att Riksbankens vinst må användas till att förstärka Bankens grundfond, för att sedan derifrån under form af lån utgå till befordran af jordbruk, bergsbruk och näringar i allmänhet, men då denna motion icke, mer än andra i denna Kammare väckta i enahanda syfte, lyckats vinna något afseende, återstår för mig icke något annat än att välja det minsta onda af hvad

som erbjudes, och af denna anledning instämmer jag i reservanternas förslag och yrkar bifall till detsamma.

Herr Björck: Det är naturligt att i fråga om användande af en vinst, som väl må kunna påräknas men dock kan uteblifva, noggranna bestämmelser icke på förhand kunna gifvas, utan att mycket beror på pröfning utaf de särskilda omständigheter, som vid hvarje tillfälle förete sig. Vid denna pröfning bör man dock tillvägagå efter vissa grundsatser, ty om man bortser från sådana eller icke erkänner dem, så invecklar man frågan eller åtminstone gör den mer omtvistad, än den i allt fall kan blifva. I ett sådant förfarande ser jag för min del anledningen dertill, att riksdag efter riksdag förekommit tvister om bankovinstens användande; och dessa tvister äro bland dem som inom Representationen mest splittra sinnena. Jag nämnde, att man bör bestämma sig för vissa grundsatser, och därför ligger det ock mycken betydelse uti reservationen, emedan den verkligen angifver och söker att fastställa en dylik princip. Enligt min åsigt bör man till ett lämpligt belopp bestämma, huru mycket man för hvarje år framdeles vill lemna såsom bidrag till Statens behof, men förklara att återstoden af vinsten må åt Banken reserveras, naturligtvis under förbehåll att, der förstärkningar för Bankens grundfond anses alldeles öfverflödiga, annorlunda förordna om denna del af vinsten. Hvarje penninginstitution eller hvarje industriellt företag, som är beroende af enskilda intressenter, plägar ändock alltid använda en del af vinsten att förstärka grundkapitalet, och endast den öfriga delen utdelas bland delägarna, hvarigenom ock vinnes, att allmänheten bildar sig en föreställning om företaget och värdet af andelar deri. Äfven Riksbanken synes således böra förstärka sin grundfond med en del af sin vinst, men denna princip har man icke sällan frångått, så att man till och med någon gång ifrågasatt att på en gång borttaga mera än ett års bankovinst. Grundfondsbeloppet är nu lagligen bestämdt till 25,000,000 R:dr, och är, enligt många åsigt, alldeles tillräckligt. Men hvarpå grundas en sådan mening? Grundfonden har ursprungligen uppkommit genom härtill anslagna medel af fordringar hos Riksgälds-kontoret till belopp af cirka 6,000,000 R:dr. Ingen påstår, att detta belopp var tillräckligt, och därför har grundfonden blifvit ökad genom andelar af Bankens vinst, och kan alltså på samma sätt alltmer och mer förökas. Man får icke heller på grund af någon erfarenhet anse nämnda belopp vara något minimum, ty Bankens grundfond har under flera af de sednare åren uppgått till 29,000,000 R:dr, och det är alltså med detta belopp såsom grundfond Bankens affärer blifvit bedrifna och kunnat bedrifvas. De faktiska förhållandena ådagalägga alltså, att grundfonden behöfver vara större än 25,000,000 R:dr, aldraminast är det rådligt att nedsätta den under detta belopp. Om man tillspörjer Bankens egen styrelse om orsaken till den förbättring i Bankens förhållanden som på sednare tiden inträdt, så skall man otvifvelaktigt få till svar, att orsaken härtill är det sista utländska lånet. Men om vi nu få ett eller par missväxtår, något som tyvärr alldeles icke ligger utom möjlighetens område, så skall sannolikt den genom sistnämnda lån förökade metalliska valutan nedsjunka till samma låga belopp, som den utgjorde

gjorde för några få år sedan, och ett nytt utländskt lån måhända blifva af behovet påkalladt. Det är således endast de närvarande gynnande förhållandena, som hafva kunnat förmå Bankofullmäktige att yttra sig så, som de gjort uti det dem affordrade utlåtagandet, som ligger till grund för Utskottets nu gjorda hemställanden. Man finner af detta yttrande att Bankofullmäktige påräkna att hafva att tillgå obligationer till nominellt värde af omkring 5,092,000 R:dr Svenskt, förutom 2,000,000 till följd af öfverenskommet inköp af Riksgälds-kontorets obligationer. Härtill skulle komma att fyra filialbanker skulle under årets lopp inbetala återstående sammanräknadt förstärkningsbelopp af 1,195,000 R:dr, äfvensom att skilnaden mellan beloppet af högsta tillåtna sedelutgifning och beloppet af beräknad sedelstock, eller den så kallade reservfonden, nu uppgår till 11,500,000 R:dr. Jag medgifver att detta sistnämnda förhållande är något ganska ovanligt, och att det aldrig inträffat under den tid jag hade närmare sysselsättning med Bankens affärer. Men då man icke kan undgå att finna att ensamt gynnsamma förhållanden förorsakat dessa ganska goda resultat, och då dåliga tider kunna komma, så synes det att man bör vara ytterst försiktig i sitt handlingssätt och därför har jag betänklighet vid att af Bankens medel bevilja så stort anslag till Riksgälds-kontoret, som man nu ifrågasatt. Enda och riktiga sättet att bedöma frågan är således, enligt mitt sätt att se, att utgå från erfarenheten, och man kommer då till det resultat, att Bankens ställning ej är så dålig, att den behöver hela bankovinsten, men icke heller så god och betryggad att man bör gå längre än försigtigheten bjuder och till Riksgälds-kontoret öfverlemnna hela summan. Man har här sagt att Banken i sjelfva verket icke förstärkes genom reserverande af bankovinsten, utan att enda följden deraf vore en förminskning af sedelstocken. Jag vågar dock vara af en motsatt åsigt, ty man kan väl icke fränkänna Bankens fordringar allt värde, och ifall bankovinsten utlånas, så får ju Banken en mängd fordringar, som den förut icke haft, och hvilka väl bidraga att föröka dess egendom. På samma grund skulle man ju kunna säga att det vore likgiltigt huru stor Bankens grundfond är, antingen den belöper sig till 25,000,000 R:dr, eller består af endast 5,000,000 à 6,000,000 R:dr, och att Bankens enda egentliga tillgång är den metalliska valutan och innehafvande obligationer. Betraktar man därför frågan från synpunkten af Bankens eget intresse och fördel så kommer man ovilkorligen till det resultat att bankovinsten bör till en del reserveras, och lika villigt som jag erkänner att Riksbanken vid tillfälle af behof bör efter förmåga understödja Staten, lika angelägen är jag att i främsta rummet se på Bankens fördel. De enskilda bankerna, hvilka man måste gifva det vitsordet att de i allmänhet äro ganska väl förvaltade, handla ock på det sättet att de för hvarje år öka sin reservfond. Om jag nu betraktar denna frågas sammanhang med statsregleringen, så måste jag medgifva att det är ett ganska vackert försök af Regeringen att vilja, så vidt möjligt är, söka ställa så till att man kunde betala de ifrågavarande tvänne millionerna af 1867 års lån utan att behöfva gripa till någon förnyad upplåning eller förökad beskattning, hvilka, enligt Herr Finansministerns åsigt, voro de enda alternativet man hade att tillgå, ifall ej bankovinsten dertill finge användas. Att öka beskattningen

anser jag för detta ändamål vara snart sagdt omöjligt, och ogera vill jag äfven bidra till att föröka Statens redan nog stora skulder. Har man emellertid att välja mellan att upptaga ett nytt lån och att tillgripa hela bankovinsten, så medgifver jag gerna att olika tankar härom kunna uppstå, och att denna punkt kan blifva mycket tvistig. Men om man betraktar förhållandena sådana de äro, om man erinrar sig att Riksgäldskontorets fordringar hos Statskontoret ej äro af synnerligen stort värde, samt att en brist i alla fall torde uppstå, så tror jag att en hvar torde få medgifva att det icke vore finansiellt oriktigt att genom lån fylla Statens behof i afvaktan på bättre tider, och derigenom hjälpa sig öfver de närvarande svårigheterna, såvidt man nemligen kan påräkna samma inkomster som hittills, eller man ock kan få tillfälle att göra indragningar och besparingar; åtminstone är, efter min åsigt, ett sådant sätt att fördraga framför en rubbning af den grundsatsen, att Banken årligen borde behålla en del af sina vinstmedel. Men jag är öfvertygad derom, att man icke behöfver gå så långt som att upptaga nya lån, ty om Riksdagen gillar och stadfäster de besparingar, som Andra Kammaren för sin del redan beslutat under handläggningen af de till statsregleringen hörande frågor, så tror jag att debet och kredit nog skola gå ihop, och att statsbristen skall kunna fyllas af de tillgångar, som vid statsregleringens uppgörande icke tagits i beräkning. Jag lyser denna glada förhoppning till följd af de upplysningar Herr Finansministern behagade lemna vid handläggningen af Fjerde Hufvudtiteln, och på grund deraf anser jag att man icke behöfver taga sig så nära, som åtskilliga ärade ledamöter här föreslagit. Hvad nu angår beloppet af hvad som bör beviljas, så tror jag att man helst borde inskränka anslaget till det, som anses under detta året kunna utbetalas, ty vi kunna icke se in uti framtiden och därför böra vi icke heller taga den i beräkning, eller afhända oss hvad som sedermera kan finnas böra reserveras. Jag vill dock foga mig till deras mening, hvilka föreslagit att af bankovinsten anvisa ett belopp af 2,500,000 R:dr. Beträffande skilnaden mellan Utskottets och reservanternas förslag i afseende på de olika tiderna, på hvilka de böra till Riksgäldskontoret aflemnas, så anser jag reservanternas förslag jemväl i detta hänseende hafva ett afgjort företräde, helst Riksgäldskontoret har mångfaldiga utvägar att anskaffa medel äfven under den tid, som möjligen skulle hinna förflyta innan Bankens vinstmedel för hvarje särskildt fall kunna till Riksgäldskontoret afleveras. På grund af hvad jag nu haft äran anföra finner jag mig förbindrad att lemna bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, utan anhåller om proposition på bifall till reservanternas förslag i ämnet uti båda dess punkter.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: För min del tror jag, att en del af bankovinsten både kan och bör reserveras för Bankens egna behof. En sådan åtgärd synes mig så mycket mera af behovet påkallad som, efter hvad man här haft tillfälle höra, man kunde hafva att befara, det Banken en gång skulle kunna komma derhän, att den icke längre mäktade fullgöra ingångna förbindelser.

Jag vill icke längre fördröja diskussionen genom att anföra ytterligare skäl för denna min åsigt, utan ber endast att få tillkännagifva, att jag i denna punkt instämmer med reservanterna.

Herr Jonas Jonasson från Calmar län: Jag kan icke annat än erkänna riktigheten af Herr Finansministerns yttrande, att Statsverket i år behöfde hela bankovinsten. Deri instämmer jag. Om vi derigenom betäckte statsskulden, vore bankovinsten onekligen på så sätt bäst använd; men jag tviflar derpå, att Statsverket dermed vore hulpet. Jag tror deremot att, i fall beräkningarne på ett försigtigt sätt äro uppgjorda, denna Kammare under Riksdagens lopp gjort så stora besparingar på äskade anslag, att man väl kan våga att, på sätt reservanternas föreslagit, afsätta en del af bankovinsten för Bankens egna behof. Jag yrkar därför bifall till reservanternas förslag.

Herr Indebetou: Det är med anledning af ett yttrande af Friherre Gripenstedt som jag funnit mig föranlåten att ånyo begära ordet. Jag skulle helst vilja tro, att jag missuppfattat detta yttrande; men då flere inom Kammaren uppfattat detta i likhet med mig kan jag i min egenskap af ledamot i Banko-Utskottet icke lemna detta yttrande obesvaradt.

Friherre Gripenstedt yttrade nemligen, såvida min uppfattning är riktig, i början af sitt sista anförande, att Bankofullmäktiges yttrande blifvit af Banko-Utskottet så till vida stympadt, att Utskottet skulle hafva citerat endast första delen deraf, som stod i harmoni med hvad Utskottet i sitt Utlåtande anför, men deremot uteslutit den sednare delen deraf, då den icke öfverensstämde med Utskottets åsikter. Om så vore förhållandet, skulle man med skäl kunna lägga det Utskottet till last såsom mycket klandervärdt. Men jag anser mig skyldig lemna de upplysningar, att Utskottet i detta fall handlat på ett i högsta grad samvetsgrannt sätt; och just för att förekomma en beskyllning för motsatsen har Utskottet å pag. 2 och 3 i sitt Betänkande intagit Bankofullmäktiges utlåtande in extenso. A tionde och elfte raderna från slutet af sidan 3 förekommer äfven det yttrande, som efter min uppfattning, Friherre Gripenstedt med sin anmärkning åsyftat. Denna anmärkning torde sålunda grunda sig på ett misstag.

Då jag har ordet, anser jag mig böra gå något längre för att fästa uppmärksamheten derpå, att Banko-Utskottet ingalunda infordrat Bankofullmäktiges yttrande, för att detta skulle tjena till rättesnöre för Utskottets Utlåtande till Riksdagen. Hvertill skulle i så fall ett Banko-Utskott tjena? Riksdagen kunde ju då hänvända sig direkte till Bankofullmäktige. Men Utskottet har deremot ansett sig icke böra inkomma till Riksdagen med ett yttrande förrän alla de skäl, som på ena eller andra sidan kunna förefinnas, blifvit samlade; och därför har äfven Utskottet för fullständighetens skull infört Bankofullmäktiges utlåtande i dess helhet.

Då Utskottet sedermera ansett sig böra tillstyrka en del af Bankofullmäktiges utlåtande, men deremot afstyrka en annan del, tror jag Utskottet varit i sin goda rätt.

Herr Fredrik Petersson: I öfverensstämmelse med reservanternas förslag är äfven min åsigt, att det vore fördelaktigt att afsätta någon del årligen af bankovinsten för Bankens eget behof. Banken skulle derigenom

blifva starkare och vinna i soliditet. Jag yrkar sålunda bifall till reservanternas förslag.

Herr Rundbäck: Jag ber om ursäkt att jag ånyo begärt ordet; men jag anser mig böra uttrycka min åsigt, att man begått en orättvisa emot reservanterna, då man påstått, att de genom sitt förslag endast sett Bankens fördel till godo. De hafva ju velat lemna Statsverket mera än Riksdagen tillförene afstått, då de vilja afstå 1,000,000 R:dr af sistlidna årets vinst; alltså torde väl den förebräelsen icke hafva skäl för sig, att icke Statsverkets intressen blifvit tillgodosedda. Men å andra sidan är väl icke något att anmärka deremot, att en ledamot i Banko-Utskottet äfven medverkar till Bankens fördel.

På den anmärkningen att man, om icke bankovinsten användes på det föreslagna sättet, icke skulle kunna använda Bankens sedlar på annat sätt än att bränna upp dem, anser jag mig icke ens behöfva ingå i svaromål.

Men deremot ber jag att emot Herr Friherre Gripenstedts yrkande få anmärka, att Kongl. Maj:t begärt af bankovinsten 100,000 R:dr mera än den utgör. Detta beror nu otvifvelaktigt på ett misstag från Regeringens sida; men jag hemställer, huruvida det vore riktigt att, oafsedt detta misstag, bifalla hvad som äskats; ty i så fall beviljar man mera än hela bankovinsten utgör och torde då uppgifvas hvarifrån det öfverskjutande beloppet skall tagas.

I fråga om anmärkningen att bankovinsten är behöflig för Statens behof och annat sätt att fylla detta ej förefinnes; så tager jag mig friheten påpeka en annan utväg, nemligen sparsamhet.

Herr Statsrådet Friherre af Ugglas: En värd ledamot af Stats-Utskottet har yttrat att, ehuruval Bankens grundfond vore bestämd till 25,000,000 R:dr, har denna grundfond likväl under de sednare åren uppgått till omkring 29,000,000 R:dr; och den värde talaren hemställde der- efter, huruvida det icke vore skäl att bibehålla fonden vid detta högre belopp. Jag ber dervid att få erinra, att genom en sådan utbetalning, som Kongl. Maj:t afsett, dess skulder eller rättare sagdt Bankens tillgångar äfven *icke* skulle komma att nedgå till 25,000,000 R:dr. Af Banko-fullmäktiges redogörelse känna vi, att Bankens behållning den 1 Januari 1869 utgjorde 29,203,445 R:dr 41 öre, hvaraf sålunda efter afdrag af 1,500,000 R:dr, som till Riksgälds-kontoret öfverlemnats, återstå 27,703,445 R:dr 41 öre. Om man härtill lägger 1868 års bankovinst med 1,535,608 R:dr 23 öre, så komma vi för närvarande till en siffra af 29,239,053 R:dr 64 öre. I händelse man nu under detta årets lopp till Riksgälds-kontoret aflemnar 1,995,647 R:dr 77 öre, måste man dock taga i beräkning att under årets lopp 1869 års bankovinst ökar Bankens tillgångar; och jag anser derföre all anledning vara att antaga, det öfverskottet fortfarande skall komma att utgöra omkring 29,000,000 R:dr. Sålunda torde genom de föreslagna utbetalningarne icke, på sätt talaren antydtt, vara att befara, det grundfonden skulle nedgå under sitt nuvarande belopp.

En annan talare har med en viss skärpa accentuerat att Kongl. Maj:t begått en misräkning på 100,000 R:dr, då bankovinsten för år 1868 upp-

tagits till 1,600,000 R:dr i stället för 1,500,000 R:dr. Då man så bestämdt anmärker en sak, så torde man äfven böra se till att ens egna uppgifter blifva så noggranna som möjligt. Den så kallade misräkningen uppgår icke till 100,000 R:dr, såsom den värde talaren uppgaf, utan till omkring 70,000 R:dr, och jag hemställer till Herrarne, huruvida man kan begära att man skall kunna i December månad på öret uträkna det löpande årets bankovinst, och vågar jag tro, att man i den Kongl. Propositionen kommit sanningen bra nog nära, då man der uppgifvit bankovinsten till ett belopp af 1,600,000 R:dr. Den anmärkningen, att jag i detta fall misräknat mig, anser jag mig således kunna taga temligen lugnt.

Ytterligare ber jag få fästa den värde ledamotens från Calmar län uppmärksamhet på några misstag, som förekomma i hans anförande. Bland de besparingar, han uppgaf vara af Riksdagen vidtagna, var ock en summa af 200,000 R:dr, som skulle af fyr- och båkedlen öfverlemnas till Riksgälds-kontorets disposition. Han glömde likväl upplysa, att enahanda belopp, utöfver hvad i Kongl. Propositionen begärdes, redan blifvit af Riksdagen beviljadt, nemligen 20,000 R:dr för det med Herr Adlersparres motion om vapenundervisning i skolorna afsedda ändamål och 180,000 R:dr till fängvården.

Slutligen vågar jag hemställa, om, då, såsom ändock nästan alla talare här erkänt och såsom Bankofullmäktige äfven medgifvit, det icke är för Bankens ändamål nödvändigt att i närvarande stund behålla en del af dess vinst, och äfven om man delar den åsigten att det i allmänhet är rätt att årligen afsätta någon del af bankovinsten, det kan vara riktigt att börja med tillämpningen af en sådan grundsats just nu, när, utan någon tänkbar olägenhet för Banken, Statsverket derigenom skulle få vidkännas ganska stora olägenheter; en talare har till och med erkänt att dessa olägenheter icke skulle kunna afhjelpas annat än genom upptagande af ett lån. Jag hemställer till den värde talaren själf och Kammarens öfriga ledamöter, om det icke skulle vara för vår kredit gagnande att en gång göra en afbetalning på våra skulder utan att behöfva upptaga nya lån. Jag tror det vara af stor vigt att visa, att då man har tillgångar man äfven har god vilja att med dem betala sina skulder.

Af dessa skäl anser jag Kammaren böra fästa afseende på Kongl. Maj:ts Proposition, hvarför jag anhåller att Kammaren härtill måtte lemna sitt bifall.

Herr Sandstedt: Jag vill endast tillkännagifva, att jag instämmer med reservanternas förslag.

Då ännu åtskilliga ledamöter anmält sig till afgifvande af yttranden öfver den föredragna punkten, och öfverläggningen, vid den nu långt framskridna tiden, alltså icke ansågs kunna bringas till slut, gjorde Herr Talmannen hemställan om Kammarens åtskiljande och diskussionens fortsättande i det till aftonen anslagna sammanträde. Efter lemnadt bifall till denna hemställan åtskiljdes nu kl. 3 e. m. Kammarens ledamöter och sammanträdde åter:

Kl. 6 e. m.

§ 7.

Fortsattes behandlingen af 1:sta punkten i Banko-Utskottets Utlåtande N:o 5, med förslag i fråga om användande af bankovinsten.

Dervid uppropades följande ledamöter, som anmält sig till ordets erhållande:

Herr Hedlund: Jag ber att få återkomma till en gammal jemförelse. Om Riksbanken vore en enskild inrättning — något som mer än en önskat — det vill säga om den upptoge enskilda aktieegare, så sute vi, antaget att vi vore dessas ombud, vid det här laget med en lyckligt afslutad hufvudbok för att ventilera Bankens vinst för 1868 i stället för 1867: under sådana förhållanden skulle aktieegarne också utan tvifvel fordra, att vinsten för 1868 vore ganska snart färdig att aflemnas, så att man icke behöfde några vidlyftiga underhandlingar, huruvida den kunde lemnas ett år förr eller sednare. Man skulle anse en sådan enskild inrättning icke motsvara aktieegarnes anspråk, om den icke i så god tid hade sina räkenskaper klara, men med Svenska Riksbanken, hvars ombud vi nu äro, har man besynnerligt nog ansett ett annat förhållande kunna ega rum. Inom den enskilda bankinrättningen skulle man, innan vinstutdelningen bestämdes, tillse huru mycket som borde afsättas till reservfonden. Det är på denna ståndpunkt vi nu befinna oss beträffande Riksbanken. Hvad som då här bör undersökas är, huruvida Riksbankens grundfond och de öfverskottsmedel, Banken i öfrigt disponerar, äro för rörelsens bedrivande tillräckliga, eller om de behöfva förstärkas. Det är detta jag nu önskar få utveckla, äfven med känsla af huru otacksamt det i allmänhet är att resonnera i detta ämne.

Hvarföre, frågar jag då först, yrkar man att denna grundfond skall ökas? Första svaret, som möter mig, är, att Bankens metalliska kassa må derigenom kunna förstärkas. Mången har bekymmer för denna kassa; och när man känner hur vigtig den är för det allmänna affärslifvet, så är denna känsla förklarlig. Men ingalunda är det sagdt, att med ökande af Bankens grundfond äfven den metalliska kassan skall förstärkas. En blick på förhållandet i detta afseende efter 1834 visar oss, att när grundfonden blott varit 15 millioner riksdaler, har den metalliska kassan varit högre än när samma fond varit 25 å 30 millioner, likasom ock att med samma grundfond metalliska kassan varit uppe i öfver 52 millioner, för att derefter nedgå till 10 millioner. Dessa nakna förhållanden böra väl ådagaläggas, att grundfonden och kassan äro två ganska olika saker, hvilket hvar och en, som det minsta känner bankväsendet, alltför väl vet. Så kunde man höjt grundfonden till 100 millioner riksdaler, utan att metalliska kassan dermed ökades, beroende helt enkelt derpå huruvida man placerar grundfondsmedlen i räntebärande säkerheter eller för dem köper silfver.

Så kan också en enskild man hafva en förmögenhet af 100,000 Riksdaler, utan att ega mer än ett ringa belopp i sin kassa, under det att en annan, som icke eger mer än 10,000 Riksdaler, kan nödgas hålla en mycket stor kassa. Grundfonden och metalliska kassan äro således, såsom sagdt är, två olika saker.

Ett annat skäl till grundfondens ökande är äfven anfördt — och detta af Bankofullmäktige sjelfva — att man nemligen derigenom kan minska sedelutgifningen. Men detta står icke i något oskiljaktigt samband med grundfonden. Äfven här tala enkla data, nemligen hurusom den utelöpande sedelstocken varit med en grundfond om 15 millioner än större och än mindre, efter förhållandena, än med en grundfond om 25 å 30 millioner.

Hvad för öfrigt det nuvarande förhållandet beträffar, så framgår af revisionsberättelsen för Bankens förvaltning år 1868, att Bankens sedelskuld, efter afdrag af de i bankoreglementets 26 § omförmälda poster, i början af Augusti detta år utgjorde 20,546,000 R:dr, under det att metalliska kassan uppgick till 16,416,000 R:dr. Banken hade således icke utelöpande sedlar för mer än 4,130,000 R:dr utöfver den metalliska kassan, under det att Banken har rättighet att utgifva sedlar ända till 30 millioner riksdaler utöfver denna kassa. Deraf måste vara klart, att Banken har tillräckligt fält för att minska sin sedelutgifning, utan att grundfonden behöfver ytterligare förstärkas.

Men, säger man äfven, om grundfonden ökas, så kan man i samma mån öka utlåningskassan. Detta må så vara, men dermed är icke ändock sagdt, att utlåningen verkligen kommer att ökas. Ty om tillskottet lägges t. ex. i obligationer, så blir ju icke utlåningen derföre större. Banken har, enligt mitt förmenande, resurser nog att öka sina utlåningsfonder utöfver hvad de nu äro, men Bankofullmäktige hafva sannolikt hindrats derifrån af en måhända nog långt drifven farhåga att icke kunna med full trygghet möta sina förbindelser. Denna farhåga påminner mig om en anekdot från den sorgligt ryktbara handelskrisen 1857. En bokhållare på ett af de solidaste handelshus i Göteborg inträdde en dag till principalen, utropande: "Alla menniskor stoppa, och det är väl bäst att vi göra så med." — "Kanhända", svarade denne, "men jag vet icke, att vi äro någon någonting skyldige, och då är det väl bäst att vänta."

På samma sätt torde det äfven vara med Svenska Riksbanken, när vi rätt se efter, då nemligen dess skuld reducerar sig till en sådan obetydlighet, att man allt för väl skulle kunna, utan att lägga af mera af behållningen, ändock öka utlåningssumman.

Men, invänder man, om ock detta är sannt, så kan det likväl aldrig skada att försäkra grundfonden. Det kan dock verkligen vara en förlust att hafva för stor grundfond, ty för ett kapitals rätta användande fordras, att hvarje del deraf skall gifva tillräcklig stor afkastning. Det är klart, att, om man i en bankrörelse, som endast erfordrar 10 millioners kapital, i stället använder 30 millioner, så har man endast tredjedelen så stor förtjenst på sina penningar som man eljest kunde hafva. Jag vill såsom exempel anförä enskilda banken i Göteborg, hvilken vid den nya oktrogen år 1857 utvidgade sin grundfond från 3 till 5 millioner, men sedan åter nedsatte densamma till 3 millioner, ty man fann att afkastningen icke

blef större på de 5 millionerna än den förut varit på de 3, hvarföre man ansåg sig kunna bättre använda de öfverskjutande 2 millionerna på annat håll. Detta tror jag äfven kunna hafva sin tillämpning på vår Riksbank. Jag vill dock icke besvära med någon vidlyftig kalkyl häröfver, då jag vet, att man här i allmänhet icke gerna hör siffror; men jag anser att Riksbankens rörelse, jemförd med andra bankers inom och utom landet, allt för väl skulle kunna bedrivas med 15 millioner grundfond i stället för 25, till lika stort omfång som nu. Så t. ex. hafva vi här i Stockholm en enskild bank, som utgör ett rödt spöke för mängen, hvilken med en grundfond af en million och en reservfond af en million, summa två millioner, drifver en högst betydande rörelse. Således fordras för grundfonden ingenting mer och ingenting mindre, än att den är tillräckligt stor för att låta banken *med nödig soliditet* drifva sin rörelse, och detta beror för öfrigt hufvudsakligen på förvaltningen.

Men det är en egendomlighet med den Svenska Riksbanken, som icke har sitt motstycke på andra ställen, att den under många år drifvits, utan att i densammas styrelse funnits en enda person med bankaffärsvana. Tack vare dessa personers redlighet och nit samt lyckliga förhållanden i öfrigt har det gått temligen bra ändå, men gifvet är att rörelsen hade blifvit annorlunda bedrifven, derest här funnits den speciela bankerfarenheten och insigter, som icke förvärfvas vare sig vid rådsbordet eller domarebordet, på prestgården eller hemmanet, utan i det särskilda yrket.

Förutom en god förvaltning fordras ytterligare äfven en god organisation, goda former, men det torde icke finnas någon bank i verlden med så invecklade och trånga former samt så dryga omkostnader som vår. Exempelvis må jag nämna, att Nationalbanken i Danmark bedrifves med en årlig kostnad af 223,000 R:dr och den Nordtyska banken i Hamburg med cirka 120,000 R:dr (= 87,000 mark banko), under det att den Svenska kostar närmare 600,000 R:dr i årliga förvaltningskostnader, och ändock hafva dessa banker enahanda grundval som vår, men en betydligt större rörelse. På detta område tror jag således, att de, som ifrå för besparingar i alla möjliga riktningar, äfven skulle kunna göra åtskilliga icke så obetydliga. Det är besynnerligt, att oaktadt Svenska Representationen eljest klagar öfver embetsverkens dyra förvaltning, har den sjelf, i afseende å de tvänne institutioner, som stå under dess direkta styrelse, den dyraste administrationen i verlden.

Således är det, enligt mitt förmenande, oriktigt att vilja ytterligare öka Riksbankens grundfond, och så mycket oriktigare som denna bank är *Statens*, hvilken bör noga tillgodogöra sig all sin egendom, ty den vinst af omkring $1\frac{1}{2}$ à 2 millioner, som Banken årligen får, utgör ej mer än 5 à 6 procent ränta på ett grundkapital af 30 millioner riksdaler, och så mycket bör väl Staten kunna fordra på sitt kapital. Aldraminst bör då Staten vägras att disponera sin vinst, när det gäller att betala en skuld för Staten, utan tvärtom borde man vara Regeringen tacksam, när den velat så ordna, att vi utan nya lån och utan skatteökning skulle kunna afbetala vår skuld medelst denna för Banken sjelf öfverflödiga vinst. Man har emot detta äfven anmärkt, att när de 2 millioner, som skola afbetalas, icke förfalla förr än i September nästa år, så kunde man till dess disponera dem för Bankens egen räkning; jag vill icke bestrida att så kan

göras, men kan likväl icke finna något skäl hvarföre vi skulle uppskjuta med att disponera den nu upplupna bankovinsten just för denna uppgörelse, som skall ske år 1870, hvarigenom nästkommande Riksdag icke vidare har i sin magt att borttaga den ifrån detta ändamål.

På dessa grunder instämmer jag uti hvad Banko-Utskottet i första punkten och i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts nådiga Proposition tillstyrkt, eller anvisande af Riksbankens hela behållna vinst för 1867 till fyllande af Statens allmänna behof, å bifall hvartill jag vördsamt anhåller om proposition.

Herr Magnus Svensson: Då redan i denna fråga så många talare uppträdt och vidlyftigt framställt sina åsikter i ämnet, vill jag ej uppe hålla Kammarens tid utan inskränker mig till att instämma i det förslag, som af åtskillige Andra Kammarens ledamöter blifvit framlägd i deras vid förevarande Utlåtande bifogade reservation.

Herr Friherre Gripenstedt: Herr Talman! Mine Herrar! En talare, icke långt ifrån mig, har på förmiddagen yttrat, att han hoppades hafva misstagit sig i sin uppfattning, då han tyckte, att jag i mitt förra anförande lagt Utskottet till last, att det icke åberopat Bankofullmäktiges yttrande fullständigt utan stympat detsamma. Jag får nu förklara, att han har fullkomligt rätt uppfattat mitt yttrande, och jag vidhåller, att Bankofullmäktiges utlåtande icke blifvit fullständigt åberopadt, utan tvärtom stympadt och derföre missledande. Den värde talaren har velat försvara Utskottets handlingssätt dermed, att på ett ställe i Betänkandet förekommer Bankofullmäktiges utlåtande i sin helhet. Ja, det är efter mitt begrepp icke mycket att tacka för, att, när man direkt citerar ett yttrande, det då inflyter oförändradt, men enligt mitt omdöme om "samvetsgrannhet" är det icke tillräckligt att i den föregående reciten intaga ett yttrande fullständigt, men sedan, när man åberopar detsamma såsom skäl för sin mening, återgifva det ofullständigt. Man ser visserligen ofta i vissa, mindre samvetsgranna och grannliga tidningar ett sådant förhållande ega rum, men sannerligen får jag icke beklaga, att man här kan anse ett dylikt förfarande på sin plats. Tvärtom tror jag, att, om man anför andras ord och derpå vill grunda ett beslut, så är det af yttersta vigt att göra detta anförande fullständigt, ty jag vågar påstå att, äfven för den som läser ett Betänkande i dess helhet, kan det lätt hända, att han icke så noga påminner sig allt hvad deruti förekommer, utan blir missledd, när han i själfva den så kallade klämman ser ett yttrande ofullständigt upptaget. Det är äfven möjligt, att mången icke ens genomgått den föregående reciten, utan uteslutande fästet sig vid Utskottets egna resonnementer. Och der heter det i Betänkandet: "Utskottet har fästet behörigt afseende å hvad Bankofullmäktige i sitt utlåtande yttrat om det önskvärda deri, att Banken alltid af den årliga vinsten finge behålla någon del." Men, mine Herrar! Det står icke så i Bankofullmäktiges utlåtande, utan der har man sagt: "att Banken alltid af den årliga vinsten finge behålla någon del, *för att derigenom komma i tillfälle att efter hand minska sedelutgifningen.*" Var det Utskottets mening att göra någon besparing på ordantalet, så kunde detta hafva skett genom någon lämplig om-

skrifning, såsom t. ex. att Banken alltid af den årliga vinsten finge *upplägga* eller *innehålla* någon del, eller något dylikt; men att så stympadt som här skett åberopa ett utlåtande, då det skall anföras såsom skäl, anser jag vara ganska oriktigt och icke alls, såsom den värde talaren sagt, "samvetsgrannt".

Efter det klara, utredande och bindande anförande, som från Göteborgsbanken blifvit hållet, behöfver jag icke mycket yttra mig om en föregående talares påstående, att Bankens säkerhet i viss mån ökades derigenom att utlåningsfondens belopp förstärktes. Ja, då man tillägger "i viss mån", så kan påståendet väl också i viss mån försvaras. Men, mine Herrar, det är nödvändigt att skilja emellan tvänne väsendtligt olika saker, då man talar om Riksbankens säkerhet. Om dermed blott menas Bankens förmåga att kunna slutligen göra rätt för sig och betala alla sina skulder, så är-det klart att ökade fordringar äfven måste öka säkerheten. Men finnes någon här, eller någon i världen, som kan sätta i fråga denna slags säkerhet hos Banken, eller att den med ett så stort öfverskott som omkring 30 millioner skulle kunna slutligen betala sina närvarande förbindelser? Det är likväl icke derom frågan är, utan det gäller säkerheten att i hvarje ögonblick kunna verkställa sedlarnes invexling mot silfver, och då har, såsom den föregående talaren redan sagt, den omständigheten, att Banken har många hundra tusen riksdaler mer eller mindre utestående fordringar, föga eller intet att betyda. Och hvarföre skulle man väl öka denna utlåningsfond, då det visar sig, att den summa, som redan finnes till utlåning, icke ens kan användas. Hvar och en kan af Bankofullmäktiges berättelse se att så är förhållandet. Det är uppgifvet icke allenast: "att för bedrifvandet af den Banken enligt gällande bankoreglemente åliggande utlåningsrörelse tillgången fortfarande *kan antagas tillräcklig*;" utan äfven: "att under året oktrojerna löpa till ända för fyra filialbanker, hvilka haft att återbetala ett ännu återstående sammanräknadt försträkningsbelopp af 1,195,000 R:dr;" samt dessutom: "att skillnaden emellan beloppet af högsta tillåtna sedelutgifning och beloppet af beräknad sedelstock eller den så kallade reservfonden, nu uppgående till omkring 11,500,000 R:dr, och således högre än densamma någonsin varit, genom dit ingående vinstmedel och filialbanksförsträckningar icke kommer att lida den förminskning genom det beslutade obligationsköpet, att reservfonden skulle sakna tillräcklig styrka att *lemna ökad förslag för Bankens utlåningsrörelse, äfven om fonden finge vidkännas utbetalningar af större eller mindre del af de vinstmedel, hvarom nu är fråga*." Det måste således vara med de mest obestriddliga fakta bevisadt, att det finnes full tillgång för utlåning, utan att behöfva förhålla Staten hvad som för dess ändamål är nödvändigt. Men en ledamot af Utskottet har, då det var fråga om det skäl, som Utskottet hade sökt i Fullmäktiges utlåtande, sagt att det icke vore på detta skäl Utskottet grundat sin tillstyrkan, utan på helt andra skäl. Det skulle vara särdeles intressant, om denne talare skulle vilja upplysa mig och andra, hvari dessa Utskottets skäl bestå. För min del har jag omöjligt kunnat i Betänkandet upptäcka något annat skäl för tillstyrkandet, än det som skulle ligga i Fullmäktiges, omförmälda utlåtande, hvilket emellertid, såsom nyss visades, blifvit stympadt och oriktigt åberopadt. Och såsom bevis på att icke nå-

got annat skäl blifvit af Utskottet uppgifvet, vill jag nu anföra hela resonnementet, som inskränker sig till följande: "Vidkommande dernäst Bankens under år 1868 upplupna vinst, utgörande, efter hvad ofvan är anmaldt, R:dr 1,535,608: 23, har Utskottet, *som ansett Riksbankens bidrag till Statsverket icke böra bestämmas till högre belopp än sammanlagt 2,500,000 R:dr*, funnit sig nu allenast böra föreslå nämnda belopp." I dessa få ord ligger nu hela frågan, hvarom vi äro af olika mening. Kongl. Maj:t har ansett 3,500,000 R:dr vara det bidrag, som borde öfverlemnas till Statsverkets behof. Utskottet säger deremot, att det ansett detta bidrag ej böra öfverstiga 2,500,000 R:dr. Men hvar äro nu de omtalade skälen till denna mening? Här finnes verkligen ingen särskild orsak angifven, hvarföre Utskottet anser att så bör vara, utan får man blott såsom en uppenbarelse af högre vishet antaga denna Utskottets åsigt, att Riksbankens hela bidrag bör inskränkas till 2,500,000 R:dr. Något närmare skäl härtill vore dock intressant att höra uppgifvas, så mycket heldre som, enligt hvad här nu påståtts, detta icke får sökas i Fullmäktiges åberopade utlåtande, och jag skulle derföre vara mycket tacksam, om jag kunde få någon anvisning på hvar ett sådant skäl står att finna. Då jag emellertid, genom Utskottets uraktlåtenhet att anföra något motiv för sin åsigt — hvilket också tyckes alltmåra anses öfverflödigt — nödgas sjelf efterforska ett sådant motiv, synes det mig temmeligen klart, att detta bör sökas i någonting, som många gånger förut visat sig vara den plan eller den princip, som här af somliga hyllas, nemligen att man först bör tillskapa sig en brist, hvilken jag emellertid kallar konstlad, eller med andra ord, att man skall ställa så till, att det kan sägas vara bristande tillgångar, hvilket sedermera kan åberopas såsom ett argument för att afslå anslag, hvilka ofta kunna vara ganska nödvändiga. Det sannskyldiga motivet för detta utlåtande, hvilket man sålunda måste gissa sig till, kan derföre, enligt min tanke, icke vara något annat, än att man genom vägran att utlemna den återstående millionen af bankovinsten velat skaffa sig ett skäl, som man sedan vid anslagsfrågornas behandling vill göra gällande. Men då jag för min del ej kan gilla ett sådant förfaringssätt och ej vill lemna mina motståndare vapen i händerna, så får jag härmed förklara, att någon brist på tillgångar i sjelfva verket icke finnes, enär dessa nu omtvistade medel ej äro för andra ändamål behöfliga eller disponerade utan kunna och böra aflemnas för Statens behof, så att derigenom en annan eljest uppkommande verklig brist blifver afhjelpat. Jag yrkar således fortfarande bifall till Regeringens Proposition och, i följd deraf, äfven till första punkten af Utskottets Utlåtande.

Herr Lindström: Herr Talman! Mine Herrar! Då jag i det hufvudsakliga öfverensstämmet med den talare, som på förmiddagen yttrade sin mening i frågan — talaren på Stockholmsbanken — kan det icke vara angeläget för mig att numera söka upptaga eller gifva någon ytterligare utveckling af samma skäl; men då, under diskussionen på eftermiddagen, några högst besynnerliga yttranden blifvit fällda, hvilka icke torde böra lemnas obesvarade, ber jag om ursäkt att jag upptager Kammarrens tid några ögonblick.

I första rummet finner jag en sak högst märklig, nämligen att hos dessa många, som önska att en del af Bankens vinstmedel skulle reserveras för Banken, icke finnes någon bestämd uttalad öfvertygelse, huru man skall använda dessa medel eller hvad med dem skall göras. Somliga undra så, andra så. Några vilja att de reserveras i Banken, för att den skall sättas i tillfälle att så småningom minska sedelutgifningen. Men det är märkvärdigt att detta påstående kommer just från det håll, der man hör så mycket klander öfver privatbankernas sedelutgifning, hvilken man också vill indraga. Tror man sig då slutligen kunna här i landet undvara allt nu befintligt pappersmynt eller hvarmed vill man ersätta rörelsemedlet? Andra åter förmena, att dessa vinstmedel skola användas för att öka den s. k. allmänna diskontfonden och sätta honom i stånd att utgifva större lån på omsättning. I detta fall är ett så kolossalt förslag vid denna Riksdag väckt, att ingen kan betvifla en sådan mening. Den har äfven blifvit oförbehållsamt yttrad af en talare på Smålandsbanken. Andra åter veta icke hvad man nu har att göra med bankovinsten, utan tro att när dessa medel hunnit ackumulera sig till ett stort kapital, då först är det tid att afgöra huru rofvet skall delas. Jag tror, att ingen af dessa åsikter kan rätt försvaras, men hyser den säkra förhoppning att hvad än dessa strider, de må blifva hur fanastiska som helst, må få för en utgång, så skall dock denna Kammare aldrig glömma, att det är dess skyldighet att sätta det allmännas väl framför den enskildes, och städse påminna sig den gamla satsen, att det hela är större än hvar och en af sina delar. En annan talare, med hvilken jag annars i mångt afseende står på samma fot, har uttalat några, som mig synes, väl vågade satser. Han erinrar först derom, att, när det gäller enskilda penningeassociationer, brukar det vara vanligt, att dessa associationer utdela blott en del af sin vinst, men behålla den öfriga för att öka sin grundfond. Jag medgifver att så ofta är fallet och att klokheten äfven så kräver, men vill man jemföra detta förhållande med Riksbankens, så påstår jag att det saknar tillämplighet. Vore så, att Riksbanken hade någon vinst att utdela utöfver vanlig ränta så vore det rätt. Med den vinst, som associationer hafva att utdela, menar man vanligen en sådan som öfverskrider 5 à 6 procent ränta å det insatta kapitalet. I detta lyckliga predikament är icke Riksbanken, som af sin stora rörelse sällan haft 6, någon gång icke 5 procent ränta af sitt stora kapital. Samma talare har äfven yttrat, att ehuru det väl skulle kunna för närvarande låta sig göra att taga något djupare i reservfonden, det likväl har sina vådor, enär den tid äter snart kan inträffa, då Banken för egen trygghet har hehof af att hålla kassan hög. Han har dock dervid förbisett att, om Riksdagen anvisar så mycket, som Kongl. Maj:t i sin Proposition förutsatt, så utgår detta belopp successivt och är icke mera än hvad som genom nu tillskyndad vinst åter inflyter, och om sålunda äfven det högsta beloppet kommer att utgifvas, bör detta ej i nämnvärd mån kunna hafva på kassan inflytande. Samma, såsom jag tycker, besynnerliga tal, hördes förra riksdagen framställas af Bankofullmäktige. Då fasade man att göra en sådan anvisning å denna reservfond, och jag säger icke mycket om det, ty då var reservfonden ganska knapp och Bankens metalliska valuta stod mycket lågt. Men icke

desto mindre skedde det, och det med sådan kraft, att Banken skulle aflemna vinstmedlen icke ett år derefter utan redan samma år. Så har jemväl skett, och utan annan följd för reservfonden, än att den, långt ifrån att minskas, tvärtom stigit till en förvånaude höjd, på samma gång som den metalliska valutan ifrån 10,000,000 R:dr, som den då utgjorde, i denna stund stigit till omkring 14,000,000 R:dr. Det är ganska angenämt och intressant att höra dem som, då fråga var om de särskilda hufvudtitlarne, framställde Statens ställning såsom bekymmersam och funno dess debet och kredit icke gå ihop, nu likväl anse saken så lätt att de anse sig kunna undvara denna vinst. Det vore väl, om ställningen verkligen vore så lysande, men jag tror för min del ej deruppå och anser det icke vara skäl att göra upp räkningen utan värden, utan i stället afvakta den 3 April, då de gemensamma voteringsarne komma att fälla utslaget. Att bygga på dessa förhoppningar anser jag vara att ställa sig på farlig grund. Man kan, såsom samme talare föreslog, hjälpa sig fram med ett tillfälligt lån, och man kan måhända också försvara detta med den förhoppning man hyser att statsinkomsterna, som under sednare åren varit i fallande, åter skola resa sig när bättre konjunkturer varda kommande; men jag frågar, om det kan vara klokt att låna då man ej behöfver det, och om det icke är bättre att använda de tillgångar man har, helst redan förut upptagna tillfälliga lån ej ännu blifvit liqviderade.

I öfrigt ber jag få nämna några ord med anledning af en annan tala-
lares anmärkningar, som likväl redan till en del blifvit af Herr Finans-
ministern besvarade. De gällde de 3,500,000 R:dr, som af Kongl. Maj:t
blifvit begärda för Statsverkets behof, och hvilka icke skulle kunna aflem-
nas, emedan Bankens vinstmedel icke uppgingo till denna summa. Jag
vill endast hafva äran i afseende härå yttra, att, äfven om denna siffra
icke varit den, hvartill vinsten för närvarande uppgår, så hade detta icke
hindrat Riksdagen att bevilja 3,500,000 R:dr. Banko-Utskottet kan möj-
ligen vara af sin instruktion hindrad att för Riksdagen framställa ett så-
dant förslag, men Riksdagen sjelf är icke förhindrad att bevilja en större
summa, så framt den icke går in på Bankens grundfond. För öfrigt har
samma talare yttrat, att hvarken han eller hans medreservanter vilja Ban-
kens fördel, ett yttrande så naivt att det blott behöfver antecknas, icke kom-
menteras. I afseende å sjelfva hufvudfrågan erkänner jag, att jag haft en
särskild åsigt inom Utskottet, nemligen att 1867 års vinstmedel kunde
till hela deras belopp användas, och derutöfver ett belopp af 600,000
R:dr, utgörande besparad vinst från 1866, men att deremot samtliga be-
sparingarne för 1868 borde läggas till reservfonden och ej disponeras förr
än vid nästa riksdag. Denna åsigt vann dock icke inom Utskottet något
understöd. Grundad mindre på någon sakens nödvändighet, än icke så
mycket mera på konsiderationer för den mening, som i denna Kammare
städse gjort sig gällande i dessa frågor, afsåg den att medla mellan de
särskilda intressena och frågan för mig är numera den huruvida, då detta
misslyckats, det är skäl att sluta sig till den ena eller andra meningen.
I detta afseende tvekar jag ej att, efter hvad jag yttrat, ställa mig på
den sida, som röstar för det högre beloppet, hvarföre jag ock till en bör-
jan i fråga om nu föredragna punkt tillstyrker bifall till Utskottets
förslag.

Herr Ocklind: Om Bankens ställning vore sådan, att ringaste anledning förefunnes till farhåga, att densamma icke mäktade fullgöra sina förbindelser, då vore det, enligt min tanke, riktigt och välbeträkt att söka konsolidera Banken. Men då Bankens solidité är ställd utom allt tvifvel, synes mig en sådan åtgärd öfverflödigt och i betraktande af den närvarande finansiella ställningen rent af olämplig. Ty att i en tid, då man laborerar med en statsbrist, som måste fyllas antingen genom lön eller ökad beskattning, reservera bankovinsten i afsigt att öka Bankens lånefond innebär ytterst en orimlighet. En sådan åtgärd vore ju nemligen i sjelfva verket ingenting annat än att upptaga lån eller höja skatterna för att öka Bankens lånerörelse. Enklast och naturligast synes det vara, att i fråga om bestridandet af en utgift först använda för handen varande tillgångar, och derföre yrkar jag bifall till Utskottets hemställan i första punkten.

Herr Åke Andersson: Det är verkligen svårt att göra sig en föreställning om huru det står till med Riksbanken, då man ena dagen hyser betänkligheter om dess bestånd, och andra dagen motsatsen. I går sade man oss, att den icke kunde ega bestånd utan förändring af 72 § Regeringsformen. I dag åter är den fast betryggad emot alla stormar, oakadt ingen förändring af nämnda paragraf blef beslutad. Det yttrades af en föregående talare att man borde se mera på det allmänna än på det enskilda. Ja, detta är en sanning, som icke kan bestridas, hvarföre äfven jag vill komma dertill, men i denna fråga på den rätta vägen. Nu erkännes det allmänt, att jordbruket är vår förnämsta näringskälla, hvaraf menniskor och djur hemta sin näring. Dernäst kommer bergsbruket. Folket ökas dagligen, men jorden växer icke. Man måste derföre se till, att de enskilde kunna odla och förbättra sin jord så, att den gifver den största möjliga afkastning och derigenom komme till det helas väl, men dertill fordras kapitaler. Och hvarifrån skola de tagas? Från privatbankerna torde någon svara. Men jag frågar då, om någon jordbrukare kan vara belåten med tre månaders lån och omsättning fyra gånger om året? Nej — det skall då gå, såsom ordspråket säger, att man tager ur ena handen och tvättar den andra till dess begge blifva smutsiga. Hade Rikets Ständer för ett tjugotal af år tillbaka afsatt bankovinsten till ökande af lånefonden, så hade vi i närvarande stund haft en Riksbank, som kunnat kommendera privatbankerna, i stället för nu är motsatsen. Det är ganska sent, att nu börja med Riksbankens förstärkande; men vi böra åtminstone göra hvad vi kunna för att öka dess fond. Då för en del år tillbaka Riksbanken var i tillfälle att hålla afdelningskontoren vid magt, så att jordbrukaren kunde erhålla omsättningslån på $2\frac{1}{2}$ år, sporde man ingen klagan hos de lånebehöfvande, då gick allting sin jemna gång och den ena kunde lefva med den andra. Nu är motsatsen förhållandet. Privatbankerna kommendera Riksbanken och får det så fortgå skall man i vårt land snart endast räkna rika och utfattiga, för att ej säga kapitalister och slafvar. Det kan vara mig temligen likgiltigt, om Utskottets eller reservanternas mening segrar; men jag håller mig likväl till reservanternas och kommer derför att rösta.

Herr von Troil: För min del erkänner jag gerna om ej riktigheten, dock önskvärldheten deraf att under vanliga förhållanden någon del af Riksbankens vinst afsättes för att, såsom man säger, konsolidera denna, och efter det beslut. Kammaren i går fattade, är det möjligt, att en sådan åtgärd kan vara behöflig. Vore jag derföre öfvertygad derom, att en million af den upplupna vinsten för 1867–1868, om den nu för Banken bibehölles, verkligen skulle användas till dess konsolidering, så skulle jag möjligen biträda reservanternas mening. Men efter min tanke skulle derigenom ej någon konsolidation ega rum, ty icke blir Bankens förmåga att upprätthålla sedelvärdet betryggad derigenom att en million mera utsläppes i lånerörelsen. Vill man köpa obligationer för en million, så vunnas visserligen ändamålet. Men om man betraktar innehållet af de motioner och yttranden, som gå ut på bankovinstens bibehållande hos Riksbanken, så är det motionärernas mening, att densamma skall i form af lån utgå i rörelsen. Banken konsolideras ej derigenom, och jag anser att i en tidpunkt, då Statens behof af betydliga medel är klart utredt, då vi, om denna million nu för Banken besparas, svårigen kunna betala de två millioner af det temporära lånet, som 1870 förfalla till betalning, utan upptagande af ett nytt lån, och då de tillgångar, som verkligen finnas, i främsta rummet böra användas, så får jag hemställa att 3,500,000 R:dr af bankovinsten må för Statens behof aflemnas; hvadan jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i första punkten, samt vid andra punkten en tillökning i det af Utskottet föreslagna belopp med 1,000,000 R:dr.

Herr Björck: Jag har ej för afsigt att besvara allt hvad man här i fråga om bank-angelägenheter andragit. En värd talare har utförligt framlagt sina åsikter i ämnet i ett yttrande, som — jag bekänner det — synt mig föga röra saken; men jag får väl trygga mig vid det vitsord, som från en annan värd och i bankfrågor förfaren ledamot i fråga om detta yttrande afgifvits, och hvarigenom detta yttrande förklarats så bevisande och klart att ingenting vidare vore dertill att lägga. Att den yttersta konsekvensen af detsamma är den, att ingen grundfond för bankrörelse är behöflig, det har förmodligen undfallit den ärade ledamoten.

Frågar man sig hvari egentliga tvistämnet i förevarande fall består, så röra sig, enligt min uppfattning, de skilda meningarne hufvudsakligen derom, huruvida den sedelemission, som Riksbanken tillkommer, har lika verkan på Bankens ställning, antingen med vinsten afses att lemna en utdelning till disposition åt tredje man eller den får användas för Bankens utlåningsrörelse. Jag hemställer, om ej detta är sjelfva tvistepunkten; och jag frågar då, om det är alldeles enahanda förhållande, som i afseende härå uppstår, då den metalliska valutan blottställes för uttag af den, som deröfver erhållit fri disposition utan att vara låntagare eller af denne sistnämnde. Emot honom gestaltar sig saken tydligen helt annorlunda, ty om den metalliska kassan skulle för mycket minskas och icke kan på annat sätt fyllas, så drar man in lånemedel, och dessa trycka icke längre på kassan; men det andra utlemnandet, det kan ej åter iudragas utan genom en minskning i den sedelemission, som var för handen, innan operationen började. Det uttagna silfret ökas icke, och förhållan-

det mellan den metalliska kassan och de utelöpande sedlarne återställes icke heller till fullo; men det förbättras på ett sätt, som icke kan vinnas utan rörelsens verkliga betungande, om sedelemissionen lemnats utan återbetalningsskyldighet. Man behöfver här ej inblanda frågan om grundfonden, hvilken icke med den nu förevarande står i sammanhang. Det ankommer här blott på att bedöma, huruvida Banken under alla omständigheter kan tåla en utgift till ifrågavarande betydliga storlek utan någon slags möjlighet att återtaga de utgifna sedlarne, eller om samma be-
lopp skall utsläppas i rörelsen såsom lån och det derigenom äfven må kunna i fall af behof indragas. För min del anser jag svaret härpå ej vara tvetydigt, utan tvärtom klart, att de ifrågavarande olika dispositionerna måste verka olika på den metalliska valutan. Man har ej heller försökt vederlägga vare sig detta eller hvad jag yttrat om följderna af bankovinstens disponerande till Statsverket. Ingen har här visat, att, derest verkliga svårigheter skulle inträda, Banken egde något annat än obligationerna att taga sin tillflykt till. Vål kan, utom indragning af lån, Banken äfven påräkna de vinstmedel, som dagligen inflyta; men detta utgör också dess enda resurser för att upphjelpa en tryckt ställning. Jag tror således, att de som säga, att man under alla förhållanden kan anse Bankens rörelse tryggad, gå något för långt i sin tillit, ty om brydsamma förhållanden uppstå, kan denna rörelse vara allvarsamt hotad och kräfva starka indragningar; dermed ingalunda bestridt, att ju icke under närvarande gynnsamma ställning, som verkligen är alldeles ovanligt god, man skulle kunna våga något, ehuruval jag anser, att det alltid är klokast, att icke alltför mycket lita på den goda dagen, utan bereda sig för den motsatta.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: För min del instämmer jag helt och hållet i reservanternas åsigt. Jag gör det hufvudsakligen derföre, att då man, såsom i går vidlyftigt ordades, vill skydda eganderätten, så bör man ock vara mån om att sedelvärdet uppehålls, och att Banken alltid är i stånd att med silfver inlösa sina förbindelser. Man har nu ifrågasatt att öfverlemna bankovinsten till Staten, men jag kan icke finna annat än att dess förnuftigaste användande vore till inköp af obligationer. Och då man köper obligationer, kan man öka sedelemissionen; och dessa millioner komma på sådant sätt ut i rörelsen. Skilnaden ligger deri, att Banken då har kvar sina vinstmedel och i behofvets stund kan använda dem, under det att deras öfverlemnande till Statsverket icke lemnade Banken någon ersättning. Det visar sig bäst af historien, huru vigtig denna skilnad varit. Orsaken till den ofta upprepade förlägenhet, som här i landet varit rådande, må hafva varit den ena eller andra; men alltid hafva följderna deraf i oberäknelig mån försvårats, derigenom att man lassat landets bördor på Banken och af denna begärt bot. Om nu denna bankovinst användes för inköp af obligationer, så uppkomme visserligen, efter min tanke, deraf ej så stor vinst, som somliga förespeglat; men den fördelen vunnes dock alltid, att Banken, som har sedelvärdets upprätthållande om hand, i nödfall egde tillgångar, lätt realiserade äfven på den utländska marknaden, och medelst hvilka den kunde

kunde undvika sådana svårigheter som dem, med hvilka man under förlidna året hade att kämpa.

Under förmiddagens sammanträde hörde man den åsigt uttalas, att det ej funnes flera än tre sätt att fylla statsbristen: att nemligen använda bankovinsten eller öka skatterna eller upptaga ett nytt lån. Jag ber likväl att få erinra om ett fjärde och det bästa sättet: att vi för någon gång draga in på statsutgifterna. Man har nog dragit försorg om att sopa rent i de kassor som varit tillgängliga; och om vi nu äfven plocka bort bankovinsten, så finnes ingen annan utväg qvar än att höja skatterna eller sätta ned statsutgifterna. Men väl inkomna på den vägen att taga från Banken, hvar ämnar man väl stadna? Vi hafva tagit dess vinst, en annan Riksdag skall icke hitta på någon bättre utväg än att gripa till grundfonden. Jag tror att man bör dämna i bäcken heldre än i ån, och ämnar derföre rösta med reservanterna.

Herr vice Talmannen Mannersskantz: Jag erkänner, att jag i hufvudsak gillar den grundsats, på hvilken Utskottets förslag hvilat, och att jag anser riktigt, att Banken alltid må få behålla någon del af sin årliga vinst. Detta är en tanke, som jag hyllat och medverkat till att söka tillämpa under en lång följd af år, och som jag icke utan giltig anledning ämnar öfvergifva. Men vid dess tillämpning bör dock tagas i betraktande, att ett förnuftigt ändamål gifves, hvartill de reserverade medlen skola användas, och något sådant ändamål, för vinstens reserverande denna gång, kan jag icke upptäcka. Under den långa tid, hvarunder vinstmedlen år efter år reserverades i Banken, skedde detta icke blott för att i behofvets stund ega större tillgång af lätt disponibla medel och derigenom bereda ökad säkerhet för upprätthållandet af Bankens växlingsskyldighet, utan ock för att utvidga Bankens förmåga att bisträcka landets näringar med förlag. På sednare tider har man emellertid öfvergifvit denna sistnämnda synpunkten och, i stället för att bemöda sig att öka Bankens förlagsfonder, tvärtom riksdag efter riksdag alltmera förminskat desamma samt, då man reserverat någon del af vinstmedlen, helt enkelt gjort en indragning deraf blott för indragningens egen skuld, d. v. s. alldeles ändamålslost. I den stund som är skulle jag vara den första att vilja reservera om icke hela bankovinsten, åtminstone en betydligare del deraf, så vida nemligen jag kunde inse att det funnes någon rimlig anledning, att desamma skulle kunna användas på ett sätt, som lände antingen landets rörelse eller Banken själf till någon nytta. Men derföre gifves icke ringaste sannolikhet, emedan beträffande en förstärkning af Bankens förlagstillgångar de särskilda utvägar, som genom afgifna motioner blifvit föreslagna, att öka den ena eller andra fonden eller inköpa obligationer, icke, efter hvad jag tror, hvar för sig kunna påräkna nog starkt understöd inom Utskott eller Riksdag för att hafva någon utsigt att vinna framgång. Att vilja reservera medlen hos Banken för att utlåna dem skulle derföre ej leda till något resultat; och det är då vida bättre att använda dem till ett så allmänt samhällsnyttigt ändamål, som det att förekomma en eljest behöflig upplåning för Statens räkning; och angående det andra ändamålet, som i fråga om bankovinstens användande kan böra tagas i

betraktande, är det visserligen sannt att genom den föreslagna indragningen af en million riksdaler och reservfondens ökande dermed Bankens sedelemmission skulle minska och Bankens styrka derigenom i någon mån ökas, och för det då trängande behovet för Banken af en sådan förstärkning var det som jag förra året förordade att en större del af vinsten skulle i Banken reserveras. Men härvid bör erinras, att Bankens ställning i år icke är densamma som i fjor, utan mycket förbättrad, så att samma behof som då icke mera förefinnes. Ty vid denna tid af fjoråret uppgick Bankens utelöpande sedelmassa till omkring 22,000,000 R:dr och den metalliska kassan till 10,000,000 R:dr, och skilnaden dem emellan utgjorde således 12,000,000 R:dr. Nu deremot bestiger sig den metalliska kassan till 14,000,000 R:dr och sedelstocken håller sig fortfarande till ett belopp af 22,000,000 R:dr, hvilket visar en tillökning i klingande valuta af omkring 4,000,000 R:dr och en nedsättning till 8,000,000 R:dr af den utelöpande sedelstockens överskott utöfver Bankens metallförråd; och då derjemte reservfonden, som förra året knappt uppgick till 7,000,000 R:dr, nu har stigit till 11,500,000 R:dr, måste ställningen, såsom nyss nämndes, nu erkännas vara så betydligt förstärkt, att Bankens vinstmedel ej vid detta tillfälle kunna anses behöfliga för att öka Bankens styrka.

För dem, som vilja reservera den ifrågavarande millionen, därför att en af Bankens större lånefonder derigenom skulle kunna erhålla någon tillökning, vill jag äfven fästa uppmärksamheten på, att det finnes för sådant ändamål att redan tillgå dels 1,200,000 R:dr, som komme att indragas från filialbankerna, dels 500,000 R:dr från fastighetslånefonden och dels å handels- och näringsdiskonten ett par millioner obegagnade.

Då det föreliggande beslutet i Utskottet fattades, var jag ej närvarande. Jag skulle eljest — för att, oaktadt jag ej tror en sådan åtgärd denna gång har varit behöflig, ändock alltid reservera *något* åt Banken — hafva föreslagit, att den summa, som af bankovinsten skolat användas till Statens behof, bort bestämmas till 3,000,000 R:dr, deraf för första året 1,750,000 och 1,250,000 R:dr för det andra. I det fallet synes mig nemligen reservanternas förslag bättre än Utskottets, att enligt det förra hela beloppet af 1867 års vinst icke skulle i år till Statsverket öfverlemnas, utan hvad som komme att utbetalas för Statens behof jemnare blifva fördeladt på begge åren, hvilket måste vara för Banken fördelaktigare.

Under nuvarande förhållande har jag emellertid icke annan utväg än att rösta för antagande af nu föredragna punkt i Utskottets förslag.

Herr Key: Det är verkligen förvånande, huru hastigt ljus och skuggor kunna vxla. Det är icke längre sedan än i går, som det ansågs medföra fosterlandets ruin, en ofantlig våda, om ej 72 § i Regeringsformen förändrades, under förutsättning att Riksbanken icke skulle kunna fullgöra sina förbindelser vid en inträffande kris, och redan i afton är vår Riksbank återigen den starkaste i verlden jemte upphöjd öfver alla eventualiteter. En talare framför mig, som besitter en obestridlig talent i blomstermålning, har vid denna riksdag äfven försökt sig i fruktmålning; skada blott att dessa frukter, i viss mån lockande och fagra utanpå, alltför mycket likna dem man finner vid Döda hafvets stränder: de äro invändigt

fulla af aska och stoft. Samme talare, Herr Friherre Gripenstedt, yttrade nyss, att Banken icke skulle, genom erhållande af den ifrågavarande millionen af bankovinsten, komma att förstärkas; så föllo sig hans ord. Det är för mig oförklarligt — huru man vågar komma fram på fullt allvar med ett dylikt påstående. Användes millionen att skrinläggas, så minskar den trycket af sedelin vexlingen; användes den till köp af obligationer, är den en tillgång i behofvets stund; användes den till köp af vexas, så ökar den silfvervalutan, och användes den till utlåning på 3 à 4 månader, så inflyter den ju åter månadtligen i fall af behof. Således icke mindre än fyra olika sätt, hvarpå sagda bankovinst kan förstärka Riksbanken. Samme talare har äfven yttrat sig så, som om man nästan borde bevilja alla anslag som begäras. Jag tror i motsats härtill, att hvarje representant under det nuvarande betrycket måste, så långt klokheten bjuder och så vidt görligt är, söka att minska våra utgifter. Slutligen har han yttrat, att det skulle finnas ett svepskäl för afslag å den Kongl. Propositionen om bankovinstens användande, nemligen att man vill tillskapa en konstlad brist, för att sålunda erhålla anledning att göra opposition och vägra anslag. Ja så! vårt betryck skulle blott vara tillkonstladt? Jag böjer mig för det öfvermod som djerfves påstå någonting sådant, men jag å min sida vågar påstå, att ingen, han må sträcka upp sig aldrig så mycket, förmår att se det närvarandes brister öfver axeln.

Herr Jöns Pehrsson: Det kan visserligen synas öfverflödigt att vidare taga till ordet i afton, när man nu icke torde lyckas att göra några proselyter, och jag icke tror, att regeringssidan lyckas öfvertyga vederparterne om riktigheten af dess åsigt i sjelfva saken, men jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att det här gäller den princip, om Riksdagen skall vara så underordnad, att den icke kan bestämma landets räntefot. Jag instämmer för min del med reservanterna af denna Kammare och tror, att sunda förnuftet säger, att detta är den rätta vägen i förevarande fråga.

Herr Friherre Gripenstedt: Herr Talman! Mine Herrar! Jag kan icke låta tillfället gå förbi utan att inlägga en allvarlig protest emot det sätt att förvrida och falskt citera andras yttranden, hvarpå ett så lysande prof nyss blifvit aflagdt. En talare bakom mig har påstått, att jag skulle hafva yttrat "att man borde tillstyrka bifall till snart sagdt hvilka anslag som helst, som kunna begäras." Man måtte antingen hafva ovanligt svaga hörselorganer eller ock vara föga nogräknad när man debiterar andras ord, ty något sådant yttrande som det uppgifna har jag aldrig fällt. Man har dessutom orätt sagt, det jag skulle hafva yttrat, att Banken icke skulle kunna på något sätt förstärkas genom reservation af dess vinst eller en del deraf. Detta har jag icke heller sagt, ty jag vet lika väl som den värde talaren, att utvägar finnas, hvarigenom Bankens förmåga att vid alla tillfällen invexla sina sedlar kan förstärkas, men jag har påstått, att Bankens säkerhet *i detta hänseende* icke skulle ökas i någon nämnvärd grad genom den åtgärd som nu är i fråga, eller att reservera en del af vinsten för att åter utlåna den och nedlägga den i fordringar hos enskilde. Om man vill vara ärlig och ej påbörda sina motståndare orimliga satser, som sedan lätt

kunna vederläggas, torde man draga sig till minnes, att detta var mitt yttrande.

Herr Sääf: Herr Talman! Mine Herrar! Det medgifves gerna, att diskussionen nu kunde anses böra slutas, om det endast gällde att öfvertyga andra i afseende på det beslut, som bör fattas, men i egenskap af Utskottsledamot känner jag mig sedan en stund kraftigt uppmanad att uttala min mening, icke för att söka öfvertyga någon om riktigheten deraf men för att gendrifva ett påstående i afseende på motiverna för Utskottets förslag.

I ett föregående yttrande af den siste ärade talaren har blifvit lagdt Utskottet till last, att det icke anfört några egentliga skäl för sitt förslag, och att det skäl, som hufvudsakligen anförts, blifvit stympadt. Sedan Utskottet fullständigt återgifvit Bankofullmäktiges yttrande, har Utskottet slutligen sagt sig i afseende på aflemnandet från Riksbanken af dess vinstmedel funnit en ledning för sitt förslag så väl i Regeringens Proposition som i Bankofullmäktiges yttrande om det önskvärda att Banken alltid af den årliga vinsten finge behålla någon del; här skulle nu enligt anmärkningen bort tilläggas: "för att derigenom komma i tillfälle att efter hand minska sedelutgifningen." Ja! Utskottet har verkligen icke tillagt detta, men jag hemställer, om någon skulle hafva blifvit klokare genom ett sådant tillägg, derest icke Utskottet äfven lemnat en förklaring om följderna af en minskad sedelutgifning, som icke kunnat undgå att blifva rätt vidlyftig samt innehålla hela teorien om bankoförvaltningen, hvilken man väl måste förutsätta, att hvar och en som vill bedöma frågan måste förut känna till. Samme ärade talare har i sammanhang härmed sagt sig väl veta att, jemte det nyss omförmälda, det skulle finnas ett annat skäl, som dock ej står att läsa i Betänkandet; och detta skulle bestå deruti, att man ville, genom att neka bankovinstens användande för Statens behof, tillskapa en brist i Statsverket, för att derigenom få anledning att vägra nödiga anslag. I allmänhet anser jag, att det icke är rätt tillståndigt att tillägga personer andra motiver för deras handlingar och yttranden, än de sjelfva uppgifva. Det här påbördade motivet skulle i sjelfva verket bestå uti viljan och afsigten att sätta Regeringen i förlägenhet; och jag skulle således hafva handlat i rak strid emot min uppfattning, om hvad jag för närvarande anser vara en representants första pligt, samt den önskan jag lyser att på allt sätt söka bidraga till en enig samverkan och förtroende mellan Regeringen och Representationen. Mine Herrar! då man sagt mig, att jag såsom Utskottsledamot haft ett sådant hemligt skäl och endast handlat på grund deraf, har jag ansett mig böra fritaga mig från en sådan beskyllning. I afseende på sjelfva saken skulle jag önska att få yttra några ord, derest man icke uti de framställningar, som redan blifvit gjorda, tillräckligt hänvisat på de förhållanden, som ligga till grund för förslaget om årliga besparingar, hvilket af en del talare äfven gillats. Jag inskränker mig därför till några få tillägg. I går talades här om, huruledes en förändring i grundlagen vore önskvärd; och jag emotser den dag, då åsigtorna i denna fråga blifvit sådana, att man kommer derhän, men det visades äfven då, just af den siste ärade talaren, i fråga om ändring af 72 § Regeringsformen, att under sådant förhållande Banken vore tvungen att hålla sig

en större metallisk kassa eller, som jag vill minnas orden fölla, att förändringen skulle tvinga oss att anskaffa hårdt mynt i större mängd. De idkeligen upprepade anspråken på en förändring i banklagstiftningen kan äfven göra detta nödigt. Man hör ofta påyrkas, att de enskilda bankerna skola med silfver inlösa sina sedlar, men i samma stund, som något sådant påbjudes, kommer äfven Riksbankens metalliska kassa att anlitas mera än hittills, ty det är ej sannolikt, att privatbankerna genast i första hand komma att skaffa sig silfver från England eller Tyskland utan om möjligt fortfara att, derefter såsom hittills, begagna Riksbankens sedlar för att från Banken uttaga silfver. Det kan äfven hända, att den nya banklagstiftningen alldeles undanrödjer de enskilda bankerna, om icke annorlunda så derigenom att de blifva alltför litet lönande, och sätter Riksbanken i den ställning, att den måste arbeta på en bredare basis för att ensam kunna besörja den penninge-cirkulation, som hittills besörjts af Riksbanken och de enskilda bankerna gemensamt. Under sådana nu antydda förhållanden är det antagligt, att Banken äfven behöfver en större fond; och för att kunna gå dessa förändringar till mötes, kan man tänka sig behovet af årliga förstärkningar, hvarigenom den må sättas i tillfälle att arbeta på ett vidsträcktare område än hittills. Dessa skäl hafva för mig varit afgörande. Jag får tillägga, att man synes mig böra något mera beakta den synnerligen grannliga och kinkiga ställning, som Banko-Utskottet så ofta nödgas intaga i denna fråga, då det å ena sidan måste göra afseende på Statens behof, men å den andra icke heller får förbise Bankens egentliga ändamål. Båda dessa synpunkter torde väl få anses hafva blifvit tillgodosedda, om också Utskottet i dess förslag icke till fullo kunnat bevilja hvad Regeringen begärt, utan äfven ansett sig böra för Banken reservera en million. Här har under diskussionen gifvits ett visst företråde åt reservanternas förslag. Jag skulle äfven kunna göra det, emedan jag för närvarande deruti ser en riktig princip uttalad, att tills vidare årligen någon del af bankovinsten bör åt Banken besparas. Denna mening har likväl inom Utskottet icke blifvit särdeles framhållen. Hade så skett, är det möjligt att Utskottets förslag äfven kommit att se något annorlunda ut, men under nuvarande förhållanden och då enligt reservationen Statsverket skulle under innevarande år få en half million mindre af bankovinsten, yrkar jag på bifall till Utskottets förslag.

Herr Hedlund: Man har här enskildt nämnt ett skäl af stor betydelse, som jag ber att något få beröra, då, såvidt jag förmärkt, det hittills icke varit offentligent diskuteradt. Emot den, som sagt, att Riksbanken har resurser nog för att tillfredsställande besörja sin lånerörelse, då den dertill kan använda en god del af den betydliga reservfonden, ber jag få erinra, att vid t. ex. lånekontoret i Göteborg en massa låntagare, med en sammanlagd lånesumma af blott 3 å 400,000 R:dr, ofta få vänta ända till sex månader, innan de erhålla sina penningar, oaktadt deras säkerheter blifvit godkända. Förklaringen ligger dock deruti, att diskonten har bestämda summor till utlåning, hvilka ej få öfverskridas. Äfven om öfverflödet på penningar skulle vara aldrig så stort, kan ingen ändring ske. Detta har jag ansett vara ganska nämnvärdt.

För öfrigt vill jag ej neka till, att jag hyser förkärlek för den så kallade allmänna diskonten, i trots af de köpsmansmessiga åsikter man får höra uttalas mot denna inrättning. Jag medgifver likväl, att en sådan fond icke bör hafva till sitt förfogande en allt för stor del af Bankens hela kapital. Emellertid är det min fulla öfvertygelse, att Riksbanken kan göra en vidsträcktare användning af redan befintliga lånetillgångar, utan att behöfva öka sjelfva sin grundfond.

Jag ber äfven att få anmärka, att, då man med en viss anstöt tillbakavisat såsom helt och hållet främmande ett visst motiv, nemligen det att man skulle hafva sökt framställa mindre statstillgångar än som finnas, för att få göra besparingar, så stöter jag deremot icke tillbaka detsamma, emedan jag i viss mån hyllar samma åsigt. Så anser jag det icke vara något förtal att säga, det ett sådant motiv verkligen förefinnes, enär jag talat med mer än en representant, som hyllat denna mening.

Öfverläggningen förklarades slutad. Enligt de yrkanden, som derom blifvit gjorda, framställde Herr Talmannen propositioner först på bifall till Utskottets hemställan och dernäst på det yrkande som afsåg att af Riksbankens under år 1867 upplupna vinst en summa af 1,500,000 R:dr skulle för Statens allmänna behof till Riksgäldskontoret anvisas. Då Herr Talmannen ansåg denna förra proposition besvarad med öfvervägande ja, begärdes votering, för hvars anställande uppsattes, justerades och anslogs följande proposition:

Den, som bifaller hvad Banko-Utskottet hemställt i första punkten af dess Utlåtande N:o 5,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammararen beslutat, att af Riksbankens under år 1867 upplupna vinst en summa af 1,500,000 R:dr skall för Statens allmänna behof till Riksgälds-kontoret anvisas.

Omröstningen försiggick i grundlagsenlig ordning, och alldenstund densamma utföll med 61 ja och 93 nej, hade Kammararen beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Punkten 2.

Härvid yttrade:

Herr Key: Såsom en konsekvens af Kammarens föregående beslut hemställer jag, att den i denna punkt förekommande summa 504,352 R:dr 23 öre bör utgå, och att, i likhet med hvad i reservationen blifvit föreslaget, det belopp, som af 1868 års upplupna bankovinst må till Riksgälds-kontoret öfverlemnas, bör bestämmas till 1,000,000 R:dr.

Herr Rundbäck: Jag begärde ordet allenast för att påyrka det-samma som Herr Key eller att, med afslag å Utskottets hemställan i denna punkt, Kammaren ville bifalla reservationen.

Herr Friherre Gripenstedt: I öfverensstämmelse med min förut under diskussionen gjorda hemställan påyrkar jag fortfarande, att den del af bankovinsten för år 1868, som bör till Riksgälds-kontoret öfverlemnas, bör bestämmas till 1,504,352 R:dr 23 öre.

Sedan öfverläggningen förklarats vara slutad och Herr Talmannen upptagit derunder framställda yrkanden, blef punkten bifallen, endast med den förändring, som påkallades af Kammarens rörande första punkten fattade, här ofvan omförmälda beslut, nemligen att slutorden i Utskottets förslag: "eller alltså 504,352 R:dr 23 öre" skulle utbytas mot: "eller alltså 1,000,000 R:dr."

Punkten 3.

Herr Rundbäck: I följd af Kammarens nyss fattade beslut yrkar jag, att den del af 1867 års bankovinst, som bör utgå under år 1869, må aflemnas å tider, som af Bankofullmäktige bestämmas, samt att på enahanda sätt bör förhållas med den bankovinst för år 1868, som bör aflemnas år 1870.

Herr Wener: Då Rundbäck icke föreslog någon förändring af sjelfva summorna, tager jag mig friheten hemställa, att desamma varda ändrade i enlighet med Kammarens nyss fattade beslut.

Vidare anfördes icke. Punkten bifölls utan andra ändringar än dem, som blefve en följd af Kammarens beslut rörande 1:sta och 2:dra punkterna; och hade alltså, beträffande förevarande punkt, Kammaren beslutat att före utgången af innevarande år, å tider som Bankofullmäktige ega bestämma, skola till Riksgäldskontoret aflemnas 1,500,000 R:dr, samt att återstående 1,000,000 R:dr skola under nästkommande år 1870, likaledes å tider som Bankofullmäktige ega bestämma, till Riksgälds-kontoret aflemnas.

§ 8.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 1 (i samlingen N:o 20), angående förening af folkskolelärare-, klockare- och orgelnist-tjenster.

Herr Jöns Olsson i Nordanå: Jag har begärt ordet icke så mycket för att försvara min motion, som icke desto mera för att fästa uppmärksamheten på det verkliga syftemålet med densamma; enär det vill synas mig, som hade Utskottet icke riktigt fattat meningen dermed. Syftemålet med motionen har varit trefaldigt. Det första som dermed afsågs var att bereda Staten en indirekt inkomst; ty de medel, som på det föreslagna sättet skulle blifva inbesparade, torde vara för statskassan lika

goda som sådana inträder, hvilka direkte till statskassan inflyta. Det andra syftemålet med motionen var, att hvarje församling, der två eller flera tillhöra samma pastorat, få tillgodogöra sig lika andel i klockarelönen; och det tredje syftemålet, att klockarelönerna skulle så regleras, att de för framtiden komma att utgå mera jemnt, än hittills varit förhållandet. Utskottet har såsom giltiga erkänt alla de skäl, jag anført i min motion, men likväl i sjelfva verket afstyrkt densamma, ty den tillstyrkande förändring, som Utskottet med anledning af min motion föreslagit, är helt och hållet utanom och vid sidan af det förslag jag framställt. Utskottets afstyrkande, som jag vill kalla det, grundar sig hufvudsakligen på det skäl, att genom förslagens antagande man gjorde en inskränkning i församlingarnes fria sjelfbestämmelserätt. Detta medgifver jag visserligen men får tillika fästa uppmärksamheten derpå, att församlingen från denna sjelfbestämningsrätt icke hemtar något verkligt gagn, emedan i de församlingar, der lönerna till klockare och skollärare äro till beloppet höga, densamma skola i allt fall utgå. Utskottet säger: "att stadga hvad som vidare föreslagits, att skolläraren, om han tillika är klockare, skulle erhålla en med minst 50 procent förhöjd minimilön, torde befinnas mindre välbetänt, då klockarelönen mångenstädes ej motsvarar dessa 50 procent, hvadan församlingarne genom ett dylikt stadgande skulle betungas med ytterligare tillskott för klockarens lön, som skulle stiga i samma mån som skollärarelönen kunde blifva förhöjd." Härmed tyckes Utskottet hafva velat säga, att der lönen till klockaren icke uppgår till 200 R:dr, anser Utskottet samma lön vara tillräcklig, men att återigen den lön, som uppgår till 2,000 R:dr eller mer, icke är för stor. Jag deremot anser detta vara ett missförhållande, som bör utjemnas. Det finnes väl icke någon tjenstemannaklass, som är så ojemnt aflönad som klockarne. Jag vill emellertid icke framställa något särskildt yrkande, men hemställer till Riksdagen, om det kan vara rätt, att ett sådant oeffterättlighetstillstånd fortfarande bör existera, som att en klockare i lön uppbär 200 R:dr och en annan 2 à 3,000 R:dr; huruvida det kan vara billigt, att, der två eller flera församlingar tillhöra samma pastorat och hafva gemensam klockare, en af dessa församlingar endast skall ega rätt göra sig till godo hela klockarelönen i församlingarne; och om någon rimlighet ligger deruti, att statsanslag utgå till sådana kommuner såsom bidrag till aflöning åt kommunens tjenstemän, hvilka sjelfva ega för ändamålet tillräckliga inkomster.

Herr Hollander: Jag inser visserligen befogenheten af ändring uti det nu rådande förhållandet, att pastor i vissa fall skall ega lika mycket att säga som hela församlingen, men jag finner det, å andra sidan, betänkligt att öfvergå till den motsatta ytterligheten eller att öfverlemnå åt församlingen ensam att bestämma, huruvida de ifrågavarande tjensterna må förenas, i hvilket fall man kan vara öfvertygad derom, att icke några andra konsiderationer göra sig gällande än de ekonomiska, enär jag befarar att, i så fall, man skall söka åstadkomma en förening af klockare- och folkskoleläraretjensterna allenast i ändamål att bereda någon inbesparing i de utgående lönerna. För min del skulle jag visst icke i allmänhet hysa synnerlig betänklighet att göra en skollärare till klockare, men

deremot skulle jag väl betänka mig, innan jag lät en klockare öfvertaga skollärarebefattning. Skolläraren har en mera nationel betydelse, då deremot orgelnisten eller klockaren har allenast en kommunal betydelse. Sedan församlingen å kyrkostämma beslutat en förening af de ifrågavarande tjänsterna, så bör, enligt min åsigt, beslutet härom öfverlemnas till domkapitlets pröfning, hvilket stadgande jag, för min del, finner så mycket mera befogadt, som, derest församlingen ensam hade beslutanderätt i detta fall, detta skulle kunna leda derhän, att då en skolläraretjänst blefve ledig och söktes af klockaren, han säkert finge alla rösterna och komme på förslag, ehuru han möjligen redan för tio år tillbaka tagit skollärare-examen, och invand i sitt gamla yrke, komme att sköta skolläraretjänsten på ett underhålligt sätt. För min del anser jag därför, att ett förslag om förening af de ifrågavarande tjänsterna bör, åtföljdt af pastors och skolrådets yttranden, insändas till domkapitlet för att underställas dess pröfning.

Herr Otterström: Då motionären icke haft något yrkande i saken att framställa, så hade jag kunnat inskränka mig att yrka bifall till Utlåtandet, helst jag anser de i motionen gjorda anmärkningar redan hafva blifvit af Utskottet tillräckligt besvarade. Med anledning af siste talarens yttrande, vill jag likväl fästa uppmärksamheten derpå, att man bör åt församlingarne förbehålla en viss bestämningsrätt i denna fråga, emedan man då mindre har att befara, hvad den föregående talaren fruktat, att nemligen vid en ifrågakommande förening af de förevarande befattningarne församlingen skulle i något hänseende sätta klockaren framför skolläraren. Jag tror nemligen att man öfver allt i första rummet skall söka tillgodose hvad skolans bästa kräfver. Klockarens syssla är nemligen icke af samma vikt som skollärarens.

Vidare blef icke anfördt, och Utskottets hemställan bifölls; kommande detta beslut, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdags-ordningen, att Första Kammarén genom protokollsutdrag meddelas.

§ 9.

Derefter föredrogs Andra Kammaréns Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 21), med anledning af Herr Sven Rosenbergs motion N:o 89, om ändringar och tillägg i Kongl. Stadgan den 18 Juni 1842 angående folkundervisningen i riket.

I anledning af Utskottets hemställan rörande *första punkten* i Herr Rosenbergs motion yttrade:

Herr Rosenberg: Ehuru jag icke hyser någon särdeles förhoppning att vinna någon ändring i det slut, hvartill Utskottet i denna fråga kommit, helst jag befarar att rätt många finnas, som kanske icke så noga tänkt sig in uti denna sak, hvartill kommer den sena timmen på aftonen, då detta ärende nu föreligger till behandling, så kan jag dock för sakens vikt icke underlåta att några minuter upptaga Kammaréns tid, för att

åtminstone tillbakavisa en tillvitelse emot mig, som i Betänkandet förekommer. Utskottet synes nemligen hafva utgått från den åsigt, att de förslag i min motion, hvilka under första och andra punkterna i Betänkandet finnas omförmälda, tillkommit allenast af, såsom Utskottet uttrycker sig, lofvärd omtanke om de sökandes bästa. Så är likväl icke förhållandet, utan har jag lika mycket fäst mig vid skolans egen fördel, men vill dock icke förneka, att jag äfven gjort afseende å skollärarnes ställning. I första punkten af min motion hemställes, att vid tillsättning af skolläraretjenst inga andra af de sökande må kallas till profs afläggande, än de som blifvit å förslaget uppförda. Jag stöder mig härvid på redan antagna grunder, enär vid såväl prestval som tillsättning af klockaretjenst det finnes stadgadt, att förslag först skall upprättas, och sedan kallelse till profs afläggande utfärdas å dem, som sålunda blifvit å förslag uppförda; men det är dock en annan omständighet, som snarare förmått mig till ifrågavarande förslag. Vi kunna nemligen tänka oss möjligheten af det förhållande, att i en församling finnes en person, hvilken undergått skollärare-examen och dervid undfått klena betyg, men som i anseende till visad beskedlighet, ty den gäller mycket i somligas ögon, lyckats tillvinna sig pastors ynnest, samt att tillika finnas andra sökande med höga betyg till en inom församlingen ledig skolläraretjenst. Det första som då sker är att samtliga sökanderne kallas till profs afläggande, men för den händelse nu en eller annan af de mera meriterade sökanderne är boende aflägset utom församlingen, så torde han betänka sig två gånger, innan han, kanske med föga utsigt att erhålla tjensten, underkastar sig de penningeuppföringar, som med långa resor äro oundgängligen förenade, och hvilka i anseende till hans ofta ringa tillgångar blifva för honom så mycket mera kännbara. Utskottet säger visserligen, att han ju i allt fall eger full frihet att välja, om han vill resa eller icke, men i sednare fallet lär han väl i och med detsamma ansetts hafva afstått från sin ansökan. Jag skulle kunna uppgifva mer än ett ställe der denna metod blifvit använd för att göra sig af med personer, som annars möjligen kunnat blifva svåra medtäflare till den gynnade kandidaten. Jag frågar då om mitt förslag är så motiveradt, att det kan anses hafva tillkommit snarare i skollärarens än folkskolans intresse. Derest skolans intresse bjuder, att man söker få den skickligaste läraren, så bör väl vid tillsättande af skolläraretjenster så tillgå, att man först af sökanderne utväljer de enligt företedda betyg dugligaste och mest meriterade och sedermera kallar dessa till prof, samt slutligen afgör hvem som vid tillsättningen bör komma i fråga.

Utskottet säger vidare, att, för den händelse mitt förslag godkändes, det kunde hända att en person ifrågakom, hvilken för längre tid tillbaka tagit examen och möjligen legat af sig. Jag vill härtill blott invända, att hvarje sökande är skyldig förete betyg om sin verksamhet sedan examens-tiden; åtminstone har jag handlat så vid de tillfällen då jag sökt lägenheter. Jag skulle väl kunna genomgå de andra punkterna i Betänkandet, men då de icke äro föredragna, vill jag blott påpeka en och annan omständighet deri.

Andra punkten i motionen afsåg, att vid afsättning från skolläraretjenst skolrådet väl må gifva varning, men sjelfva afsättningsåtgärden utöfas af kyrkostämman. Huru går det väl nu till i dylika fall? Man

kan tänka sig det förhållande, att en skollärare finnes, som är omtyckt af församlingen men icke lyckats tillvinna sig pastors bevägenhet; och då skulle ju pastor, blott han understöddes af ett par bland skolrådets ledamöter, kunna afsätta en dylik för honom misshaglig person. Helt nyligen har varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning ett mål rörande det förhållande, att pastor och två af skolrådets ledamöter afsatt en skollärare. *Detta beslut blef likväl af Kongl. Maj:t upphäfdt.* Kan det då vara rimligt att sätta skolläraren i sådant beroende af pastorn, att han göres till dennes ödmjuka tjenare och icke kan hålla sig till församlingen. Då kyrkostämman tillsätter skollärare, så bör den enligt min åsigt också hafva rättighet att afsätta honom.

Hvad slutligen angår tredje punkten i min motion, utgående derpå att skolläraren må vara berättigad att deltaga i skolrådets öfverläggningar och beslut, så afser ock detta hufvudsakligen skolans bästa. Jag känner mer än en händelse, som kunde bevisa nödvändigheten af att få ett ord i laget angående skolans angelägenheter. Det har nog ofta händt att då böcker eller materialier skolat inköpas för skolan, man mera sett på det billigare priset än bokens ändamålsenlighet, och just för skolans egen skull hade det i sådant fall det varit godt, om läraren fått vara med vid bestämmandet af hvad som skulle inköpas.

Med hvad jag nu har sagt tror jag mig, så klart jag i korthet kunnat, hafva ådagalagt, det jag med min motion företrädesvis afsett skolans intresse, men om jag dervid äfven skulle tagit i betraktande skollärarens fördel, så tror jag icke något ondt ligga uti att någon här uppträdt och åtagit sig deras talan. Det förefaller mig nemligen, som om man på sednare tiden gått något för långt på den en gång beträdda vägen att allt mer och mer lassa på skollärarne. Utom det, att honom åligger undervisa i alla de ämnen skolestadgan föreskrifver, så har man ytterligare lagt på honom undervisning i trädgårdsskötsel, nu nyligen i krigskonst och nu i sednaste betänkande velat göra honom till klockare och orgelnist. Jag vet visserligen, att detta sednare icke kan påläggas honom mot hans vilja, och att, då han har en liten lön, man icke bör förtänka honom, om han genom ökad arbete söker förbättra sin ställning; men jag vågar fråga: tror man det lända till skolans verkliga gagn att man fordrar af dess lärare mer, än en menniska skäligen kan uträtta och i sammanhang dermed försätta honom i ett beroende, som gör honom till en viljelös maskin? Jag tror det icke.

Då emellertid tiden nu är så långt framskriden, vill jag icke vidare pröfva Kammarens tålmod, men på det något yrkande måtte göras, anser jag mig böra hemställa om återremiss af Betänkandet, ehuru — jag bekänner det — jag icke hyser någon öfverdrifven förboppning, att denna hemställan skall lyckas tillvinna sig Kammarens bifall.

Herr Dahm: Då motionären icke haft annat yrkande att framställa än begäran om återremiss, samt han tillika förklarat, att han just icke väntar sig något lyckligt resultat af denna sin framställning, så vill jag såsom ledamot af Utskottet inskränka mig till att förklara, att inom Utskottet någon misstanke icke uttalats derom, att motionären väckt sitt ifrågavarande förslag ensidigt i skolmästarnes intresse. Jag tror icke heller,

att något sådant finnes i Betänkandet uttaladt, åtminstone kan jag försäkra, att Utskottet icke haft för afsigt att göra något dylikt uttalande. I öfrigt vill jag icke upptaga Kammarens tid med att ingå i någon vederläggning af de anmärkningar Herr Rosenberg framställt, helst de flesta redan blifvit i Betänkandet upptagna till besvarande, utan inskränker jag mig till att yrka bifall till samma Betänkande.

Vidare anfördes icke, och Utskottets förslag bifölls.

Utskottets hemställan rörande *andra punkten* i motionen:

Herr Carl Ifvarsson: Jag tror, att denna punkt förtjenar något mera afseende än den första, och att hvad motionären såsom skäl för sitt förslag anført bör verka derhän, att punkten till Utskottet återförvisas, hvilket jag yrkar.

Herr Rosenberg: Jag tycker att, då bland Herrarne säkerligen icke finnes någon, som icke är röstegande vid kyrkostämman, det också borde ligga i Herrarnes eget intresse, att den omtalade afsättningsåtgärden öfverflyttas från skolrådet på kyrkostämman, och att den således icke, såsom nu är förhållandet, öfverlemnas ensamt åt presten med biträde af ett par ledamöter af skolrådet, af hvilka kanske ingen har nog mod att trotsa prestens vilja.

Herr Dahm: Utaf Utlåtandet synes, att Utskottet fäst sig dervid, att den största kännedomen om skollärarens duglighet finnes hos skolrådet och att Utskottet således trodde, att hos skolrådet äfven skulle finnas det största intresse att vidtaga de åtgärder, som vore af största gagn för skolans verksamhet. Dessa voro de enkla grunder, på hvilka Utskottet stödde sitt afstyrkande af motionen. Dessutom ansåg man, att, om dylika ärenden öfverlemnades åt en större folkförsamling, de skulle utsättas för en mera godtycklig behandling, än om de hänskötas till laga auktoritet. Det kan visserligen tyckas vara en fördel att dömas af församlingen, men det torde dock vara bättre att dömas af skolrådet. Detta är en erfarenhet, hemtagd från aflägsna tider. I Grekland egde folkförsamlingen rätt icke blott att votera öfver embetsmäns afsättning, utan äfven om deras landsförvisning, och detta tillämpades så, att ofta de bäste medborgarne fingo gå i landsflykt. Om nu den föreslagna förändringen bifölls och det således blefve församlingen medgifvet att utvotera skolmästaren, så skulle man ock otvifvelaktigt få se exempel på det mest godtyckliga förfarande. Man kan tänka sig det förhållande, att en skolmästare kommer till en församling, der man förut icke varit van vid ordning i skolan. Han uppmanar föräldrarne till ordning och tillhåller skolbarnen att flitigt besöka skolan och att iakttaga uppmärksamhet och skick. Hvad är då naturligare, än att han snart blifver impopulär och skickas bort under sin mest lifliga verksamhet, just derföre att han visat nit och värna för sitt kall. Om han deremot fått stadna ett eller annat år, skulle församlingen usett, att den haft en embetsman, på hvilken den bort sätta värde.

Man har talat om folkets rättigheter, men det är ej nog att se på folkets rättigheter, utan man bör äfven se till att de utöfas i folkets eget intresse. Då det af folket valda skolrådet i lugn får pröfva frågor om skolmästares afsättning, tror jag att folkets intresse är så tillgodosedt, att man icke från folkets synpunkt bör yrka på någon förändring; och, såsom förut blifvit nämnt, skolmästarens intresse är äfven tillgodosedt, ty det är för honom bättre att blifva dömd af laga auktoritet än af en ofta nyckfull folkförsamling.

Jag yrkar på grund häraf bifall till Utskottets hemställan.

Herr Bergström: Äfven jag har någon erfarenhet i folkskolans angelägenheter, enär jag 6 år varit ledamot af skolråd; och just på grund af min derunder vunna erfarenhet tilltror jag mig förklara gällande lagbud rörande sättet för afsättning af skollärare vara bättre, än det motionären vill sätta i stället därför; hvadan jag måste motsätta mig yrkandet om återförvisning af ärendet i denna del och tillstyrker bifall till hvad Utskottet hemställt.

Motionären utgår från den abstrakta satsen, att samma myndighet, som tillsätter skollärare, också borde vara behörig att afsätta honom; hvaraf således skulle följa, att då tillsättning sker af församlingen, afsättning också borde ankomma på denna. Härvid må dock först erinras, att församlingen icke har rätt att till skollärare antaga hvem den vill, utan är bunden vid skolrådets laga kraftvunna eller fastställda förslag. Skolrådets och, i händelse af missnöje och klagomål, de kyrkliga myndigheternas inverkan på tillsättning af skollärare är således ganska betydlig. För det andra har den af motionären uppställda grundsatsen lika med andra allmänna satser det felet att vara så abstrakt, att man deraf icke kan hemta något praktiskt resultat. Skolrådet är mera och bättre än församlingen i tillfälle att bedöma, huru skolläraren fullgör sina åligganden. Skolrådet bör med sin uppmärksamhet städse följa läraren i hans verksamhet. De fel och förseelser, hvartill denne under sin tjänstutöfning kan göra sig skyldig, lära således icke för skolrådet blifva obekanta. Desamma blifva då befrade allt efter som de förtjena; och för min del kan jag icke antaga, att skolrådet, som lika mycket som församlingen måste nitälska för skolan och dess behof af duglige lärare, skulle vara för hastig i att afsätta en eljest duglig lärare för fel, som icke förtjenar en så hård bestraffning. Likasom en verkligt oduglig lärare, hvars afsättning vore en vinst, torde hafva mera utsigt att bibehålla sig på sin plats, om hela församlingens bifall till hans afsättning erfordrades; så läser nu gällande lagstiftning innefatta ett mera kraftigt skydd för en nitisk lärare mot förföljelse, än den lagbestämmelse motionären föreslår. En afsättningsåtgärd af skolråd kan i vederbörlig ordning öfverklagas och, om den befinnes orättvis eller förhastad, rättelse deri vinnas. Skulle deremot befogenheten att afsätta skollärare öfverflyttas från skolrådet till primärförsamlingen, så synes mig följdriktigheten böra förbjuda, att en afsättningsåtgärd, vidtagen af primärförsamlingen, kunde öfverklagas, så vida icke vid stämman eljest olagligen tillgått; ty lika som man nu icke kan öfverklaga, att primärförsamlingen af de trenne utaf skolrådet på förslag uppförda utsett hvilken den behagat, så skulle man icke rimligt-

vis böra tillstådja klagorätt i fråga om afsättning, vidtagen af primärförsamlingen.

Jag känner personer, hvilka varmt nitälska för folkundervisningen och dock hålla före, att skollärare icke borde tillsättas för längre tid än fem år i sender. Så långt vill jag för min del icke gå; men jag vill icke heller medverka till en lagförändring, hvarigenom möjligheten att aflägsna en oduglig, ja rent af för skolan skadlig lärare snart sagdt afskures.

Ännu en gång yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Jonas Andersson: Vid första påseendet kan det väl tyckas att, såsom motionären föreslagit, den auktoritet, som tillsätter skollärare, också bör hafva rätt att afsätta honom; men då man skärskådar frågan i dess detaljer, finner man att detta icke är så alldeles riktigt. Den erfarenhet i detta fall jag eger har ingifvit mig den öfvertygelse, att det är ganska svårt att skilja en skollärare från hans befattning, äfven om han är alldeles oduglig. Jag känner nemligen flera fall, der man under flera år processat med skolläraren, men ändock icke lyckats att skilja honom från platsen, till stort men för folkupplysningen. Deremot kan man ock säga, att, om beslutanderätten i afseende på skollärares afsättning öfverlemnas åt församlingen, kan i beslutet om en sådan afsättning ingå många enskilda motiver; och jag känner flera fall, hvilka gifva mig anledning till detta påstående. Det kan gifvas fall då en skollärare icke är passande för sitt kall och församlingen ogillar hans sätt att gå till väga, men det oaktadt uppstå åtskilliga konsiderationer i fråga om hans skiljande från tjänsten. Man hyser t. ex. fruktan, att han skall falla fattigvården till last och behåller honom endast af ekonomiska skäl. Man får väl medgifva, att det är skolrådets skyldighet att följa undervisningens gång, och då skolrådet uppfyller denna skyldighet, bör det framför församlingen ega kännedom om huru skolläraren uppfyller sitt kall.

Motionären tyckes förutsätta, att pastor är inom församlingen ensam bedömande. Så är det visserligen i allmänhet, men det borde ej så vara. Är skolrådet väl valdt, är det icke pastor ensam som afsätter skolläraren. Skulle åter liknøjdheter för skolans angelägenheter finnas hos skolrådets ledamöter, hjälper ej den föreslagna förändringen. Med kännedom om de förhållanden som ega rum, och med den erfarenhet jag har tror jag, att motionen icke är till gagn för folkskolan och knappt för lärarne; och jag yrkar derför bifall till Utskottets hemställan.

Herr Rosenberg: Jag vill blott med några få ord bemöta ett par anmärkningar, som under diskussionen blifvit gjorda.

Herr Dahm sade, att det vore för skollärarne bättre att dömas af laga domstol än af folkförsamlingen. Jag har i motionen icke talat om laga domstol, utan uttryckt den åsigt, att det vore bättre att afsättningen verkställdes af församlingen än af skolrådet; och proceduren är vanligen icke att man stämmer till laga domstol.

Herr Bergström hyste mot förslaget betänklighet, derför att församlingens beslut icke skulle kunna öfverklagas. Jag böjer mig naturligtvis för talaren såsom jurist, men har dock alltid trott och tror ännu, att kyrkostämmas beslut kan öfverklagas.

Herr Carl Ifvarsson: Jag är hufvudsakligen förekommen af Herr Rosenberg. Så som jag uppfattat motionen är icke meningen att helt och hållet förbigå skolrådet, utan skulle skolrådet ega rätt att gifva varning, men sjelfva afsättningsåtgärden öfverlemnas åt församlingen; och det anser jag vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande.

Jag tror icke att det finnes något hinder för att öfverklaga kyrkostämmas beslut angående afsättning, ty derföre bör väl gälla samma grund som för öfverklagande af skolrådets beslut i afseende å skollärares afsättning.

Domstolsvägen torde vid dylika ärenden ändock icke, såsom en talare förmenat, komma att gå mera hädanefter än hittills, ehvad förändring i det syfte motionären föreslagit vidtages eller icke.

Efter sålunda slutad öfverläggning blef Utskottets ifrågavarande hemställan bifallen.

I afseende å Utskottets förslag angående den ifrågavarande motionens *tredje punkt* yttrade:

Herr Hedlund: Oaktadt jag icke kunnat lemna mitt bifall till den första punkten i motionärens förslag, ställer jag mig dock i afseende på den nu föredragna punkten på motionärens sida. Under det jag icke kan ingå på förslaget att rättigheten att afsätta skollärare öfverlemnas åt församlingen, tror jag, att hvarje skolrådsledamot erfarit nyttan deraf, att skolläraren deltagar i skolrådets öfverläggningar. Detta deltagande bör dock icke bero derpå, att skolrådet tillfälligtvis tillkallar läraren, utan att han eger städse rätt att infinna sig vid skolrådets sammanträden. Deremot är jag tveksam, huruvida det jemväl bör tillåtas honom att deltaga i besluten. Till en början torde man kunna stadna dervid, att skolläraren eger rätt att deltaga i skolrådets öfverläggningar rörande skolärenden, men icke i besluten, och instämmer jag således i yrkandet om punktens återförvisning till Utskottet.

Herr Dahm: Lika med den näst föregående talaren anser jag denna punkt vara den enda i motionärens förslag, om hvilken någon tvekan kan uppstå. Jag var i början bland dem, som ansåg den tvistig, men sedan jag i Utskottet afhört diskussionen rörande densamma, syntes det mig otvifvelaktigt, att det både för läraren och skolrådet vore bäst att förslaget ej bifölls. Om skolläraren väl uppfyller sina åligganden och är skicklig på sin plats samt, i följd deraf, står i godt förhållande till skolrådet, så lärer skolrådet icke underlåta att tillkalla honom för att i öfverläggningarna deltaga; men är han åter så kvalificerad, att han behöfver lagens arm för att tvinga sig in i skolrådet, då är bäst att han är derifrån.

På dessa enkla skäl anhåller jag om bifall till hvad Utskottet i denna punkt hemställt.

Herr Carl Ifvarsson: Ehuru jag har anledning förmoda, att Kamraren bifaller Utskottets förslag, så får jag likväl förklara, att jag förenar

mig med Herr Hedlund i anhållan om återremiss af den nu förevarande punkten.

Herr Svensén: Bland de skäl, som gjorde sig gällande inom Utskottet, voro i synnerhet de svårigheter som uppstodo deraf, att skolläraren icke kunde få deltaga i de öfverläggningar, som rörde honom sjelf. Det var nätt upp omöjligt att bestämma huru man i anledning häraf skulle förfara. Huru skall man t. ex. kunna på förhand veta, om icke vid ett skolstyrelsens sammanträde några för skolläraren personliga angelägenheter kunna förekomma. Vidare skulle han ena gången få vara med, andra gången icke, och hvem skulle afgöra detta? Dessutom kan mångenstädes förhållandet vara, att lärarnes antal är större än ledamöternes i skolrådet, då således de förre skulle öfverrösta de sednare. Som Kammaren torde finna, skulle således stora praktiska svårigheter uppstå genom att antaga motionärens förslag. Jag yrkar afslag derå och bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Hollander: Såsom ordförande i en teknisk skolstyrelse kan jag vitsorda nyttan af ett sådant förhållande, som det nu föreslagna stadgandet syftar att åstadkomma äfven med afseende på folkskolan. Andras aktning är grunden till sjelfaktning. Skall skolläraren hafva intresse för sitt kall, så bör också förtroende visas honom. Detta sker icke, då han är utesluten från rättigheten att deltaga i skolstyrelsens öfverläggningar, och endast kallas till dem som en tjenare. Jag anser därför, att skolläraren bör hafva rätt, om icke skyldighet att i dessa öfverläggningar deltaga, dock icke i besluten. Förekommer någon fråga, som rör honom personligen, så aflägsnar han sig, såsom eljest vanligt är i kollegiala styrelser. Efter min tanke bör det således intagas i folkskolestadgan, att skolläraren har rättighet att vara med vid skolstyrelsens sammanträden och deltaga i öfverläggningen rörande skolans angelägenheter. Jag förklarar mig därför med Herr Hedlund i yrkande af återremiss.

Herr Jonas Andersson: Så vidt jag har mig bekant, så praktiseras det allmänt, utan något lagstadgande, att skolläraren deltagar i skolrådets öfverläggningar. Det behöfver honom nog. Den saken reglerar sig därför efter min tanke bäst på billighetens grund. Det faller af sig sjelft att skolläraren får vara med, i fall förhållandet mellan församlingen och honom är sådant det bör vara. Deremot tror jag, att det skulle kunna vålla skada, der förhållandet mellan skolläraren och församlingen *icke* är godt. Det skulle således icke vara särdeles gagneligt, om skolläraren på grund af ett stadgande kunde tvinga sig dertill. Jag för min del har icke funnit någon olägenhet af det närvarande förhållandet i detta afseende. Derfor tror jag ock, att det är bäst att låta hero vid hvad Utskottet i sitt Betänkande yttrat. Jag yrkar bifall.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Vi söka ju på allt sätt att få bort all sjelfskrifvenhet; så hafva vi ju sökt att få bort kyrkoherden.

herden från att vara själfskrifven ordförande i skolrådet. Skola vi nu i rak strid mot denna princip göra skolläraren till själfskrifven ledamot deraf? Jag anser icke detta vara hvarken konsekvent eller gagneligt, utan yrkar bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Lindhagen: En föregående talare har såsom stöd för sin åsigt om nyttan af folkskolelärarnes närvaro i skolrådet åberopat sin egen erfarenhet såsom ordförande i en skolstyrelse. Jag tager för gifvet, att han härmed afsåg ett tekniskt läroverk, men förhållandet der är ju något helt annat än vid en folkskola. Han uppräknade en mängd fall, då skollärarne icke borde få ega rättighet att deltaga i skolrådets öfverläggningar. En annan talare har redan framhållit svårigheten att bestämma alla dessa undantagsfall, och det är att befara, att, om det ifrågasatta stadgandet blefve lag, en stor del af skolrådets tid skulle blifva upptagen af vidlyftiga öfverläggningar och tvister om skollärarnes rätt i hvarje särskildt fall att deltaga uti skolrådets förhandlingar. Ett annat skäl emot förslaget är ock, att lärarnes antal ofta är lika stort och mången gång större än ledamöternes af skolrådet. Jag kan anföra ett talande exempel härpå från min egen erfarenhet. Jag är nemligen ledamot uti ett folkskoleråd, der ledamöternes antal är 5, men de underlydande lärarne och lärarinnorna uppgå till 28, och i en folkskole-öfverstyrelse af 12 ledamöter med ej mindre än 170 lärare och lärarinnor under sig. Hvart skulle det taga vägen, om alla dessa lärare och lärarinnor skulle deltaga i skolrådets öfverläggningar. Man skall invända, att jag såsom exempel anför ett undantagsförhållande; men det förhållandet att lärarnes antal är lika stort eller större än skolrådsledamöternas eger rum på många andra ställen och skall alltmera göra det, allt eftersom folkskolorna utvecklas. Det är min öfvertygelse att man tryggt kan öfverlemnna åt skolrådets egen klokhets och omtanke att bedöma när skollärarne behöfva tillkallas eller på annat sätt rådfrågas, och jag yrkar bifall till Utskottets betänkande.

Herr Hedlund: Jag ber blott få anmärka, att jag ingalunda ifrågasatt, att skolläraren skulle blifva själfskrifven ledamot af skolrådet. Min mening har endast varit, att han skulle ega rätt att närvara vid skolrådets sammanträden och deltaga i öfverläggningarne, då de angå pedagogiska ämnen. Det är en stor skilnad att lemna en tjänsteman en sådan rätt och att göra honom till ledamot.

Jag har ej förbisett de särskilda förhållandena i detta hänseende beträffande Stockholm och Göteborg, för hvilka städer gälla särskilda författningar, hvarjemte der finnas särskilda folkskole-inspektörer anställda. I Göteborg har sålunda inspektören rättighet att taga del i skolrådets öfverläggningar, utgörande en representant för den talrika lärarepersonalen. I landsförsamlingar åter, der en eller par lärare finnas, synes det mig vara orätt, att dessa uteslutas från skolrådets förhandlingar, då frågor der förekomma rörande skolans ordning m. m.

Jag fortfar således att yrka återremiss i syftning, att motionärens förslag förändras derhän, att skolläraren må vara berättigad att deltaga i

skolrådets öfverläggningar, då frågor rörande undervisningen der förekomma till behandling.

Herr Kolmodin: Jag har endast velat upplysa, att de olägenheter, som Utskottet antagit skola blifva en följd af motionärens förslag, gälla icke blott för Stockholm och Göteborg, på sätt här blifvit ådagalagdt, utan äfven för många andra städer och till och med för landsbygden. Jag kan i detta sednare hänseende nämna, att, då på kyrkomötet till öfverläggning förekom frågan derom, huruvida presterskapet kunde öfvertaga kristendomsundervisningen i stället för folkskolelärarne, lemnades af tvänne ledamöter, båda kyrkoherdar i landsförsamlingar, den upplysningen, att i den enes församling funnos 16 och i den andres 15 skolor. Förslaget är således lika olämpligt för landsbygden som för städerna, hvarföre jag yrkar bifall till Utskottets betänkande i denna punkt.

Öfverläggningen förklarades slutnd. Sedan gjorda yrkanden upptagits och Herr Talmannen framställt deraf föranledda propositioner dels på bifall och dels på återremiss, blef Utskottets förevarande hemställan bifallen.

§ 10.

Föredrogos och biföllos nedannämnda tvänne af Andra Kammarens Sjette Tillfälliga Utskott afgifna Utlåtanden, nemligen:

N:o 1 (i samlingen N:o 22), angående ifrågasatt ändring i gällande bestämmelser rörande trafiken å Statens jernvägar; och

N:o 2 (i samlingen N:o 23), angående ändring af den föreskrifna tiden för omjustering af mått, målkärl och vigter.

§ 11.

Derefter föredrogs samma Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 24), angående Herr *B. Hessles* motion N:o 12, derom att afgifter, som utgå i och för något härads eller tingslags samfälda ändamål, måtte debiteras af häradsskrifvarne och i sammanhang med kronoppbörden af kronofogdarne uppbäras och redovisas.

I anledning af Utskottets hemställan rörande första punkten i motionärens förslag yttrade:

Herr Hessle: De skäl, som Utskottet anført för afslag å min motion, bevisa att Utskottet ej uppfattat vigten af föreliggande frågas lösning och ej heller vårdat sig om att utreda de förhållanden, som jag i motionen antydte.

I Kongl. Förordningen den 13 September 1790, som ännu gäller oförändrad, föreskrifves, att föreningar om vinterväghållning genom snöplogning skola häradsvis hvart femte år uppgöras. Dervid tillgår så, att, sedan allmänna vägarne inom häradet längd och läge uppgifvits, delar deraf tilldelas vissa hemman intill vägen. Deraf uppkomma ploglag, hvilka för väghållningsbesväret af häradsboarne samfäldt erhålla ersättning, olika

fördelade emellan ploglagen efter hvarje ploglags besvär. Ersättningen, som inom stora härader, såsom ett inom min domsaga med 502 mantal och omkring 36,000 innevånare, uppgår årligen till flera tusen Riksdaler och skall efter åberopade förordning af kronofogden utan ersättning uppbäras och till vederbörande utbetalas. Så är förhållandet med ersättning till dem, hvilka utgöra kronobrefbäringsskyldighet, omkostningar för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse med dertill hörande inventarier, milstolpars upprättande, iståndsättande af större broar och vägar, som genom naturhändelser blifvit ofarbara, och hvilkas återställande i farbart skick öfverskrider den årliga väghållningsskyldigheten, aflöningen till fängvaktare m. m. Den beskattning, som såmedelst åligger befolkningen, är med ett ord högst betydlig.

Då nu, såsom erfarenheten stundom ådagalagt, fogden, hvilken utan omedelbar kontroll fördelar och uppbär ifrågavarande medel, i sina enskilda affärer inblandar samma medel, och dessas utbetalning i anseende till iråkadtt obestånd antingen oskäligen fördröjas eller alldeles uteblir, så tillskyndas flera ett oskyldigt lidande, hvilket åter verkar ett berättigadt missnöje med lagar och embetsmän, som statsmagterna framför allt böra undanröjda.

Utskottets anmärkning, att de inom härader skeende sammanskott måste vara tillgängliga i det ögonblick de behövas, är minst sagdt enfaldigt.

Då sådana utgifter, såsom då broar eller vägar rasa, erfordras, sker vanligen och måste tillgå så, att kronobetjeningen genast utbjuder iståndsättandet på entreprenadauktion, med vilkor att betalningen erhålles då häradsboarne sammanskjutit medel dertill, och hvilket ej kan ske utan förhör vid Rätten, Konungens Befallningshafvandes beslut och uppbörd, hvartill en rund tid åtgår. Härigenom blifva ock sådana arbeten ganska dyra, men hvilket ej kan undvikas då häradet saknar egen representation och kassa.

I sockenkommunen kontrolleras uppbörd och utgift genom årliga revisioner. Så kan ej ske inom härad, emedan form för revisorers utseende och verksamhet ej finnes i lag beskrifven, hvadan häraf följer huru mycket mer nödvändig min motions framgång är. Det är ej för mycket begärdt att Konungens Befallningshafvande har omedelbart inseende öfver ifrågavarande uppbörd, så att den behörigen debiteras och medlen vederbörande tillhandakomma.

Då den enskilde anser sig hafva genom uppbördsmans tillgörande eller försummelse blifvit lidande har den förre ej annan utväg än anklaga uppbördsmannen, hvilket tillskyndar den enskilde så väl som uppbördsmannen oberäkneliga omkostningar och obehag, hvilka så vidt möjligt är böra förekommas. Jag hänför mig slutligen till innehållet af min motion och yrkar ärendets återförvisning till Utskottet, på det Utskottet må komma i tillfälle föreslå skrifvelse till Kongl. Maj:t om åtgärders vidtagande i den syftning motionen antyder.

Herr Witthoff: Herr Talman! Mine Herrar! Ehuru jag i likhet med Utskottet anser motionärens förslag böra lemnas utan afseende, kan det likväl ej förnekas, att motionärens yttrande att Utskottet ej synner-

ligen vårdat sig om att närmare utreda frågan eger sin befogethet. Utskottet säger nemligen, att öfverflyttandet på häradsskrifvare och kronofogde af åliggandet att debitera och upptaga ifrågavarande medel icke torde kunna ifrågasättas, ehuru förhållandet är, hvilket motionären äfven synes hafva förbisett, att nämnde tjenstemän enligt gällande, otvetydiga förordningar och instruktioner redan hafva detta åliggande. Deremot har Utskottet ej yttrat sig öfver det enda förslag till ett nytt stadgande som motionen innefattar, nemligen att afgifterna för vintervägars underhåll, brefbäring, bro-, tings- och fängelsebyggnad m. m. skulle "i sammanhang med kronouppbörden redovisas". Detta förslag lär emellertid, enligt mitt förmenande, omöjligen kunna antagas, då sådant endast skulle medföra väsendtliga olägenheter för dem till hvilka medlen uppburits och, som mig synes utan ändamål, stora svårigheter för redogörarne. Jag kan nemligen knappt tänka mig huru uppbörd t. ex. af bromedel, som endast tillfälligtvis, oftast efter flera års mellantid, eger rum, skulle i fögderiernas specialräkningar öfver kronouppbörden kunna redovisas. Af motionärens yttrande i hans nu gjorda anförande, att kronofogden utan kontroll fördelar och uppbär ifrågavarande medel, synes framgå att förslaget afsett vinnandet af kontroll derå, att ingen får betala mer än som vederbör, men sådan kontroll saknas ej. Kronofogde får enligt gällande instruktion ej företaga någon uppbörd utan Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes ordres, och dessa kunna ej erhållas med mindre de handlingar som föranleda uppbörden jemte behörig uträkning eller debiteringslängd — hvilken häradsskrifvaren jemlikt den för honom gällande instruktion har skyldighet att upprätta — blifva föredetta. Jag yrkar bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Indebetou: Det vill synas, som om motionären ej saknat allt skäl för sitt förslag. Det kan hända, och tyvärr finnas ruskiga exempel på, att menigheter gjort förluster derigenom, att medel, som hopsamlats till vissa samfälda ändamål, af de personer, hvilka dem uppburit, blifvit till större eller mindre del förskingrade.

Jag vill visserligen ej påstå, att Utskottet utan all svårighet kan lyckas utarbета ett sådant förslag till beslut, som motionären åsyftat. Dock tror jag, att ämnet är af den vikt, att det kan förtjena af Utskottet tagas i förnyadt öfvervägande; — och för min del yrkar jag derföre återremiss.

Herr Witthoff: Jag vågar betvifla, att antagandet af motionärens förslag skulle mer än nu gällande föreskrifter kunna hindra förskingring. Redovisningssättet minskar ej ansvaret för förskingring, utan är detta ansvar lika stort nu som det skulle blifva, om, på sätt motionären yrkat, redovisning skedde i sammanhang med kronouppbörden. Jag anser fortfarande att skäl för bifall till förslaget ej finnes, hvarföre Utskottets Betänkande torde godkännas.

Herr Hessle: Den siste talaren synes hafva hufvudsakligen fäst sig dervid, att jag i min motion yrkat, att ifrågavarande medel skulle redovisas i sammanhang med kronouppbörden. Är det hans åsigt att förslaget allenast *derföre* bör ogillas, afstår jag gerna derifrån. Jag är fullt

belåten, om Utskottet kan föreslå något sätt, hvarigenom medlen komma att redovisas omedelbart af Konungens Befallningshafvande.

För öfrigt har min mening egentligen varit att få Regeringens uppmärksamhet fästad å angelägenheten af någon särskild lagbestämmelse i detta hänseende. Och min öfvertygelse är ock, att Regeringen derefter skall vidtaga de åtgärder, som må vara behöfliga.

Jag anhåller således fortfarande om återremiss i den syftning, att Utskottet må föreslå antingen någon åtgärd ledande till ändamålet, eller ock underdånig skrifvelse derom till Kongl. Maj:t.

Efter härmed slutad öfverläggning och sedan Herr Talmannen, enligt de yrkanden som framstälts, gifvit propositioner så väl på bifall som på återremiss, blef Utskottets ifrågavarande hemställan bifallen.

Likaledes bifölls Utskottets hemställan i fråga om andra punkten af motionärens förslag.

§ 12.

Vidare föredrogs samma Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 25), om kronouppbördens på Öland fördelning i tvänne terminer.

Dervid yttrade:

Herr Fredrik Pettersson: Då Utskottet icke fästat någon synnerlig uppmärksamhet vid denna fråga, hvilken i sig sjelf dock icke är af så ringa vikt för Öland, som mången tror, lär det väl icke vara tänkbart att för densamma vinna mera sympati inom Kammaren. Men då åtskilliga kommuner inom mitt kommittentskap genom fattade kommunalstämmobeslut rörande denna fråga gifvit mig anledning att derom väcka motion, så anhåller jag få fästa Kammarens uppmärksamhet på några särskilda omständigheter, som härvid förekomma.

Af Utskottets Betänkande framgår den satsen, att enheten uti uppbördsväsendet är af största vikt, och att den icke bör rubbas. Jag kan dock för min del icke finna, att denna rubbning uti en i förhållande till sitt afskiljda läge så ensam stående provins skulle framkalla några med fördelarne jemförliga olägenheter. Ja, jag tror icke att detta skulle inträffa ens, om denna så kallade "rubbning" i uppbördsväsendet sträckte sig öfver hela riket. Ty hvarför medförde icke detta uppbördssystem olägenheter före 1837, då kronoutskylderna betalades i tvänne terminer? Före den tiden åter hade den skattskyldige rätt att på första mötet betala litet eller mycket efter råd och lägenhet samt resten vid påföljande möte. Detta fortgick en lång följd af år, tills det sedermera blef bestämdt, att utskylderna skulle betalas med hälften på hvarje uppbördsstämma, hvilken anordning fortfor till 1836, då Kongl. Maj:t genom nådigt bref till Statskontoret den 2 November samma år förordnade, att för år 1837 och framgent första uppbördsstämman, som då vanligen hölls i November, skulle upphöra, och blott en stämma hållas i Februari, Mars

eller April månader. Sedan dess har detta uppbördssätt fortgått, men det måtte väl ej vara någon lag utaf den beskaffenhet, att den ej får rubbas, om behovet kan påkalla en eller annan förändring.

Utskottet anser vidare det böra stå vederbörande öppet att genom Konungens Befallningshafvande hos Kongl. Maj:t efter ansökan derom bereda sig rättighet att få uppbörden fördelad på flera terminer. Ja, detta mål kan måhända ernås genom ett kraftigt förord af Konungens Befallningshafvande i länet, men ehuru försök härutinnan af vissa kommuner på Öland varit gjorda sednast i år, hafva tyvärr dessa ansökningar af Kongl. Maj:t lemnats utan afseende till följd af Konungens Befallningshafvandes afstyrkande härå.

Öland, som ligger afskiljdt från fasta landet, har oftast vid den tid af året, då kronoutskylderna skola betalas, all kommunikation med fasta landet och afsättningsorten Calmar stad afbruten. Då måste Öländingen, som alltid fruktar för de dryga exsekutionskostnaderna, på landet till dervarande spanmålshandlande i Borgholm och Mörbylånga köping afyttra sin spanmål till hvad pris dessa behaga betala och i sådant fall vanligen 3 à 4 R:dr per tunna mindre, än hvad som erhålles i Calmar, om produkterna dit kunde fortskaffas. Detta vållar Öländingen icke ringa olägenheter och kostnader, som kunde i många delar förekommas, om uppbörden blefve fördelad i tvänne terminer. Ty det händer icke heller sällan och synnerligast i år, då missväxt förut inträffat, att mindre bemedlade hemmansegare och äfven möjligen bättre lottade måste vidtaga den enda utvägen att på ett eller annat sätt på kredit till höga priser förskaffa sig spanmål och sedan försälja denna till handlande på landet eller i Calmar stad till gällande priser, men vanligen 4 à 5 R:dr per tunna under borgningspriset. Genom uppbördssättets förändrande komme nästan alla dessa olägenheter att afhjelpas, ty då öppet vatten är, finnas alltid flera resurser, och den mera bemedlade är då i tillfälle att bättre kunna hjälpa den mindre bemedlade.

Det är för öfrigt icke samma förhållande med Öland som med fasta landet, der de hafva sina skogar, jern- och bergsbruk att tillgå under hvilken årstid som helst, hvarigenom de kunna förskaffa sig penningar på mångahanda sätt.

På ofvan antydda skäl yrkar jag bifall till min motion och proposition i sådan syftning.

Herr Arfvedsson: Jag känner visserligen icke speciellt, huru länge Öland är afskiljdt från kommunikation med fasta landet, men jag föreställer mig, att denna tid icke kan vara så lång, att af detta förhållande kan rättfärdigas ett sådant undantagsstadgande, som motionären påyrkar. Jag tror, att Utskottet icke haft så alldeles orätt, då Utskottet ansett det vara af vikt, att enheten i uppbördsväsendet icke rubbas.

På grund häraf yrkar jag bifall till Betänkandet.

Öfverläggningen var slutad; och Kammarén biföll hvad Utskottet föreslagit.

§ 13.

Föredrogos och blefvo äfvenledes bifallna samma Tillfälliga Utskotts Utlåtanden;

N:o 5 (i samlingen N:o 26), angående Herr *Lars Perssons* motion N:o 338; och

N:o 6 (i samlingen N:o 27), angående mantalsskrifningsbestyrets öfverflyttande från häradsskrifvarne till länsmännen.

§ 14.

Anmälades och bordlades nu inkomna ärenden, nemligen:

Stats-Utskottets nedannämnda Utlåtande och Memorial:

N:o 45, i anledning af väckta motioner om eftergift af Kronans rätt till dana-arf efter tvänne personer, och

N:o 46, i anledning af återremiss i Utskottets Utlåtande angående afsöndring af jord från militieboställslägenheterna Sjöleden och Löksketet samt bostället Tostarp, för att tilläggas exercisfältet Ljungbyhed.

Banko-Utskottets Utlåtande N:o 6, i anledning af Herr *J. Weners* motion om emottagande i Riksbanken af enskilda bankers sedlar; samt

Lag-Utskottets nedannämnda Utlåtanden:

N:o 10, i anledning af väckt motion om ändring i gällande föreskrifter rörande villkoren för rättighet till grustägt å annans egor; och

N:o 11, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelset.

§ 15.

Med anledning af derom, enskildt hos Herr Talmannen, gjorda förfrågningar ville Herr Talmannen upplysa, att sammanträdet med de valmän, hvilka fått sig uppdraget att utse Fullmäktige i Banken och Riksgäldskontoret äfvensom Styrelseledamöter vid Lånekontoren, blifvit af Herrar Talmän utsatt att hållas nästa Fredags eftermiddag den 19 i denna månad; hvarom i vanlig ordning anslag framdeles komme att utfärdas.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Kammarens nedannämnde ledamöter, nemligen:

Herr *Magnus Svensson* och Herr *Ljungman*, hvardera under 14 dagar från den 18 i denna månad;

Herr *Akerlund* under 14 dagar från den 19:de;

Herr *Sandstedt* under 14, Herr *Fredriksson* under 10, Herr *Reuter-crona* under 8, och Herr *Arfvedsson* under 6 dagar, räknade för hvardera från den 22 dennes, samt

Herr *Kjellson* under 14 dagar från den 31 innevarande månad.

Sammanträdet afslutades kl. 10 e. m.

In fidem

H. Husberg.